

Epistulae

Φλαβιανῶ ἐπισκόπῳ

1.1 Οὐκ ἐν καλοῖς, ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, τὰ ἡμέτερα· προῖ ὄντα γὰρ τὰ κακὰ ἐν τοῖς τὸ ἄδικόν τε καὶ ἀπροφάσιστον καθ' ἡμῶν κινήσασι μῖσος οὐκέτι διὰ στοχασμῶν τινων ὑπονοεῖται, ἀλλ' ἐν παρρησίᾳ σπουδάζεται, καθάπερ τι 1.2 τῶν ἀγαθῶν κατορθωμάτων. ὑμεῖς δὲ οἱ τέως ἕξω ὄντες τοῦ τοιούτου κακοῦ καταρραθυμεῖτε τοῦ παῦσαι νεμο μένην ἐν τῇ γειτονίᾳ τὴν φλόγα, ὥσπερ οὐκ εἰδότες ὅτι οἱ καλῶς περὶ τῶν ἰδίων βουλευσάμενοι τὸν τῶν γειτόνων ἐμπρησμὸν ἐν πολλῇ τῇ σπουδῇ καταστέλλουσι, δι' ὧν τοῖς πλησίον βοηθοῦσι τὸ μὴ δεηθῆναι τῆς ἐπὶ τοῖς ὁμοίοις 1.3 βοηθείας πραγματεύομενοι. τί οὖν ἐστὶν ὃ λέγω; ἐπιλέλοιπεν τὸν βίον ἢ ὀσιότης, πέφευγεν ἀφ' ἡμῶν ἢ ἀλήθεια· τῆς δὲ εἰρήνης πρότερον μὲν τὸ γοῦν ὄνομα εἶχομεν περὶ φερόμενον ἐν τοῖς στόμασιν, νῦν δὲ οὐ μόνον ἐκείνη οὐκ ἔστιν, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ὄνομα αὐτῆς ἡμῖν ὑπολέλειπται. ὡς δ' ἂν εἰδείης σαφέστερον ὑπὲρ ὧν σχετλιάζω, δι' ὀλίγων σοι τὴν τραγωδίαν ἐκθήσομαι. 1.4 Ἦσάν τινες οἱ τὸν αἰδεσιμώτατον Ἑλλάδιον δυσμενῶς πρὸς ἡμᾶς ἔχειν καταμηνύοντες καὶ πρὸς πάντας διεξιέναι ὡς τῶν μεγίστων αὐτῶ κακῶν αἴτιος εἶην ἐγώ. οὐκ ἐπειθόμην τοῖς λεγομένοις, πρὸς ἑμαυτὸν καὶ τὴν ἐν τοῖς πράγμασιν ἀλήθειαν βλέπων· ὡς δὲ παρὰ πάντων ὁμοφῶ νως τὰ αὐτὰ πρὸς ἡμᾶς ἀπηγγέλλετο καὶ συνέβαινε ταῖς φήμαις τὰ πράγματα, πρέπειν ᾤηθην μὴ περιδεῖν ἀθερά πευτον τὴν ἄρριζόν τε καὶ ἀφύτευτον ταύτην δυσμένειαν. 1.5 διὸ καὶ πρὸς τὴν σὴν ἐπέστειλα θεοσέβειαν, καὶ πολλοὺς ἄλλους τοὺς δυναμένους συμβαλέσθαι τι πρὸς τὸ προκεῖμενον ἐπὶ τὴν σπουδὴν ταύτην παρώρμησα· καὶ τέλος, τὴν μνήμην τοῦ μακαριωτάτου Πέτρου παρὰ Σεβαστηνοῖς πρῶ τως ἀγομένην ἐπιτελέσας, καὶ τὰς συνήθως παρ' αὐτῶν ἐπιτελουμένας τῶν ἀγίων <μ'> μαρτύρων μνήμας κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συνδιαγαγὼν ἐκείνοις, ἐπὶ τὴν ἑμαυτοῦ πάλιν 1.6 ἐκκλησίαν ὑπέστρεφον. καὶ τινος μηνύσαντος κατὰ τὴν ὄρει νὴν αὐτὸν ἐνορίαν διάγειν μαρτύρων ἐπιτελοῦντα μνήμας, τὰ μὲν πρῶτα τῆς ὁδοῦ εἰχόμην, εὐπρεπέστερον εἶναι κρίνω ἐπὶ τῆς μητροπόλεως γενέσθαι τὴν συντυχίαν· ὡς δὲ τις τῶν γνησίων κατὰ σπουδὴν μοι συντετυχηκῶς ἀρρωστεῖν αὐτὸν διεβεβαιώσατο, καταλιπὼν ἐν τῷ τόπῳ τὸ ὄχημα, ἐν ᾧ παρὰ τῆς τοιαύτης κατελήφθην φήμης, ἵππῳ τὸ μεταξὺ διήλθον διάστημα, κρημνῶδες καὶ ὀλίγου ἀπόρευτον ταῖς 1.7 τραχυτάταις ἀνόδοις. ἦν δὲ πεντεκαίδεκα σημεῖα, ὡς παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἠκούσαμεν, οἷς τὸ ἐν τῷ μέσῳ διεμετρεῖτο διάστημα. τούτων τὰ μὲν ἐκ ποδός τὰ δὲ διὰ τοῦ ἵππου μόλις διελθὼν, ὄρθριος, μέρει τινὶ καὶ τῆς νυκτὸς συγγραμῆς σάμενος, κατὰ τὴν πρώτην τῆς ἡμέρας ὥραν ἐφίσταμαι τοῖς Ἀνδαημονοῖς· οὕτω γὰρ ὀνομάζεται τὸ χωρίον, ἐν ᾧ ἦν ἐκ 1.8 κλησιάζων ἐκεῖνος μετὰ ἄλλων ἐπισκόπων δύο. ἄποθεν δὲ κατιδόντες ἐξ ἀυχένος τινὸς ὑπερκειμένου τῆς κόμης τὴν ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἐκκλησίας συνδρομὴν, βάδην τὸν μετὰ τὴν διήλθομεν τόπον, ἐκ ποδός τε προϊόντες αὐτός τε καὶ ἡ μετ' ἐμοῦ συνοδία καὶ τοὺς ἵππους διὰ χειρὸς ἐφέλκοντες· ὥστε φθάσαι ὁμοῦ τὰ δύο γενέσθαι, ἐκεῖνόν τε ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τὴν οἰκίαν ὑποστρέψαι καὶ ἡμᾶς πλη 1.9 σιάσαι τῷ μαρτυρίῳ. μηδεμιᾶς δὲ γενομένης ἀναβολῆς ἐπέμφθη παρ' ἡμῶν ὁ μηνύσων αὐτῷ τὴν παρουσίαν· καὶ μικροῦ διαγεγονότος διαστήματος ὁ ὑπηρετούμενος αὐτῷ διάκονος συνέτυχεν ἡμῖν, ὃν παρεκαλέσαμεν διὰ τάχους μηνῦσαι, ὥστε ἐπὶ πλεῖον αὐτῷ συνδιαγαγεῖν, ἐφ' ᾧ τε καιρὸν εὔρεῖν πρὸς τὸ μηδὲν περιοφθῆναι τῶν ἐν ἡμῖν 1.10 ἀθεράπευτον.

Μετὰ τοῦτο ἐγὼ μὲν ἐκαθήμην κατὰ τὸ ὕπαιθρον ἀναμένων τὸν εἰσκαλοῦντα καὶ προεκείμενον ἄκαιρον θέαμα τοῖς ἐπιδημοῦσι κατὰ τὴν σύνοδον. καὶ χρόνος διεγένετο οὐκ ὀλίγος, καὶ νυσταγμὸς ἐπὶ τούτοις καὶ ἀκη δία καὶ ὁ ἐκ τῆς ὁδοῦ κόπος ἐπιτείνων τὴν ἀκηδῖαν καὶ τὸ θάλπος ἰσχυρὸν καὶ οἱ πρὸς ἡμᾶς ἀποβλέποντες καὶ ἀλλήλοις διὰ τῶν δακτύλων ὑποδεικνύοντες καὶ ἅπαντα τὰ τοιαῦτα οὕτω μοι βαρέα ἦν, ὡς ἀληθεύειν ἐπ' ἐμοῦ τὸ 1.11 τοῦ προφήτου ὅτι Ἦκηδίασεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πνεῦμά μου. καὶ πρὸς μεσημβρίαν ἤδη προελθούσης τῆς ὥρας εἰσηνέχθη, πολλὰ μεταμεληθεὶς καὶ πρὸ τῆς συντυχίας ὡς ἐμαυτῷ τῆς ἀτιμίας ἐκείνης παρασχὼν τὴν αἰτίαν· καὶ χαλεπώτερον τῆς παρὰ τῶν ἐχθρῶν μοι γινομένης ὕβρεως ὁ ἐμὸς με λογισμὸς ἠνία, μαχόμενος τρόπον τινὰ πρὸς ἑαυτὸν καὶ μεταγινώσκων ἐν ὑστεροβουλία ὑπὲρ ὧν προέθετο. 1.12 Ὡς δ' οὖν μόλις ἠνοίγη ἡμῖν τὰ ἀνάκτορα καὶ τῶν ἀδύτων ἐντὸς ἐγενόμεθα, οἱ μὲν πολλοὶ ἀπεκλείσθησαν τῆς εἰσόδου, ὁ δὲ ἐμὸς συνεισηλθε διάκονος, ὃς τῇ χειρὶ τὸ σῶμα ὑπήρειδεν πεπονηκὸς ἐκ τοῦ κόπου. ἐγὼ δὲ προσειπὼν αὐτὸν καὶ ἐπ' ὀλίγον σταθεὶς ὥστε μοι γενέσθαι προτροπὴν εἰς καθέδραν, ὡς οὐδὲν τούτων ἐγένετο, ἐπὶ τινος τῶν πόρρωθεν βάθρων διατραπεῖς ἀνεπαυσάμην, ἀναμένων εἰ ἄρα τι φθέγγαιτο πρὸς ἡμᾶς εὐμενὲς ἢ τι φιλόφρονον ταῖς γούν ὀφρύσιν ἡμῖν ἐπινεύσειεν. ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας τῇ ἐλπίδι τὰ πάντα· σιωπὴ γὰρ ἦν τὸ ἀπὸ τούτου νυκτερινὴ καὶ κατήφεια τραγικὴ καὶ θάμβος καὶ ἔκπληξις καὶ παντελὴς ἀφωνία καὶ χρόνος οὐκ ἐν μικρῷ διαστήματι καθάπερ 1.13 ἐν μελαίνῃ νυκτὶ δι' ἡσυχίας παρατεινόμενος. ἐγὼ δὲ τοῦ τοῖς ἐναποπαγεῖς τὴν διάνοιαν διὰ τὸ μηδὲ τῆς κοινῆς αὐτὸν θελῆσαι μεταδοῦναι φωνῆς διὰ τῶν κατημαζευμένων τούτων τὴν συντυχίαν ἀφοσιούμενον, οἷον τοῦ εὖ ἤκεις ἢ τοῦ πόθεν ἤκεις; ἢ ὑπὲρ τίνος; αὐτόματος, ἢ τίς ἢ τῆς παρουσίας σπουδῆ; τὴν ἡσυχίαν ἐκείνην τῆς ἐν ἄδου δια 1.14 γωγῆς ἐποιούμην εἰκόνα. μᾶλλον δὲ καταγινώσκω τοῦ ὑποδείγματος· ἐν ἄδου γὰρ ἰσονομία πολλή, μηδενὸς τῶν ὑπὲρ γῆς τὴν περὶ τὸν βίον τραγωδίαν ἐργαζομένων καὶ κείνην τὴν διαγωγὴν διοχλοῦντος· οὐ γὰρ συγκαταβαίνει, καθάφησιν ὁ προφήτης, τοῖς ἀνθρώποις ἡ δόξα, ἀλλὰ καταλιποῦσα ἢ ἐκάστου ψυχὴ τὰ νῦν σπουδαζόμενα τοῖς πολλοῖς, ὕβριν λέγω καὶ ὑπερηφανίαν καὶ τυφόν, λιτὴ τις καὶ ἀκατάσκευος ἐπιχωριάζει τοῖς κάτω, ὡς μηδὲν τῶν 1.15 τῆδε μοχθηρῶν καὶ παρ' ἐκείνοις εἶναι. πλὴν ἀλλ' ἐμοὶ ἄδης ἢ δεσμοτήριον ἀφεγγὲς ἢ ἄλλο τι σκυθρωπὸν κολαστήριον ἐδόκει τὰ παρόντα εἶναι, λογιζομένῳ ὅσων ἀγαθῶν ἐγενόμεθα παρὰ τῶν πατέρων ἡμῶν διάδοχοι καὶ οἷα διη 1.16 γήματα τοῖς μεθ' ἡμᾶς καταλείψομεν. τί δὲ λέγω τῶν πατέρων τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγαπητικὴν σχέσιν; θαυμαστὸν γὰρ οὐδὲν ἀνθρώπους ὄντας ἐν ὁμοτίμῳ τῇ φύσει μηδὲν ἐθέλειν πλέον ἀλλήλων ἔχειν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἠγεῖσθαι ἑαυτῶν ὑπερέχειν· ἀλλ' ἐκεῖνο μάλιστα μοι τῆς διανοίας καθήπτετο, ὅτι ὁ πάσης κτίσεως δεσπότης, ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ ὢν ἐν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς, ὁ ἐν ἀρχῇ ὢν, ὁ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, ὁ τὰ σύμπαντα φέρων τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, οὐκ ἐν τούτῳ μόνον ἔτα πείνωσεν ἑαυτόν, ἐν τῷ διὰ σαρκὸς ἐπιδημῆσαι τῇ ἀνθρώπινῃ φύσει, ἀλλὰ καὶ τὸν προδότην ἑαυτοῦ Ἰούδαν τῷ ἰδίῳ στόματι διὰ φιλήματος προσεγγίζοντα δέχεται καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος τοῦ λεπροῦ τὸ μὴ φιλεῖν θῆναι παρ' αὐτοῦ ὡς ἀφιλόφρονον ὀνειδίζει· ἐγὼ δὲ 1.17 οὐδὲ ἀντὶ λεπροῦ ἐλογίσθην. τῷ τίνι ὁ τίς; τὴν διαφορὰν εὐρεῖν οὐκ ἔχω· τῷ πόθεν καταβεβηκότεν ὁ ποῦ κεί μενος; εἴ γε τὰ τοῦ κόσμου βλέπει τις τούτου. εἰ μὲν γὰρ τὰ τῆς σαρκὸς ἐξετάζοι τις, τοσοῦτον ἴσως ἀνεπαχθὲς ἐστὶ λέγειν, ὅτι ὁμοτίμον ἐπ' ἀμφοτέρων τὸ εὐγενὲς καὶ ἐλεύ 1.18 θερον· εἰ δὲ τὴν ἀληθῆ τις ἐπιζητοῖ τῆς ψυχῆς ἐλευθερίαν τε καὶ εὐγένειαν, ἐπ' ἴσης δοῦλοι τῆς ἀμαρτίας ἀμφοτέρω, ἐπ' ἴσης τοῦ αἵροντος τὰς ἀμαρτίας δεόμεθα. ἄλλος ἐστὶν ὁ τῷ ἰδίῳ αἵματι τοῦ θανάτου καὶ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμᾶς λυτρωσάμενος, ὃς καὶ ἐξηγόρασεν ἡμᾶς

καὶ ὑπερὴ φανίαν τινὰ κατὰ τῶν ἐξαγορασθέντων οὐκ ἐπεδείξατο, ὁ νεκροὺς εἰς ζωὴν ἀνακαλούμενος, ὁ πᾶσαν ἐξιώμενος ἄρρω στίαν καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων.

1.19 Ἐπεὶ οὖν ὁ καθ' ἡμῶν τύφος καὶ ὁ τῆς ὑπερηφανίας ὄγκος μικροῦ δεῖν τῷ οὐρανίῳ ὕψει στενοχωρούμενος ἦν, ὕλην δέ τινα καὶ ἀφορμὴν πρὸς τὴν νόσον οὐδεμίαν ἐώρων, ὅθεν συγγνωστὸν γίνεται τὸ τοιοῦτον πάθος ἐπὶ τῶν ἐκ περιστάσεως τινος ταύτην ἀναλαμβάνοντων τὴν νόσον, ὅταν ἢ γένος ἢ παιδείσις ἢ ἀξιώματος ὑπεροχὴ τὰ χαυνότερα ἦθη διαφύση, οὐκ εἶχον ὅπως ἑμαυτὸν ἀτρεμεῖν νοουθήσω, διοιδούσης μοι πρὸς τὴν ἀλογίαν τῶν γινομένων ἔνδοθεν τῆς καρδίας καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς λογισμοὺς 1.20 διαπτύουσης. ὅτε καὶ μάλιστα τὸν θεῖον ἠγάσθη ἀπόστολον οὕτως ἐναργῶς τὸν ἐμφύλιον ἡμῖν διαγράφοντα πόλεμον, λέγοντα εἶναι τινα ἐν τοῖς μέλεσι νόμον ἀμαρτίας τὸν ἀντι στρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοῦ καὶ ποιῶντα πολλάκις ἑαυτῷ τὸν νοῦν αἰχμάλωτον τε καὶ ὑποχείριον, ταύτην ἐν ἑμαυτῷ βλέπων τῶν δύο λογισμῶν τὴν ἐξ ἐναντίου παράταξιν, τοῦ τε χαλεπαίνοντος πρὸς τὴν ἐξ ὑπερηφανίας ὕβριν 1.21 καὶ τοῦ τὸ διοιδῶν καταστέλλοντος, ἐπεὶ δὲ κατὰ θεοῦ χάριν ἐπεκράτησεν ἡ κρείττων ῥοπή, τότε πρὸς αὐτὸν εἶπον ἐγώ· "Μὴ ἄρα τί σοι τῶν περὶ τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος σπουδαζομένων τῆ παρουσίᾳ μου βλάπτεται, καὶ 1.22 ὑπεξελεθεῖν ἐστὶν εὐκαιρον;" 2 τοῦ δὲ εἰπόντος μὴ χρῆζειν τοῦ θεραπευθῆναι τὸ σῶμα, εἶπόν τινες λόγους πρὸς αὐτὸν θεραπευτικούς, ὡς οἷόν τε ἦν· κάκεινου δι' ὀλίγων τὸ ἐπὶ πολλοῖς ἀδικήμασιν τὴν καθ' ἡμῶν ἔχει λύπην ἐνδειξαμένου, ταῦτα πρὸς αὐτὸν ἀπεκρινάμεν ἐγώ, ὅτι "Ἐν ἀνθρώποις πολλὴν ἔχει δύναμιν πρὸς ἀπάτην τὸ ψεῦδος, τὸ δὲ θεῖον κριτήριον τὸν ἐξ ἀπάτης παραλογισμὸν οὐ προσδέχεται. ἐμοὶ δὲ τοσοῦτον πέποιθεν ἐν τοῖς πρὸς σὲ πράγμασιν ἢ συνείδησις, ὡς εὐχεσθαι τῶν μὲν ἄλλων ἀμαρτιῶν γενέσθαι μοι τὴν συγχώρησιν, εἰ δέ τι κατὰ σου πέπρακται μοι, τοῦτο μείναι εἰς τὸ διηνεκὲς ἀσυγχώρητον" 2. 1.23 σχετλιάσας δὲ τῷ λόγῳ, οὐκέτι προστεθῆναι τὰς ἀποδείξεις τοῖς εἰρημένοις ἐδέξατο. 1.24 Ὡρα ἦν πλείων ἢ κατὰ τὴν ἔκτην, καὶ τὸ λουτρὸν εὐτρεπὲς καὶ ἐν παρασκευῇ ἢ ἐστίασις καὶ σάββατον ἢ ἡμέρα καὶ μαρτύρων τιμὴ· καὶ πάλιν ὁ μαθητὴς τοῦ εὐαγγελίου πῶς μιμεῖται τὸν τοῦ εὐαγγελίου δεσπότην; ὁ μὲν μετὰ τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίων καὶ πίνων ἀπελογεῖτο τοῖς ὀνειδίζουσιν ὡς κατὰ φιλανθρωπίαν τοῦτο ποιῶν, ὁ δὲ 1.25 ἄγος κρίνει καὶ μίasma τὴν ἐπὶ τραπέζης κοινωνίαν. μετὰ τὸν κόπον ἐκείνον ὃν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ὑπέστημεν, μετὰ τὸ θάλπος τὸ τοσοῦτον ἐν ᾧ ὑπαίθριοι ταῖς θύραις αὐτοῦ προσκαθήμενοι κατεφρῦγημεν, μετὰ τὴν σκυθρωπὴν ἐκεῖνην κατῆφειαν ἦν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ γεγονότες ἀνέτηλμεν, ἀποπέμπεται ἡμᾶς πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ διάστημα διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ ταλαιπωροῦντας ἐν ἐκλελοιπότητι ἤδη καὶ καταπεπονημένῳ τῷ σώματι· ὥστε μόλις ἡμᾶς περὶ δειλίην ὀψίαν, πολλὰ διὰ μέσου κακοπαθήσαντας, καταλαβεῖν τὴν συνοδίαν· καὶ γὰρ τι καὶ νέφος ἐκ λαίλαπος κατὰ τὸ ἀθρόον ἐν τῷ ἀέρι γενομένον αὐτῶν τῶν μυελῶν ἡμῶν λάβρω τῷ ὄμβρω καθίκετο· ἀπαράσκευοι γὰρ ἦμεν διὰ τὸ ὑπερ 1.26 βάλλον θάλπος ὡς πρὸς ὑετοῦ φυλακὴν. πλὴν ἀλλὰ κατὰ θεοῦ χάριν, ὡς οἱ ἀπὸ κλύδωνος ἢ ναυαγίου περισωθέντες, ἄσμενοι τὴν συνοδίαν ἡμῶν κατελάβομεν, καὶ ἀναπαυσάμενοι τὴν νύκτα μετὰ ἀλλήλων, ζῶντες μέχρι τῶν ἡμετέρων διεσώθημεν τόπων, τοῦτο προσλαβόντες ἐκ τῆς συντυχίας, ὅτι πάντων τῶν πρότερον γεγονότων ἡ ἔναγχος γενομένη καθ' ἡμῶν ὕβρις τὴν μνήμην ἀνενώσατο.

1.27 Καί τι ἀναγκαζόμεθα λοιπὸν καὶ ὑπὲρ ἡμῶν βουλευσασθαι, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκείνου· τὸ γὰρ μὴ ἀνακοπῆναι αὐτοῦ τὴν προαίρεσιν ἐν τοῖς πρότερον γεγενημένοις, εἰς ταύτην αὐτὸν ἠγάγε τὴν τύφουσαν ἀμετρίαν· οὐκοῦν ὡς ἂν κάκεινος ἑαυτοῦ γένοιτο κρείττων, τάχα τι προσήκει καὶ παρ' ἡμῶν γενέσθαι, ὡς ἂν μάθοι ἄνθρωπος ὢν καὶ οὐδεμίαν κατὰ τῶν ὁμοφρόνων τε καὶ ὁμοτίμων 1.28 ὕβρεως καὶ ἀτιμίας τὴν αὐθεντίαν ἔχων. ἰδοὺ γὰρ ἀληθὲς εἶναι δεδόςθω (λέγω δὲ

καθ' υπόθεσιν) γεγενῆσθαι παρ' ἐμοῦ τι λυπηρὸν κατ' ἐκείνου· ποῖον συνέστη καθ' ἡμῶν ἐπὶ τοῖς γενομένοις ἢ ὑπονοουμένοις κριτήριον; τίς ἀπὸ δειξίς τὴν ἀδικίαν ἀπήλεγξεν; τίνες κανόνες καθ' ἡμῶν ἀνεγνώσθησαν; ποία ἔννομος ἐπισκόπου ἀπόφασις τὴν καθ' 1.29 ἡμῶν κρίσιν ἐκύρωσεν; εἰ δέ τι καὶ ἐγεγόνει τούτων ἐν νόμῳ, πάντως ἂν περὶ τὸν βαθμὸν ὁ κίνδυνος ἦν· ὕβριν δὲ κατὰ ἐλευθερίας καὶ ἀτιμίαν κατὰ τῶν ὁμοτίμων ποῖοι 1.30 κανόνες ἐνομοθέτησαν; Κρίμα δίκαιον κρίνατε οἱ πρὸς θεὸν ὀρώντες, ἐν τίνι συγγνωστὴν ἠγεῖσθε τὴν καθ' ἡμῶν 1.31 ἀτιμίαν; εἰ κατὰ τὴν ἱερωσύνην τὸ ἀξίωμα κρίνοιτο, ἴση παρὰ τῆς συνόδου καὶ μία γέγονεν ἀμφοτέροις ἢ προνομία, μᾶλλον δὲ ἢ φροντίς τῆς τῶν κοινῶν διορθώσεως, 1.32 <ὡς> ἐν τούτῳ τὸ ἴσον ἔχειν. εἰ δέ τινες ἡμᾶς γυμνοῦς τοῦ κατὰ τὴν ἱερωσύνην ἀξιώματος ἐφ' ἑαυτῶν βλέποινεν, τί τοῦ ἐτέρου πλέον ἔχει ὁ ἕτερος; γένος; παίδευσιν; ἔλευθερίαν πρὸς τοὺς ἀρίστους τε καὶ εὐδοκιμωτάτους; γνῶσιν; ταῦτα ἢ ἐν τῷ ἴσῳ καὶ παρ' ἡμῖν ἔστιν εὐρεῖν ἢ πάν 1.33 τως οὐκ ἐν ἐλάσσονι. ἀλλὰ πλοῦτον λέγει; μὴ γένοιτο εἰς ἀνάγκην ἐλθεῖν ταῦτα περὶ αὐτοῦ διηγήσασθαι. ἢ τοσοῦτον ἀρκεῖ μόνον εἰπεῖν, ὅσος ἦν τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ νῦν ὅσος ἐγένετο, καὶ καταλιπεῖν ἄλλοις ἀναζητῆσαι τῆς αὐξήσεως τοῦ πλούτου τὰς ἀφορμὰς τοῦ μέχρι τοῦ παρόντος καθ' ἐκάστην μικροῦ δεῖν ἡμέραν διὰ τῶν καλῶν 1.34 ἐπιτηδευμάτων αὐξομένου τε καὶ τρεφομένου. τίς οὖν τῆς καθ' ἡμῶν ὕβρεως ἢ ἐξουσίας, εἰ μήτε γένους ὑπεροχῆ μήτε ἀξιώματος περιφάνεια μήτε δύναμις ὑπερβάλλουσα 1.35 λόγων, μὴδὲ ἔστιν εὐεργεσία τις προϋπάρξασα; ὅποτε καὶ εἰ ταῦτα ἦν, καὶ οὕτως ἂν ἦν τὸ κατὰ τὴν ὕβριν ἐπὶ τῶν ἐλευθέρων ἀσύγνωστον· μηδενὸς δὲ τούτων ὄντος οὐκ οἶμαι καλῶς ἔχειν τὴν τοσαύτην τοῦ τύφου νόσον περιδεῖν ἀθεράπευτον. θεραπεία δὲ ἔστιν τὸ ἐπικλίνειν τὴν ὑπερηφανίαν καὶ διαστεῖλαι τὸν διάκενον ὄγκον, μικρὸν διαπνευσθέντος τοῦ κατὰ τὸν τύφον φουσηματος· ὅπως δ' ἂν γένοιτο τοῦτο, θεῶ μελήσει.

2.τ Περὶ τῶν ἀπιόντων εἰς Ἱεροσόλυμα, Κηνήστορι

2.1 Ἐπειδήπερ ἠρώτησας, ὦ φίλε, διὰ τοῦ γράμματος, πρέπειν ὡήθην περὶ πάντων σοὶ καθεξῆς ἀποκρίνασθαι. ἐγὼ τοὺς ἅπαξ ἀνατεθεικότας ἑαυτοὺς τῇ ὑψηλῇ πολιτείᾳ καλῶς ἔχειν φημι πρὸς τὰς τοῦ εὐαγγελίου διὰ παντὸς ἀποβλέπειν φωνάς, καὶ ὡςπερ οἱ τῷ κανόνι τὸ ὑποκείμενον ἀπευθύνοντες κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ κανόνος εὐθείαν τὰ σκολιὰ τοῦ ἐν χερσίν εἰς εὐθύτητα μεταβάλλουσιν, οὕτως προσήκειν ἠγοῦμαι οἷόν τινα κανόνα ὀρθὸν καὶ ἀδιάστροφον, τὴν εὐαγγελικὴν λέγω δὴ πολιτείαν, τούτοις ἐπιβάλλοντας 2.2 κατ' ἐκείνην πρὸς τὸν θεὸν ἀπευθύνεσθαι. ἐπεὶ τοίνυν εἰσὶ τινες τῶν τὸν μονήρη καὶ ἰδιαζόντα βίον ἐπανηρημέων, οἷς ἐν μέρει εὐσεβείας νενόμισται τὸ τοὺς ἐν Ἱεροσόλυμοις τόπους ἰδεῖν, ἐν οἷς τὰ σύμβολα τῆς διὰ σαρκὸς ἐπιδημίας τοῦ κυρίου ὁράται, καλῶς ἂν ἔχοι πρὸς τὸν κανόνα βλέπειν, καὶ εἰ ταῦτα βούλεται ἢ παρὰ τῶν ἐντολῶν χειραγωγία, ποιεῖν τὸ ἔργον ὡς πρόσταγμα κυρίου· εἰ δὲ ἔξω ἐστὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ δεσπότου, οὐκ οἶδα τί θέλει [τί ἐστὶ] τὸ διατεταγμένον ποιεῖν, αὐτὸν ἑαυτῷ τοῦ 2.3 καλοῦ νόμου γινόμενον. ὅπου προσκαλεῖται πρὸς τὴν κληρονομίαν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ὁ κύριος τοὺς εὐλογημένους, τὸ ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐν τοῖς κατορθώμασιν οὐκ ἀπηρίθμησεν· ὅπου τὸν μακαρισμὸν διαγγέλλει, τὴν τοιαύτην σπουδὴν οὐ περιέλαβεν. ὁ δὲ μήτε μακάριον ποιεῖ μήτε πρὸς τὴν βασιλείαν εὐθετον, ἀντὶ τίνος σπουδάζεται, ὁ νοῦν ἔχων ἐπισκεψάσθω. καὶ εἰ μὲν ἐπωφελὲς ἦν τὸ γινόμενον, οὐκ ἦν οὐδὲ οὕτως καλὸν παρὰ τῶν τε λείων σπουδάζεσθαι· ἐπεὶ δὲ καταμανθάνομεν δι' ἄκριβείας τὸ γινόμενον καὶ ψυχικὴν προστριβεσθαι βλάβην τοῖς τὸν ἀκριβῆ βίον ἐνστησαμένοις, οὐκ ἔστι τῆς μακρᾶς σπουδῆς ἄξιον ἀλλὰ τῆς

μεγίστης φυλακῆς, ὡς μηδενὶ τῶν καταβλαπτόντων ὁ κατὰ θεὸν προηρημένος ζῆν περιπείροιο.

2.5 τί οὖν ἐστὶν ἐν τούτοις τὸ βλάπτον; ἡ σεμνὴ πολιτεία πᾶσι πρόκειται καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξίν· ἴδιον δὲ τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν βίου ἢ εὐσχημοσύνη, αὕτη δὲ ἐν τῷ ἀμίκτῳ καὶ ἰδιαζόντι [βίῳ] τῆς ζωῆς κατορθοῦται, ὡς ἀνεπίμικτον καὶ ἀσύγχυτον εἶναι τὴν φύσιν, μήτε τῶν γυναικῶν ἐν ἀνδράσι μήτε τῶν ἀνδρῶν ἐν γυναιξὶ πρὸς τὰ παρα 2.6 τετηρημένα τῆς ἀσχημοσύνης ὁρμώντων. ἀλλ' ἡ τῆς ὁδοῦ πορίας ἀνάγκη ἀναιρεῖ τὴν ἐν τούτοις ἀκρίβειαν καὶ πρὸς ἀδιαφορίαν τῶν παρατετηρημένων ἄγει· ἀμήχανον γὰρ γυ ναικὶ τοσαύτην ὁδὸν διαδραμεῖν, εἰ μὴ τὸν διασῶζοντα ἔχοι καὶ διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν ἀναγομένη ἐπὶ τὸ ὑποζύγιον κάκειθεν καταγομένη καὶ ἐν ταῖς δυσχεραῖαις παρακρατουμένη. ὅπερ δ' ἂν ὑποθώμεθα, εἴτε γνῶριμον ἔχει τὸν τὴν θεραπείαν ἀποπληροῦντα εἴτε μισθωτὸν τὸν τὴν διακονίαν παρεχόμενον, καθ' ἑκάτερον μέρος οὐ δια φεύγει τὴν μέμψιν τὸ γινόμενον· οὔτε γὰρ τῷ ξένῳ ἑαυ τὴν προσαναπαύουσα οὔτε τῷ ἰδίῳ τὸν τῆς σωφροσύνης 2.7 φυλάττει νόμον. τῶν δὲ κατὰ τοὺς ἀνατολικοὺς τόπους πανδοχείων καὶ καταλυμάτων καὶ πόλεων πολλὴν τὴν ἄδειαν καὶ πρὸς τὸ κακὸν τὴν ἀδιαφορίαν ἐχόντων, πῶς ἔσται δυνατὸν τὸν διὰ καπνοῦ παριόντα μὴ δριμυχθῆναι τὰς ὄψεις, ὅπου μολύνεται μὲν ἀκοή, μολύνεται δὲ ὀφθαλμὸς, μολύνεται δὲ καρδία δι' ὀφθαλμῶν καὶ ἀκοῆς δεχο μένη τὰ ἄτοπα; πῶς ἔσται δυνατὸν ἀπαθῶς παρελθεῖν 2.8 τοὺς ἐμπαθεῖς τόπους; τί δὲ καὶ πλέον ἔξει ὁ ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις γενόμενος, ὡς μέχρι τοῦ νῦν σωματικῶς τοῦ κυρίου ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις διάγοντος ἡμῶν δὲ ἀποφοιτῶντος, ἢ ὡς τοῦ ἀγίου πνεύματος παρὰ τοῖς Ἱεροσολυμίταις πλεονάζοντος πρὸς δὲ ἡμᾶς διαβῆναι ἀδύ 2.9 νατοῦντος; καὶ μὴν εἰ ἔστιν ἐκ τῶν φαινομένων θεοῦ παρ ουσίαν τεκμηρῶσθαι, μᾶλλον ἂν τις ἐν τῷ ἔθνει τῶν Καπ παδοκῶν τὸν θεὸν διαιτᾶσθαι νομίσειεν ἢ περ ἐν τοῖς ἔξω τόποις· ὅσα γὰρ ἐστὶν ἐν τούτοις θυσιαστήρια, δι' ὧν τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου δοξάζεται, οὐκ ἂν τις τὰ πάσης σχεδὸν 2.10 τῆς οἰκουμένης ἐξαριθμῆσαιτο [θυσιαστήρια]. ἔπειτα καὶ εἰ ἦν πλειῶν ἢ χάρις ἐν τοῖς κατὰ Ἱεροσόλυμα τόποις, οὐκ ἂν ἐπεχωρίαζε τοῖς ἐκεῖ ζῶσιν ἢ ἀμαρτία· νῦν μέντοι οὐκ ἔστιν ἀκαθαρσίας εἶδος ὃ μὴ τολμᾶται παρ' αὐτοῖς, καὶ πορνεῖαι καὶ μοιχεῖαι καὶ κλοπαὶ καὶ εἰδωλολατρεῖαι καὶ φαρμακεῖαι καὶ φθόνοι καὶ φόνοι· καὶ μάλιστα γε τὸ τοιοῦτον ἐπιχωρίαζει κακόν, ὥστε μηδαμοῦ τοιαύτην ἐτοι μότητα εἶναι πρὸς τὸ φονεῦν ὅσην ἐν τοῖς τόποις ἐκεῖ νοῖς, θηρίων δίκην τῷ αἵματι τῶν ὁμοφύλων ἐπιτρεχόντων ἀλλήλοις ψυχροῦ κέρδους χάριν. ὅπου τοίνυν ταῦτα γίνεται, ποῖαν ἀπόδειξιν ἔχει τὸ πλείονα χάριν εἶναι ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις;

2.11 Ἄλλ' οἶδα τὸ ἀντιλεγόμενον τῶν πολλῶν πρὸς τὰ παρ' ἐμοῦ εἰρημένα· λέγουσι γάρ· "Ἰδιὰ τί ταῦτα καὶ ἐπὶ σεαυ τὸν οὐκ ἐνομοθέτησας; εἰ γὰρ μηδὲν ἦν κέρδος τῷ κατὰ θεὸν ἐκδημήσαντι ἀντὶ τοῦ γενέσθαι ἐκεῖ, ὑπὲρ τίνος μάτην 2.12 ὑπέστης τὴν τοσαύτην ὁδόν;"² ἀκουσάτωσαν οὖν τῆς ὑπὲρ τούτων παρ' ἐμοῦ ἀπολογίας. ἐμοὶ διὰ τὴν ἀνάγκην ταύτην, ἐν ἣ ζῆν ἐτάχθην παρὰ τοῦ οἰκονομοῦντος ἡμῶν τὴν ζωὴν, ἐγένετο <πρόσταγμα> τῆς ἀγίας συνόδου, διορθώσεως ἕνεκεν τῆς κατὰ τὴν Ἀραβίαν ἐκκλησίας, μέχρι τῶν τόπων γενέσθαι· καὶ ἐπειδὴ ὁμορός ἐστὶν ἡ Ἀραβία τοῖς κατὰ Ἱεροσόλυμα τόποις, ὑπεσχόμεν ὡς καὶ συσκεψόμενος τοῖς προεστῶσι τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀγίων ἐκκλησιῶν διὰ τὸ εἶναι αὐτῶν ἐν ταραχῇ τὰ πράγματα καὶ χρῆζειν τοῦ 2.13 μεσιτεύοντος. ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως παρασχομένου τὴν εὐκολίαν τῆς ὁδοῦ διὰ δημοσίου ὀχῆματος, οὐδεμίαν ἡμῖν ἀνάγκη ἐγένετο ταῦτα πάσχειν ἢ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κατενοήσαμεν· τὸ γὰρ ὄχημα ἡμῖν ἀντὶ ἐκκλησίας καὶ μοναστηρίου ἦν, διὰ πάσης τῆς ὁδοῦ συμπαλλόντων 2.14 πάντων καὶ συννηστευόντων τῷ κυρίῳ. τὸ οὖν ἡμέτερον μηδένα σκανδαλιζέτω, μᾶλλον δὲ πιθανὴ γενέσθω ἢ συμβουλίαν ἡμῶν, ὅτι περὶ ὧν τῷ ὀφθαλμῷ ὑπεβάλομεν, 2.15 περὶ τούτων καὶ συμβουλεύομεν. ἡμεῖς γὰρ

τὸν ἐπιφα νέντα Χριστὸν εἶναι θεὸν ἀληθινὸν ὡμολογήσαμεν καὶ πρὶν ἐπὶ τοῦ τόπου γενέσθαι καὶ μετὰ ταῦτα, οὔτε τῆς πίστεως ἐλαττουμένης οὔτε μετὰ ταῦτα προσαυξηθείσης, καὶ τὴν διὰ τῆς παρθένου ἐνανθρώπησιν καὶ πρὸ τῆς Βηθλεέμ ἠπιστάμεθα, καὶ τὴν ἐκ νεκρῶν ἐξανάστασιν καὶ πρὸ τοῦ μηνήματος ἐπιστεύσαμεν, καὶ τὴν εἰς οὐρανούς ἀνάβασιν καὶ δίχα τοῦ τὸ ὄρος ἰδεῖν τῶν Ἐλαιῶν ἀληθῆ εἶναι ὡμολογήσα μεν· τοσοῦτον δὲ μόνον ἐκ τῆς ὁδοιορίας ὠφελήθημεν, ὅσον ἐν συγκρίσει γνῶναι ὅτι τὰ ἡμέτερα τῶν ἔξω πολὺ ἀγιώτερά ἐστιν. 2.16 Ὅθεν Οἱ φοβούμενοι τὸν κύριον, ἐν οἷς ἐστε τόποις, αἰνέσατε αὐτόν· θεοῦ γὰρ προσεγγισμὸν τοπικὴ μετάστασις οὐ κατεργάζεται, ἀλλ' ὅπουπερ ἂν ᾦς, πρὸς σὲ ἤξει ὁ θεός, ἐάν γε τὸ τῆς ψυχῆς σου καταγῶγιον τοιοῦτον εὐρεθῆ, ὥστε ἐνοί 2.17 κῆσαι τὸν κύριον ἐν σοὶ καὶ ἐμπεριπατήσαι. εἰ δὲ πλήρη ἔχεις τὸν ἔσω ἄνθρωπον λογισμῶν πονηρῶν, κἂν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ᾦς κἂν ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν κἂν ὑπὸ τὸ μνημα τῆς Ἀναστάσεως, τοσοῦτον ἀπέχεις τοῦ τὸν Χριστὸν δέξασθαι ἐν 2.18 ἑαυτῷ ὅσον οἱ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὁμολογήσαντες. συμβούλευσον οὖν, ἀγαπητέ, τοῖς ἀδελφοῖς ἐκδημεῖν ἀπὸ τοῦ σώματος πρὸς τὸν κύριον καὶ μὴ ἀπὸ Καππαδοκίας εἰς Παλαιστίνην. εἰ δέ τις τὴν τοῦ κυρίου φωνὴν προβάλοιτο τὴν παραγγείλασαν τοῖς μαθηταῖς μὴ χωρίζεσθαι ἀπὸ Ἱεροσολύμων, νοησάτω τὸ εἰρημένον. ἐπειδήπερ ἡ τοῦ ἀγίου πνεύματος χάρις καὶ διανομὴ οὕτω ἐπεφοίτησε τοῖς ἀποστόλοις, προσέταξεν αὐτοῖς ὁ κύριος ἐπὶ τὸ αὐτὸ μένειν, ἕως ἂν ἐνδύσωνται δύναμιν 2.19 ἐξ ὕψους. εἰ μὲν οὖν ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ἐγένετο μέχρι τοῦ νῦν, τοῦ ἀγίου πνεύματος ἐν εἴδει πυρὸς τῶν χαρισμάτων οἰκονομοῦντος ἕκαστον, ἔδει πάντας εἶναι ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ ἐν ᾧ ἡ διανομὴ τοῦ χαρίσματος ἐγένετο· εἰ δὲ τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ οἱ ἐνταῦθα πιστεύσαντες μέτοχοι γίνονται τοῦ χαρίσματος κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, οὐ κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις.

3.τ Ταῖς κοσμιωτάταις ἀληθῶς καὶ εὐλαβεστάταις ἀδελφαῖς Εὐσταθία καὶ Ἀμβροσία καὶ τῇ κοσμιωτάτῃ καὶ σεμνοτάτῃ θυγατρὶ Βασιλίσσῃ Γρηγόριος ἐν κυρίῳ χαίρειν.

3.1 Ἡ μὲν τῶν ἀγαθῶν καὶ καταθυμίων μοι συντυχία καὶ τὰ γνωρίσματα τῆς μεγάλης τοῦ δεσπότου ὑπὲρ ἡμῶν φιλ ἀνθρωπίας τὰ ἐν τοῖς τόποις δεικνύμενα τῆς μεγίστης ἐγένετό μοι χαρᾶς τε καὶ εὐφροσύνης ὑπόθεσις· δι' ἄμφο τέρων γὰρ ἐδηλώθη μοι ἡ κατὰ θεὸν ἑορτή, διὰ τε τοῦ ἰδεῖν τὰ σωτήρια σύμβολα τοῦ ζωοποιήσαντος ἡμᾶς θεοῦ καὶ διὰ τοῦ ψυχαῖς συντυχεῖν ἐν αἷς τὰ τοιαῦτα τῆς τοῦ κυρίου χάριτος σημεῖα πνευματικῶς θεωρεῖται, ὥστε πῖ στεύειν ὅτι ἀληθῶς ἐν τῇ καρδίᾳ ἐστὶ τοῦ τὸν θεὸν ἔχοντος 3.2 ἡ Βηθλεέμ ὁ Γολγοθᾶς ὁ Ἐλαιῶν ἡ Ἀνάστασις. ᾧ τε γὰρ διὰ τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως ὁ Χριστὸς ἐμμορφωθῆ, καὶ ὁ καθηλώσας τῷ θείῳ φόβῳ τὰς σάρκας αὐτοῦ καὶ συσταυρωθεὶς τῷ Χριστῷ καὶ ἀποκυλίσας ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν βαρὺν τῆς βιωτικῆς ἀπάτης λίθον καὶ ἐξελθὼν τοῦ σωματικοῦ μνημείου ὡς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσῃ, καὶ ὁ καταλιπὼν τὴν ὑλικὴν καὶ χαμαίζηλον τῶν ἀνθρώπων ζωὴν, ἀναβὰς δὲ διὰ τῆς ὑψηλῆς ἐπιθυμίας εἰς τὴν ἐπουράνιον πολιτείαν καὶ τὰ ἄνω φρονῶν, οὗ ὁ Χριστός, καὶ μὴ βαρούμενος τῷ ἄχθει τοῦ σώματος ἀλλ' ἐξελαφρύνας διὰ τῆς καθαρωτέρας ζωῆς, ὥστε αὐτῷ νεφέλης δίκην συμμετρωροπορεῖν ἐπὶ τὰ ἄνω τὴν σάρκα, οὗτος κατὰ γε τὴν ἐμὴν κρίσιν ἐκεῖνων ἐστὶν τῶν κατωνομασμένων, ἐν οἷς τὰ ὑπομνήματα τῆς τοῦ δεσπότου ὑπὲρ ἡμῶν φιλανθρωπίας ὁράται.

3.3 Ἐπειδὴ τοίνυν εἶδον μὲν καὶ αἰσθητῶς τοὺς ἀγίους τόπους, εἶδον δὲ καὶ ἐν ὑμῖν τῶν τοιούτων τόπων ἐναργῆ τὰ σημεῖα, τοσαύτης ἐπληρώθη χαρᾶς, ὥστε ὑπὲρ λόγον 3.4 εἶναι τοῦ ἀγαθοῦ τὴν διήγησιν. ἀλλ' ἐπειδὴ ἔοικεν ἄνθρωπον ὄντα

δύσκολον εἶναι, ἵνα μὴ εἶπω ὅτι ἀδύνατον, ἀμιγῆς τοῦ κακοῦ τὸ ἀγαθὸν καρποῦσθαι, διὰ τοῦτό μοι τῆ γεύσει τῶν γλυκέων συγκατεμίχθη τι καὶ τῶν πικραίνοντων τὴν αἴσθησιν. ἐφ' οἷς, μετὰ τὴν ἀγαθὴν τῶν εὐφραίνοντων ἀπὸ λαυσιν, πάλιν ἐπὶ τὴν πατρίδα σκυθρωπάζων ἐπορευόμην, λογιζόμενος ὅτι ἀληθὴς ὁ τοῦ κυρίου λόγος ὁ εἰπὼν ὅλον τὸν κόσμον ἐν τῷ πονηρῷ κείσθαι, ὡς μηδὲν τῆς οἰκουμένης μέρος ἐλεύθερον εἶναι τῆς μοίρας τοῦ χείρονος· εἰ γὰρ ὁ τὸ ἅγιον τῆς ὄντως ζωῆς ἵχνος ὑποδεξάμενος τόπος τῆς πονηρᾶς ἀκάνθης οὐ καθαρεύει, τί χρὴ περὶ τῶν λοιπῶν ἐννοεῖν τό πων, οἷς ἢ τοῦ ἀγαθοῦ μετουσία κατεσπάρη διὰ ψιλῆς ἀκοῆς 3.5 καὶ κηρύγματος; ταῦτα δὲ πρὸς ὅ τι βλέπων φημί, πάντως οὐδὲν χρὴ γυμνότερον διὰ τῶν λόγων ἐκτίθεσθαι, αὐτῶν τῶν πραγμάτων πάσης φωνῆς γνωρίμου γεγωνότερον διαβοώντων 3.6 τὰ λυπηρά. μίαν ἔχθραν ἐνομοθέτησεν ἡμῖν ὁ τῆς ζωῆς ἡμῶν νομοθέτης, τὴν πρὸς τὸν ὄφιν λέγω, πρὸς οὐδὲν ἄλλο τὴν τοῦ μισεῖν δύναμιν ἐνεργεῖσθαι προστάξας εἰ μὴ πρὸς τὴν ἀποστροφὴν τῆς κακίας· Ἐχθραν γὰρ θήσω, φησὶν, ἀνά μέσον σου καὶ ἀνά μέσον ἐκείνου. ἐπειδὴ δὲ ποικίλη τις καὶ πολυειδής ἐστὶν ἡ κακία, διὰ τοῦ ὄψεως ὁ λόγος ταύτην αἰνίσσεται, τῆ πυκνῆ τῶν φολίδων θέσει τὸ πολύτροπον τῆς 3.7 κακίας χαρακτηρίζων. ἡμεῖς δὲ πρὸς μὲν τὸν ὄφιν ἐνσπονδοὶ διὰ τοῦ τὰ θελήματα τοῦ ἀντικειμένου ποιεῖν ἐγενόμεθα, τὸ δὲ μῖσος κατ' ἀλλήλων ἐτρέψαμεν, τάχα δὲ οὐδὲ καθ' ἡμῶν ἀλλὰ κατὰ τοῦ τὴν ἐντολὴν δεδωκότος· ὁ μὲν γὰρ φησὶν Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου, τὸν τῆς φύσεως ἡμῶν πολέμιον μόνον ἐχθρόν ἡγεῖσθαι προστάξας, πάντα δὲ τὸν κοινωνοῦντα τῆς φύσεως πλησίον ἐκάστου εἶναι εἰπὼν· ἢ δὲ βαρυκαρδῖος ἡμῶν γενεὰ τοῦ πλησίον ἡμᾶς διαστήσασα θάλπειν τὸν ὄφιν ἐποίησε καὶ τοῖς τῶν φολίδων 3.8 αὐτοῦ στίγμασιν ἐπιτέρπεσθαι. ἐγὼ γὰρ τὸ μὲν τοὺς ἐχθροὺς τοῦ θεοῦ μισεῖν ἐννομον εἶναι φημι καὶ ἀρέσκειν τῷ δεσπότῃ τὸ τοιοῦτον μῖσος, ἐχθροὺς δὲ λέγω τοὺς κατὰ πάντα τρόπον τὴν τοῦ δεσπότου δόξαν ἀπαρνούμενους, εἴτε τοὺς Ἰουδαίους εἴτε τοὺς φανερώς εἰδωλολατροῦντας εἴτε τοὺς διὰ τῶν Ἀρείου δογμάτων εἰδωλοποιοῦντας τὴν κτίσιν καὶ τὴν Ἰουδαϊκὴν πλάνην ἀναλαμβάνοντας. εἰ δὲ πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα εὐσεβῶς δοξάζοιτο καὶ προσκυνοῖτο παρὰ τῶν πεπιστευκότων ἐν ἀσυγχύτῳ καὶ διακεκριμένῃ τῇ ἀγίᾳ τριάδι μίαν εἶναι καὶ φύσιν καὶ δόξαν καὶ βασιλείαν καὶ δύναμιν καὶ τὴν εὐσεβῆ λατρείαν καὶ τὴν ἐπὶ πάντων ἐξουσίαν, 3.9 ἐνταῦθα ὁ πόλεμος τίνα εὐλογον αἰτίαν ἔχει; ὅτε ἐπεκράτει τὰ τῆς αἰρέσεως δόγματα, καὶ τὸ παρακινδυνεῦσαι πρὸς τὰς ἐξουσίας, δι' ὧν ἐδόκει τὸ τῶν ἀντικειμένων δόγμα κρατῦνεσθαι, καλῶς εἶχεν, ὡς ἂν μὴ καταδυναστεύοιτο ταῖς ἀνθρωπίναις δυναστείαις ὁ σωτήριος λόγος· νυνὶ δὲ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἕως ἄκρου τοῦ αὐτοῦ ἴσως κηρυσσομένης ἐν φανερωῖ τῆς εὐσεβείας ὁ τοῖς κηρῦσσοι τὴν εὐσεβίαν πολεμῶν οὐκ ἐκείνοις μὰ χεραὶ ἀλλὰ τῷ παρ' αὐτῶν εὐσεβῶς κηρυσσομένῳ· τίς γὰρ εἶναι σκοπὸς ἄλλος ὀφείλει τῷ τὸν θεῖον ἔχοντι ζῆλον, εἰ μὴ τὸ παντὶ τρόπῳ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ καταγγέλλεσθαι; 3.10 ἕως ἂν οὖν ἐξ ὅλης καρδίας τε καὶ ψυχῆς καὶ διανοίας προσκυνῆται ὁ μονογενὴς θεός, ἐκεῖνο εἶναι πεπιστευμένος ἐν πᾶσιν ὅπερ ἐστὶν ὁ πατήρ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν ὁμοτίμῳ τῇ προσκυνήσει δοξάζεται, οἱ τὰ περισσὰ σοφίζόμενοι ποῖαν τοῦ πολεμεῖν εὐπρόσωπον ἔχουσιν ἄφορ μὴν, σχίζοντες τὸν χιτῶνα τὸν ἄρρηκτον καὶ πρὸς Παῦλον καὶ Κηφᾶν τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου καταμερίζοντες καὶ τὸν προσεγγισμὸν τῶν τὸν Χριστὸν προσκυνούντων βδελυκτὸν ἀποφαίνοντες, μόνον οὐ φανερώς ἐκεῖνο βοῶντες τοῖς ῥήμασι, 3.11 Πόρρω ἀπ' ἐμοῦ· μὴ ἐγγίσης μοι, ὅτι καθαρὸς εἰμι; δεδόσθω δὲ καὶ πλέον τι αὐτοῖς κατὰ τὴν γνώσιν, ὑπὲρ ὧν οἴονται κατελιφέναι, προσεῖναι· μὴ πλέον τοῦ πιστεύειν ἀληθινὸν 3.12 εἶναι θεὸν τὸν τοῦ θεοῦ ἀληθινὸν υἱὸν ἔχουσι; τῆ δὲ τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ὁμολογία πάντα συμπεριλαμβάνεται τὰ εὐσεβῆ καὶ σώζοντα ἡμᾶς νοήματα, ὅτι ἀγαθός, ὅτι δίκαιος,

ὅτι δυνατός, ὅτι ἄτρεπτός τε καὶ ἀναλλοίωτος καὶ αἰὶ ὁ αὐτός, οὔτε πρὸς τὸ χειρόν οὔτε πρὸς τὸ βέλτιον τραπήναι δυνάμενος· τὸ μὲν γὰρ οὐ πέφυκεν, τὸ δὲ οὐκ ἔχει· τί γὰρ <τοῦ> ὑψίστου 3.13 ὑψηλότερον; τί τοῦ ἀγαθοῦ ἀγαθότερον; ὥστε ὁ ἐν πάσῃ τοῦ ἀγαθοῦ τελειότητι θεωρούμενος κατὰ πᾶν εἶδος τροπῆς τὸ ἀναλλοίωτον ἔχει, οὐ κατὰ καιρούς τινας τὸ τοιοῦτον ἐν ἑαυτῷ δεικνύς, ἀλλ' αἰὶ ὡσαύτως ἔχων καὶ πρὸ τῆς κατὰ ἄνθρωπον οἰκονομίας καὶ ἐν ἐκείνῳ καὶ μετὰ τοῦτο, οὐδὲν τῆς ἀτρέπτου καὶ ἀναλλοιώτου φύσεως ἐν ταῖς ὑπὲρ ἡμῶν 3.14 ἐνεργείαις πρὸς τὸ ἀπεμφαῖνον μεθαρμοζομένης. τὸ γὰρ φύσει ἄφθαρτον καὶ ἀναλλοίωτον αἰὶ τοιοῦτόν ἐστιν, οὐ συναλλοιού μενον τῇ ταπεινῇ φύσει ὅταν ἐν ἐκείνῃ κατ' οἰκονομίαν γένηται, κατὰ τὸ τοῦ ἡλίου ὑπόδειγμα, ὃς ὑποβαλὼν τὴν ἀκτίνα τῷ ζόφῳ οὐ τὸ φῶς τῆς ἀκτίνος ἡμαύρωσεν, ἀλλὰ τὸ σκότος διὰ τῆς ἀκτίνος εἰς φῶς μετεποίησεν· οὕτως καὶ τὸ ἀληθινὸν φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ ἡμῶν λάμπαν οὐκ αὐτὸ ὑπὸ τοῦ σκότους 3.15 κατεσκιάσθη, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ τὸν ζόφον ἐφώτισεν. ἐπειδὴ τοίνυν ἐν σκότῳ τὸ ἀνθρώπινον ἦν, καθὼς γέγραπται ὅτι Οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν, ἐν σκότει διαπορεύονται, ὁ ἐλ λάμπας τῇ ἐσκοτισμένη φύσει, διὰ παντὸς τοῦ συγκρίματος ἡμῶν τῆς θεότητος τὴν ἀκτίνα διαγαγών, διὰ ψυχῆς λέγω καὶ σώματος, ὅλον τὸ ἀνθρώπινον τῷ ἰδίῳ φωτὶ προσω κείωσε, τῇ πρὸς ἑαυτὸν ἀνακράσει ὅπερ ἐστὶν αὐτός, κάκεινο ἀπεργασάμενος· καὶ ὡς οὐκ ἐφθάρη ἡ θεότης ἐν τῷ φθαρτῷ σώματι γενομένη, οὕτως οὐδὲ εἰς τροπὴν ἡλλοιώθη τὸ τρεπτόν τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἰασαμένη· καὶ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς τέχνης ὁ θεραπεύων τὰ σώματα, ἐπειδὴ ἀψηται τοῦ πεπονθότος, οὐκ αὐτὸς ἐμπαθῆς γίνεται ἀλλὰ τὸ νοσοῦν 3.16 ἐξιάσατο· μηδεὶς δὲ διὰ τοῦτο τὸ τοῦ εὐαγγελίου μὴ δεόντως ἐκλαμβάνων ἠγείσθω κατὰ προκοπὴν τινα καὶ ἀκολουθίαν κατ' ὀλίγον πρὸς τὸ θειότερον μεταποιεῖσθαι τὴν ἡμετέραν φύσιν ἐν τῷ Χριστῷ· τὸ γὰρ Προκόπτειν ἡλικία καὶ σοφία καὶ χάριτι εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ἀληθῶς ἐν τῷ ἡμέτερῳ φυράματι γεγενῆσθαι τὸν κύριον παρὰ τῆς γραφῆς ἰστόρηται, ὡς ἂν μὴ τινα χώραν ἔχοι <τὸ> τῶν ἀντὶ τῆς ἀληθούς θεοφανείας δόκησιν τινα γεγενῆσθαι δογματιζόντων ἐν 3.17 σωματικῇ μορφῇ κατεσχηματισμένην. διὰ τοῦτο ὅσα τῆς φύσεως ἡμῶν ἴδια, ἀνεπαισχύντως καὶ περὶ αὐτὸν ἱστορεῖ ἡ γραφή, τὴν βρῶσιν τὴν πόσιν τὸν ὕπνον τὸν κόπον τὴν τροφήν τὴν προκοπὴν τῆς σωματικῆς ἡλικίας τὴν αὔξησιν, πάντα δι' ὧν ἡ ἡμετέρα χαρακτηρίζεται φύσις, πλὴν τῆς κατὰ ἀμαρτίαν ὀρμῆς· ἡ γὰρ ἀμαρτία ἀπότευγμα φύσεώς ἐστιν, οὐκ ἰδίωμα, ὡς καὶ ἡ νόσος καὶ ἡ πῆρωσις οὐκ ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν συμπεφυκεν, ἀλλὰ παρὰ φύσιν συμβαίνει· οὕτως καὶ ἡ κατὰ κακίαν ἐνέργεια καθάπερ τις πῆρωσις τοῦ ἐμπεφυκότος ἡμῖν ἀγαθοῦ νοεῖται, οὐκ ἐν τῷ αὐτῇ ὑφεστάναι καταλαμβά 3.18 νομένη, ἀλλ' ἐν τῇ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπουσίᾳ θεωρουμένη. ὁ οὖν τὴν φύσιν ἡμῶν πρὸς τὴν θείαν δύναμιν μεταστοιχειώσας ἄπληρον αὐτὴν καὶ ἄνοσον ἐν ἑαυτῷ διεσώσατο, τὴν ἐξ ἀμαρτίας γινομένην τῇ προαιρέσει πῆρωσιν οὐ προσδεξάμενος· Ἀμαρτίαν γὰρ, φησὶν, οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ εὐρέθη 3.19 δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. τοῦτο δὲ οὐ μετὰ τι χρονικὸν διάστημα περὶ αὐτὸν θεωροῦμεν, ἀλλ' εὐθύς ὁ ἐν Μαρίᾳ ἄνθρωπος, ἐν ᾧ ὠκοδόμησεν ἡ σοφία τὸν ἴδιον οἶκον, τῇ μὲν ἑαυτοῦ φύσει ἐκ τοῦ ἐμπαθοῦς φυράματος ἦν, ὁμοῦ δὲ τῇ ἐπελεύσει τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ τῇ ἐπισκηνώσει τῆς τοῦ ὑψίστου δυνάμεως, ὅπερ τὸ ἐπισκηνώσαν ἦν φύσει τῇ ἰδίᾳ, εὐθύς ἐκεῖνο ἐγένετο· Χωρὶς γὰρ πάσης ἀντιλογίας τὸ 3.20 ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. ἐπεὶ οὖν ἄπειρόν τί ἐστι καὶ ἀμέτρητον ἡ τῆς θεότητος δύναμις, βραχὺ δὲ καὶ οὐτιδανὸν τὸ ἀνθρώπινον, ἅμα τε ἐπῆλθε τὸ πνεῦμα τῇ παρθένῳ καὶ ἡ τοῦ ὑψίστου ἐπεσκίασε δύναμις, τὸ διὰ τῆς τοιαύτης ἀφορμῆς πηγνύμενον σκῆνωμα οὐδὲν τῆς ἀνθρωπίνης σαπρίας συνεπεσπάσατο· ἀλλ' ὅπερ ἦν ἐν τῷ συστήματι, εἰ καὶ ἄνθρωπος, ἦν, πλὴν ἀλλὰ καὶ πνεῦμα καὶ χάρις καὶ δύναμις ἦν, ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῆς θείας δυνάμεως τῆς κατὰ τὴν 3.21 φύσιν ἡμῶν ιδιότητος ἐκλαμπόσης. καὶ ἐπειδὴ δύο πέρατα τῆς ἀνθρωπίνης

ἔστι ζωῆς, ὅθεν ἀρχόμεθα καὶ εἰς ὃ κατα λήγομεν, ἀναγκαίως ὁ πᾶσαν ἡμῶν τὴν ζωὴν θεραπεύων διὰ τῶν δύο ἄκρων ἡμᾶς περιπτύσσεται, καὶ τῆς ἀρχῆς ἡμῶν καὶ τοῦ τέλους περιδρασσόμενος, ἵνα ἐξ ἀμφοτέρων ὑψώσῃ 3.22 τὸν κείμενον. ὅπερ οὖν ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸ τέλος μέρους κατα λαμβάνομεν, τοῦτο καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς λογιζόμεθα. ὡς γὰρ ἐκεῖ τὸ μὲν σῶμα τῆς ψυχῆς διαζευχθῆναι κατ' οἰκονομίαν ἐποίησεν, ἢ δὲ ἀμέριστος θεότης, ἅπαξ ἀνακραθεῖσα τῷ ὑποκειμένῳ, οὔτε τοῦ σώματος οὔτε τῆς ψυχῆς ἀπεσπάσθη, ἀλλὰ διὰ μὲν τῆς ψυχῆς ἐν τῷ παραδείσῳ γίνεται ὁδοποιούσα διὰ τοῦ ληστοῦ τοῖς ἀνθρώποις τὴν εἴσοδον, διὰ δὲ τοῦ σώματος ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς ἀναιροῦσα τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ σῶμα κύριος λέγεται, διὰ τὴν ἐγκειμένην θεότητα· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς λογιζόμεθα ὅτι ὅλη τῇ φύσει ἡμῶν ἢ τοῦ ὑψίστου δύναμις διὰ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐγκραθεῖσα, καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν γίνεται, καθὼς εἰκὸς ἐν ψυχῇ γενέσθαι, καὶ τῷ σώματι καταμίγνυται, ὡς ἂν διὰ πάντων ὀλοτελής ἡμῖν ἢ σωτηρία γένηται, φυλασσομένης τῇ θεότητι καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς θεοπροποῦς τε καὶ ὑψηλῆς ἀπαθείας. οὔτε γὰρ ἡ ἀρχὴ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀρχὴν οὔτε τὸ τέλος κατὰ τὸ ἡμέτερον τέλος, ἀλλ' ἔδειξε κάκεῖ καὶ ὧδε τὴν θεϊκὴν ἐξουσίαν, μήτε τῆς ἀρχῆς ἐν ἡδονῇ μολυνθείσης μήτε τοῦ τέλους εἰς φθορὰν καταλήξαντος.

3.23 Εἰ οὖν ταῦτα βοῶμεν καὶ διαμαρτυρούμεθα, ὅτι Χριστὸς θεοῦ δύναμις καὶ θεοῦ σοφία, αἰεὶ ἄτρεπτος αἰεὶ ἀφθαρτος, κἂν ἐν τῷ τρεπτῷ καὶ φθαρτῷ γένηται, οὐκ αὐτὸς μολυνόμενος ἀλλὰ τὸ μολυνθὲν καθαρίζων, τί ἀδικοῦμεν καὶ ὑπὲρ τίνος μισοῦμεθα; καὶ τί βούλεται ἢ τῶν καινῶν θυσιαστηρίων 3.24 ἀντεξαγωγή; μὴ ἄλλον Ἰησοῦν καταγγέλλομεν; μὴ ἕτερον ὑποδεικνύομεν; μὴ ἄλλας γραφὰς ἐκτιθέμεθα; μὴ τὴν ἁγίαν παρθένον τὴν θεοτόκον ἐτόλμησέ τις ἡμῶν καὶ ἀνθρωποτόκον εἰπεῖν, ὅπερ ἀκούομεν τινὰς ἐξ αὐτῶν ἀφειδῶς λέγειν; μὴ τρεῖς ἀναστάσεις μυθοποιούμεν; μὴ χιλίων ἐτῶν γαστριμαργίας ἐπαγγελλόμεθα; μὴ τὴν Ἰουδαϊκὴν ζωοθυσίαν πάλιν ἐπαναληφθήσεσθαι λέγομεν; μὴ περὶ τὴν κάτω Ἱερουσαλήμ τὰς ἐλπίδας τῶν ἀνθρώπων κλίνομεν, ἀνοικισμὸν αὐτῆς διὰ τῆς εὐφανεστέρως τῶν λίθων ὕλης ἀναπλάσσοντες; τί τοιοῦτον ἔχοντες ἐγκαλεῖσθαι φευκτοὶ ἐνομίσθημεν, καὶ ἄλλο παρά τινων ἀντεγείρεται ἡμῖν θυσιαστήριον ὡς ἡμῶν βεβηλούντων τὰ ἅγια; 3.25 Ὑπὲρ τούτων ἐν φλεγμονῇ καὶ λύπῃ τὴν καρδίαν ἔχων, ὁμοῦ τῷ ἐπιβῆναι τῆς μητροπόλεως ἀποκενωῶσαι τῆς ψυχῆς τὴν πικρίαν διὰ τοῦ γράψαι πρὸς τὴν ἀγάπην ὑμῶν προεθῆ μῆθην. ὑμεῖς δὲ ἐφ' ὅπερ ἂν ὑμᾶς χειραγωγῆσῃ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ἐκείνῳ ἴτε, ὀπίσω τοῦ θεοῦ πορευόμενοι, σαρκὶ δὲ καὶ αἵματι μὴ προσανέχουσαι μηδὲ ἀφορμὴν παρασκευάζουσαί τισι καυχήματος, ἵνα μὴ ἐν ὑμῖν καυχῆσονται διὰ τοῦ ὑμετέρου βίου τῆς φιλοδοξίας αὐτῶν ἐπαυξανομένης. ἀλλὰ ἀναμνή 3.26 σθητε τῶν ἁγίων πατέρων, οἷς παρὰ τοῦ μακαρίου πατρὸς ὑμῶν ἐνεχειρίσθητε, ὧν καὶ ἡμεῖς κατὰ θεοῦ χάριν τὴν διαδοχὴν ἔχουν κατηξιώθημεν· καὶ μὴ μεταίρετε <τὰ> ὄρια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες ὑμῶν, μηδὲ ἀτιμάζετε τὸν ἰδιωτισμὸν τοῦ ἀπλουστεροῦ κηρύγματος, μηδὲ ταῖς ποικίλαις διδαχαῖς τὸ πλέον νέμετε· ἀλλὰ στοιχεῖτε τῷ ἀρχαίῳ κανόνι τῆς πίστεως, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἐρρωμένας ψυχῇ καὶ σώματι ὁ κύριος φυλάσσοι ὑμᾶς ἐν ἀφθαρσίᾳ, καθὼς εὐχόμεθα.

4.τ Εὐσεβίῳ

4.1 Ὅτε πλεονάζειν ἄρχεται τὸ ἡμερήσιον μέτρον κατὰ τὴν χειμέριον ὥραν τοῦ ἡλίου πρὸς τὸν ἄνω δρόμον ἀναποδίζοντος, τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς θεοφάνειαν τοῦ διὰ σαρκὸς ἐπιλάμπαντος τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ ἐορτάζομεν· νυνὶ δὲ μεσουρανήσαντος ἤδη τοῦ φωστῆρος κατὰ τὸν κύκλον, ὡς νύκτα τε καὶ ἡμέραν πρὸς

ἴσον ἀλλήλαις ἀντιμετρεῖσθαι διάστημα, ἢ ἐκ τοῦ θανάτου πρὸς τὴν ζωὴν ἐπάνοδος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ὑπόθεσις ἡμῖν γίνεται τῆς μεγάλης ταύτης καὶ καθολικῆς ἑορτῆς, ἣν σύμπασα κατὰ ταῦτὸν ἑορτάζει ἢ τῶν ἀνθρώπων ζωὴ τῶν τὸ μυστήριον ἀναδε 4.2 ξαμένων τῆς ἀναστάσεως. τί μοι βούλεται τῆς ἐπιστολῆς ἢ ὑπόθεσις; ἐπειδὴ σύνηθές ἐστιν ἐν ταῖς πανδήμοις ταύς ἱερομηνίαις διὰ πάντων ἡμᾶς ἐπιδείκνυσθαι τὴν ἐγ κειμένην ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν διάθεσιν, καὶ πού τινες τοῖς ἰδίοις δώροις δωροφοροῦντες τὴν εὐφροσύνην ἐπισημαί νουσι, καλῶς ἔχειν ἐνομίσαμεν μὴ παραδραμεῖν σε τῶν ἡμετέρων δώρων ἀγέραστον, ἀλλὰ σου τὴν ψυχὴν τὴν ὑψηλὴν τε καὶ μεγαλόφρονα τοῖς πενιχροῖς ξενίοις ἐκ τῆς πτωχείας 4.3 ἡμῶν δεξιώσασθαι. ξένιον δὲ ἡμέτερον τὸ διὰ τοῦ γράμμα τὸς σοι προσαγόμενον αὐτὸ τὸ γράμμα ἐστίν, ἐν ᾧ λόγος μὲν τις περιηγηθίσιμος ταῖς καλλιφώνοις τε καὶ εὐσυνθέ τοις τῶν λέξεων ἔστιν οὐδεὶς, ὡς διὰ τοῦτο δῶρον τὴν ἐπιστολὴν τοῖς φιλολόγοις νομίζεσθαι, ἀλλ' ὁ μυστικὸς χρυσὸς ὁ τῆ πίστει τῶν Χριστιανῶν οἷόν τι ἀποδέσμων ἐνελημμένους γένοιτο ἄν σοι δῶρον, ἐξαπλωθεὶς ὡς οἷόν τε διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τὴν κεκρυμμένην λαμπηδόνα προδείξας.

4.4 Οὐκοῦν ἐπανακλητέον ἡμῖν τὸ προοίμιον. τί δήποτε προελθούσης μὲν πρὸς τὸ ἀκρότατον τῆς νυκτός, ὅτε οὐκ ἐτι προσθήκη ἢ νυκτερινὴ ἐπαύξεισι δέχεται, τότε ἡμῖν διὰ σαρκὸς ἐπιφαίνεται ὁ τοῦ παντὸς περιδεδραγμένος καὶ κρατῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ δυνάμει τὸ πᾶν, ὁ μὴδὲ ὑπὸ πάντων τῶν ὄντων χωρούμενος, ἀλλὰ τὸ πᾶν περιέχων καὶ τῷ βραχυτάτῳ εἰσοικιζόμενος, οὕτω τῆς μεγάλης δυνάμεως τῷ ἀγαθῷ θελήματι συνδιεξιούσης καὶ κατὰ τὸ ἴσον, ὅπου περ ἂν ῥέψη τὸ θέλημα, ἐκεῖ ἑαυτὴν δεικνυούσης, ὡς μήτε ἐν τῇ κτίσει τῶν ὄντων ἀτονωτέραν τῆς βουλήσεως εὖρε θῆναι τὴν δύναμιν, μήτε ὀρμήσαντα τῷ ταπεινῷ τῆς φύσεως ἡμῶν ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων συγκαταβῆναι, πρὸς αὐτὸ τοῦτο ἀδυνατῆσαι, ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ γενέσθαι 4.5 καὶ μὴ διαφεῖναι τὸ πᾶν ἀκυβέρνητον; ἐπεὶ οὖν πάντως τις λόγος ἐπ' ἀμφοτέρων ἐστὶ τῶν καιρῶν, πῶς τότε μὲν διὰ σαρκὸς ἐπιφαίνεται, τῇ δὲ ἰσημερίᾳ τὸν εἰς γῆν ἀναλυθέντα διὰ τῆς ἀμαρτίας ἄνθρωπον τῇ ζωῇ πάλιν ἀποκαθίστησι, ταῦτα διὰ βραχέων ὡς ἂν οἷός τε ᾧ παραστήσας τῷ λόγῳ, δῶρον τὸ γράμμα ποιήσομαι. 4.6 Ἡ πάντως προέλαβες ἀπὸ ἀγχινοίας τὸ ὑποπτευόμενον ἐν τούτοις μυστήριον, ὅτι ἐγκόπτεται τῆς νυκτός ἢ πρόδος τῇ τοῦ φωτὸς προσθήκη καὶ συστέλλεσθαι τὸ σκότος ἄρ χεται ἀξομένου ταῖς προσθήκαις τοῦ ἡμερινοῦ διαστήματος. τοῦτο γὰρ καὶ τοῖς πολλοῖς ἴσως ἂν γένοιτο φανερόν, ὅτι συγγενῶς ἔχει πρὸς τὴν ἀμαρτίαν τὸ σκότος, καὶ οὕτω τὸ 4.7 κακὸν παρὰ τῆς γραφῆς ὀνομάζεται. οὐκοῦν ἐρμηνεία τίς ἐστὶ τῆς ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν οἰκονομίας ὁ καιρὸς ἐν ᾧ τὸ μυστήριον [ἡμῶν] ἄρχεται· ἔδει γὰρ πρὸς ἄπειρον ἤδη τῆς κακίας ἐκχυθείσης τὴν διὰ τῶν ἀρετῶν ἡμῖν λαμπομένην ἡμέραν παρὰ τοῦ τὸ τοιοῦτον φῶς ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐντιθέντος <ἐπιφανῆναι>, ὥστε τὸν μὲν φωτεινὸν βίον εἰς ὅτι μῆκιστον παρατείνεσθαι ταῖς ἀγαθαῖς προσθήκαις ἀξονόμενον, τὴν δὲ ἐν τῇ κακίᾳ ζωὴν διὰ τῆς κατ' ὀλίγον ὑφαιρέσεως εἰς ἐλάχιστον συσταλῆναι· ἢ γὰρ τῶν ἀγαθῶν 4.8 ἐπαύξεισι τοῦ κακοῦ μείωσις γίνεται. ἢ δὲ ἰσημερία τὴν ἀναστάσιμον ἑορτὴν δεξαμένη τοῦτο δι' ἑαυτῆς ἐρμηνεύει, ὅτι οὐκέτι πρὸς ἀντίπαλον τάξιν ἀντικαταστήσεται, ἴσο παλῶς τῷ ἀγαθῷ τῆς κακίας συμπλεκομένης, ἀλλ' ὁ φωτεινὸς ἐπικρατήσεται βίος, τοῦ ζόφου τῆς εἰδωλολατρίας ἐν 4.9 τῷ πλεονασμῷ τῆς ἡμέρας δαπανωμένου. οὗ χάριν καὶ τοῦ σεληναίου δρόμου τὸ κατὰ τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην ἡμέραν ἀντιπρόσωπον δεικνυσὶν αὐτὴν ταῖς τοῦ ἡλίου βολαῖς, πληθύνουσαν παντὶ τῷ πλούτῳ τῆς λαμπηδόνης καὶ μηδεμίαν τοῦ σκότους διαδοχὴν ἐν τῷ μέρει γενέσθαι παρασκευάζουσαν· δυόμενον γὰρ διαδεξαμένη τὸν ἥλιον οὐ πρότερον αὐτὴ καταδύεται, πρὶν ταῖς ἀληθιναῖς ἀυγαῖς τοῦ ἡλίου τὰς ἰδίας συμμίξειεν, ὥστε ἐν φῶς κατὰ τὸ συνεχές διαμείναι, κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἡμερινοῦ

τε καὶ νυκτερινοῦ δρόμου τῆ παρεμπτώσει τοῦ σκότους μηδαμοῦ διαιρούμενον. 4.10 Ταῦτά σοι, ὦ φίλη κεφαλή, τῆ πενιχρᾶ ἡμῶν χειρὶ τοῦ λόγου δωροφοροῦμεν, καί σοι πᾶς ἔστω ὁ βίος ἑορτὴ καὶ ἡμέρα μεγάλη, τοῦ νυκτερινοῦ ζόφου καθαρεύων ὅτι μάλιστα. 5.τ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἀπιστοῦντας τῆ ὀρθοδόξω <αὐτοῦ πίστει, παρὰ τῶν> κατὰ Σεβάστειαν αἰτηθεῖσα

5.1 Ἐγνώρισαν ἡμῖν τινες τῶν ὁμοψύχων ἀδελφῶν περὶ τῆς κατασκευαζομένης καθ' ἡμῶν δυσφημίας παρὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην καὶ καταλαλούντων λάθρα τῶν πλησίον αὐτῶν καὶ μὴ φοβουμένων τὸ φοβερόν καὶ μέγα κριτήριον τοῦ ἐπαγγειλαμένου καὶ περὶ τῶν ἀργῶν ῥημάτων ἀπαιτεῖσθαι τὸν λόγον ἐν τῇ προσδοκωμένῃ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐξετάσει, λέγοντες τὰ περιθρυλούμενα καθ' ἡμῶν ἐγκλήματα εἶναι τοιαῦτα, ὅτι ἡμεῖς ὑπεναντία φρονοῦμεν τοῖς κατὰ Νίκαιαν ἐκθεμένοις τὴν ὀρθὴν καὶ ὑγιαίνουσαν πίστιν καὶ ὅτι τοὺς ἐν Ἀγκύρᾳ ἐπ' ὀνόματι Μαρκέλλου ποτὲ τὴν σύναξιν ἔχοντας ἀκρίτως καὶ ἀνεξετάστως εἰς τὴν κοινωσίαν τῆς καθολικῆς 5.2 ἐκκλησίας παρεδεξάμεθα. Ἰν' οὖν μὴ κατακρατῆ τῆς ἀληθείας τὸ ψεῦδος, δι' ἐτέρων γραμμάτων αὐτάρκη ἐποιησάμεθα τὴν ὑπὲρ τῶν ἐπενεχθέντων ἡμῖν ἐγκλημάτων ἀπολογία, καὶ ἐπὶ τοῦ κυρίου διεβεβαιωσάμεθα μήτε τῆς πίστεως τῶν ἁγίων πατέρων ἐκβεβηκέναι μήτε περὶ τῶν προσθεμένων ἐκ τῆς Μαρκέλλου συναξέως εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωσίαν ἀκρίτως καὶ ἀνεξετάστως τι πεποιηκέναι· ἀλλὰ τῶν κατὰ <τὴν> Ἀνατολὴν ὀρθοδόξων <ἀδελφῶν> καὶ συλλειτουργῶν ἐπιτρεψάντων βουλευσασθαι τὰ περὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ 5.3 τοῖς γεγενημένοις συναινέσαντων, πάντα ἐπράξαμεν. ἐπειδὴ δὲ τὴν ἀπολογία ἐκείνην ἔγγραφον ἡμῶν ποιησαμένων, πάλιν τινὲς τῶν ὁμοψύχων ἀδελφῶν ἰδίως ἐκ τῆς ἡμετέρας φωνῆς ἐπεζήτησαν γενέσθαι τὴν τῆς πίστεως ἔκθεσιν καθ' ἣν πεπληροφορήμεθα, ταῖς θεοπνεύστοις φωναῖς καὶ τῇ παραδόσει τῶν πατέρων ἀκολουθοῦντες ἀναγκαῖον ἔλογι σάμεθα καὶ περὶ τούτων βραχέα διαλεχθῆναι. 5.4 Ἡμεῖς τὴν τοῦ κυρίου διδασκαλίαν, ἣν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐποιήσατο παραδιδούς αὐτοῖς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, θεμέλιον εἶναι καὶ ρίζαν τῆς ὀρθῆς καὶ ὑγιαίνουσας πίστεως ὁμολογοῦμεν, καὶ οὔτε ὑψηλότερον τῆς παραδόσεως ἐκείνης οὔτε ἀσφαλέστερον ἄλλο τι εἶναι πιστεύομεν. ἡ δὲ τοῦ κυρίου διδασκαλία ἐστὶν αὕτη· Πορευθέντες, φησί, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ 5.5 πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. ἐπειδὴ τοῖνυν ἡ ζωοποιὸς δύναμις ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ θανάτου πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀναγεννωμένων διὰ τῆς ἁγίας τριάδος παραγίνεται τοῖς μετὰ πίστεως καταξιουμένοις τῆς χάριτος, καὶ ὁμοίως ἀτελής ἡ χάρις ἐνός τινος οἴου δήποτε τῶν ἐκ τῆς ἁγίας τριάδος ὀνομάτων παραλειφθέντος ἐν τῷ σωτηρίῳ βαπτίσματι γὰρ χωρὶς πνεύματος ἐν μόνῳ υἱῷ καὶ πατρὶ τὸ μυστήριον τελεῖται τῆς ἀναγεννήσεως, οὔτε υἱοῦ σιωπηθέντος ἐν πατρὶ καὶ πνεύματι τὸ τέλειον τῆς ζωῆς παραγίνεται τῷ βαπτίσματι, οὔτε ἐν πνεύματι καὶ υἱῷ παρεθέντος τοῦ πατρὸς ἐκτελεῖται ἡ τῆς ἀναστάσεως χάρις, διὰ τοῦτο πᾶσαν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν τῆς τῶν ψυχῶν ἡμῶν σωτηρίας ἐν ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσιν ἔχομεν διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων γνωριζομένην· καὶ πιστεύομεν εἰς τε τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, καὶ εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ πατρὸς, ὅς ἐστιν <ὁ> ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, περὶ οὗ εἶπεν ὁ κύριος ὅτι Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιόν. 5.6 καὶ ἐπειδὴ τοῖς λυτρωθεῖσιν ἡμῖν ἀπὸ τοῦ θανάτου ἡ χάρις τῆς ἀφθαρσίας διὰ τῆς εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα πίστεως ἐν τῷ σωτηρίῳ βαπτίσματι, καθὼς εἰρήκαμεν, παραγίνεται, ἐκ τούτων ὀδηγούμενοι οὐδὲν δοῦλον οὐδὲ κτιστὸν οὐδὲ τῆς μεγαλειότητος τοῦ πατρὸς ἀνάξιον τῇ ἁγίᾳ τριάδι συναριθμεῖσθαι πιστεύομεν, ἐπειδὴ μία ἐστὶν ἡ ζωὴ ἡμῶν ἢ διὰ τῆς εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα πίστεως παραγινομένη,

ἐκ μὲν τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων πηγάζουσα, διὰ δὲ τοῦ 5.7 υἱοῦ προϋοῦσα, ἐν δὲ τῷ ἀγίῳ πνεύματι ἐνεργουμένη. ταύτην οὖν ἔχοντες τὴν πληροφορίαν βαπτίζομεθα μὲν ὡς προσετάχθημεν, πιστεύομεν δὲ ὡς βαπτίζομεθα, δοξάζομεν δὲ ὡς πιστεύομεν, ὥστε ὁμοφώνως τὸ βάπτισμα καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν δόξαν εἰς πατέρα εἶναι καὶ υἱὸν καὶ 5.8 πνεῦμα ἅγιον. εἰ δὲ τις δύο ἢ τρεῖς θεοὺς ἢ τρεῖς θεότητες λέγει, ἀνάθεμα ἔστω· καὶ εἴ τις κατὰ τὴν Ἀρείου διαστροφὴν ἐκ μὴ ὄντων λέγει τὸν υἱὸν ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον γεγενῆσθαι, 5.9 ἀνάθεμα ἔστω. ὅσοι δὲ τῷ κανόνι τῆς ἀληθείας στοιχήσουσι καὶ τὰς τρεῖς ὁμολογοῦσιν ὑποστάσεις εὐσεβῶς ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἰδιώμασι γνωριζόμενας καὶ μίαν πιστεύουσιν εἶναι θεότητα μίαν ἀγαθότητα μίαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, καὶ οὔτε τὸ τῆς μοναρχίας ἀθετοῦσι κράτος οὔτε εἰς πολυθεΐαν ἐκπίπτουσιν οὔτε τὰς ὑποστάσεις συγχέουσιν οὔτε ἐξ ἑτερογενῶν καὶ ἀνομοίων τὴν ἀγίαν τριάδα συντίθενται, ἀλλ' ἐν ἀπλότῃ δέχονται τὸ τῆς πίστεως δόγμα πᾶσαν τὴν ἐλπίδα τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι καταπιστεύοντες, οὗτοι κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν τὰ αὐτὰ φρονοῦσι μεθ' ὧν καὶ ἡμεῖς ἔχειν ἐν κυρίῳ μέρος εὐχόμεθα.

Ἀβλαβίῳ ἐπισκόπῳ

6.1 Διέσωσεν ἡμᾶς ὁ κύριος, ὡς εἰκὸς ἦν ὑπὸ τῶν σῶν προπεμφθέντας εὐχῶν, καὶ σοι τεκμήριον τῆς εὐμενείας 6.2 τοῦ θεοῦ σαφὲς διηγήσομαι. ὡς γὰρ ἦδη Κηλόσινα τὸ χωρίον κατόπιν ἑαυτῶν κατελίπομεν, ἀθρόον ἐγένετο νεφῶν συστροφή καὶ εἰς βαθὺν ζόφον ὁ ἀὴρ ἐξ αἰθρίας μετέπεσεν. ψυχρὰ δὲ τις αὔρα τῶν νεφῶν διαπνέουσα, δροσώδης τε καὶ ὑγροτάτη τοῖς σώμασιν ἡμῶν προσπίπτουσα, ὅσον οὐδέπω τὸν ὑετὸν ἠπέλει, καὶ κατὰ τὸ εὐώνυμον βρονταὶ συνεχῆς ὑπερρήγνυντο, καὶ ἀστραπαὶ ὀξεῖαι τε καὶ ἐπάλληλοι τῶν βροντῶν προηγοῦντο, τά τε ὄρη πάντα πρόσω τε καὶ ὀπίσω καὶ καθ' ἑκάτερα τῶν πλαγίων κατη6.3 ρεφῆ τοῖς νέφεσιν ἦν. καὶ ἦδη ὑπὲρ κεφαλῆς ἡμῶν βραχεῖα νεφέλη πνεύματι βιαίῳ ὑποληφθεῖσα τὸν ὑετὸν ὠδινε, καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ Ἰσραηλιτικὸν θαῦμα, μέσοι πανταχόθεν τῶν ὑδάτων διειλημμένοι, ἄβροχοι τὴν μέχρις Οὐεστηνῆς ὁδὸν ἐπεράσαμεν· ἐν ἧ καταχθέντων ἡμῶν ἦδη καὶ τὰς ἡμιόνους ἀναπαυσάντων, τότε παρὰ τοῦ θεοῦ ἐδόθη τῷ 6.4 ἀέρι τοῦ ὄμβρου τὸ σύνθημα. τριῶν δὲ ὠρῶν ἢ καὶ τεσσάρων ἐκεῖσε διαγαγόντων ἡμῶν, ὡς ἱκανῶς εἶχομεν τῆς ἀναπαύσεως, πάλιν διέσχεν ὁ θεὸς τὸν ὄμβρον, καὶ τὸ ὄχημα εὐδρομώτερον ἑαυτοῦ [ἢ πρόσθεν] ἦν, ἐν ὑγρῷ τε καὶ ἐπιπολαίῳ τῷ πληρῷ τοῦ τροχοῦ δι' εὐκολίας ἐνόλι6.5 σθαίνοντος. ἔστι δὲ ὁδὸς ἀπ' ἐκείνου ἐπὶ τὴν πολίχνην ἡμῶν πᾶσα ἐπιποτάμιος, κατὰ ῥοῦν συγκατιοῦσα τῷ ὕδατι, χωρία τε συνεχῆ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, παρόδια τὰ πάντα καὶ οὐ πολλῷ τῷ μέσῳ ἀπ' ἀλλήλων διωκισμένα. 6.6 πᾶσα τοίνυν ἡ ὁδὸς ἐκ τῆς ἐπαλλήλου ταύτης οἰκίσεως, τῶν μὲν ὑπαντῶντων τῶν δὲ παραπεμπόντων κατὰ τὸ συνεχές, ἀνθρώπων ἐπεπλήρωτο πολὺ τῇ ἡδονῇ καταμιγνύν6.7 των τὸ δάκρυον. ἦν δὲ ψεκὰς ἀνεπαχθῆς τὸν ἀέρα ὑπονοτίζουσα· μικρὸν δὲ πρὸ τῆς πολίχνης εἰς βιαιότερον ὄμβρον τὸ ὑπερκείμενον συνεθλίβετο νέφος, ὥστε καθ' ἡσυχίαν ἡμῖν γενέσθαι τὴν εἴσοδον, μηδενὸς προαισθημένου 6.8 τῆς παρουσίας. ὡς δὲ ἦδη τῆς στοᾶς ἐντὸς ἐγενόμεθα, ἐπειδὴ διὰ ξηροῦ τοῦ ἐδάφους κατεκτύπει τὸ ὄχημα, οὐκ οἶδα ὅθεν ἢ ὅπως, ὡς ἐκ μηχανῆς τινος ἀθρόον ἀνεφάνη δῆμος κύκλω περὶ ἡμᾶς πεπυκνωμένοι, ὡς μηδὲ κατελθεῖν τοῦ ὀχήματος εὐπορον εἶναι· οὐ γὰρ ἦν εὐρεῖν τόπον κε6.9 νὸν ἀνθρώπων. μόγις δὲ πείσαντες ἡμῖν τε δοῦναι καιρὸν πρὸς τὴν κάθοδον καὶ ταῖς ἡμιόνους ἐπιτρέψαι τὴν ἀροδοῦν, ἤειμεν παρὰ τῶν περιρρεόντων ἡμᾶς κατὰ πᾶν μέρος συνθλιβόμενοι, ὥστε τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτῶν φιλοφρο6.10 σῆν μικροῦ δεῖν καὶ λειποθυμίας γενέσθαι αἰτίαν. ὡς δὲ ἦδη

ἔνδοθεν ἐγενόμεθα τοῦ περιστώου, ὀρώμεν ῥύακα πυρὸς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν εἰσρέοντα· ὁ γὰρ τῶν παρθένων χορὸς τὰς ἐκ κηροῦ λαμπάδας διὰ χειρὸς φέρουσαι στοιχηδὸν ἀλλήλαις κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς ἐκκλησίας προήεσαν, 6.11 τοῖς πυρσοῖς διόλου καταλαμπόμεναι. ἐντὸς δὲ γενόμενος καὶ συνησθεὶς τῷ λαῷ καὶ συνδακρύσας (ταῦτα γὰρ ἦν ἀμφοτέρω πασχειν τῷ κὰν τῷ πλήθει βλέπειν τὰ δύο πάθη), ὁμοῦ τε τῶν εὐχῶν ἐπαυσάμην καὶ ταύτην τῇ ὀσιότητι σου τὴν ἐπιστολὴν διεχάραξα, ἐπισπεύδων ὡς οἶόν τε, τῷ τῇ δίψῃ καταναγκάζεσθαι προσασχοληθῆναι μετὰ τὸ γράμμα τῇ θεραπείᾳ τοῦ σώματος.

7.τ Ἱερῶ ἡγεμόνι

7.1 Νόμος τίς ἐστὶν ἡμέτερος κλαίειν μετὰ κλαιόντων νομοθετῶν καὶ συγχαίρειν τοῖς χαίρουσιν, ἀλλὰ τούτων, ὡς ἔοικε, τὸ ἕτερον ἐφ' ἡμῶν τῆς νομοθεσίας ἐνεργὸν ἐστὶ μόνον· πολλὴ γὰρ τῶν εὐθηνούντων ἢ σπάνις, ὡς μὴ ἔχειν εὐρεῖν ῥαδίως, τίσι τῶν ἀγαθῶν συμμετάσχωμεν, τῶν 7.2 δ' ὡς ἐτέρως πραττόντων ἀφθονία πολλή. ταῦτα προοιμιάζομαι διὰ τὴν δυστυχῆ τραγωδίαν, ἣν πονηρὸς τις δαίμων ἐν τοῖς πάλαι γνησίοις ἐδραματούργησεν. νέος τις τῶν εὐπατριδῶν, Συνέσιος ὄνομα αὐτῷ, οὐκ ἔξω τοῦ ἐμοῦ γένους, ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, οὕτω σχεδὸν τοῦ ζῆν ἀρξάμενος ἐν μεγάλοις κινδύνοις ἐστίν· ὃν ἐξελέσθαι μόνος ὁ θεὸς ἰσχὺν ἔχει, καὶ μετὰ τὸν θεὸν σὺ ὁ τὴν περὶ θανάτου 7.3 καὶ ζωῆς ψῆφον πεπιστευμένος. δυστύχημα γέγονεν ἀκούσιον· τίς δ' ἂν ἐκὼν δυστυχήσειε; καὶ νῦν ἔγκλημα τὴν δυστυχίαν πεποίηται οἱ κατ' αὐτοῦ τὴν ἐπιθανάτιον ταύτην 7.4 τὴν δίκην συστήσαντες. ἀλλ' ἐκείνους μὲν ἰδίως γράμμασι καθυρεῖναι τῆς ὀργῆς δυσωπῆσαι πειράσομαι, τὸ δὲ σὸν εὐμενὲς μετὰ τοῦ δικαίου καὶ μεθ' ἡμῶν γενέσθαι παρακαλῶ, ὅπως ἂν τὴν ἀθλιότητα τοῦ νέου ἢ σὴ φιλανθρωπία νικήσειε, πᾶσαν μηχανὴν ἐξευροῦσα, δι' ἣς ἔξω κινδύνων ἔσται ὁ νέος, τὸν πονηρὸν κατ' αὐτοῦ δαίμονα διὰ τῆς σῆς συμμαχίας 7.5 νικήσας. πάντα εἶπον ἐν κεφαλαίῳ ἃ βούλομαι· τὸ δὲ καθ' ἕκαστον ὑποτείνεσθαι ὅπως ἂν κατορθωθῆι τὸ σπουδαζόμενον, οὔτε ἐμὸν ἂν εἶη τὸ λέγειν οὔτε σὸν τὸ διδάσκεσθαι.

8.τ Ἀντιοχιανῶ

8.1 Ἐφ' ᾧ μάλιστα παρὰ τῶν σοφῶν ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων θαυμάζεται θαυμάζεται γὰρ οὐ τοσοῦτον τοῖς Μηδικοῖς τροπαίοις οὐδὲ τοῖς Ἰνδικοῖς τε καὶ περὶ τὸν Ὠκεανὸν διηγήμασιν, ὅσον ἐπὶ τῷ εἰπεῖν τὸν θησαυρὸν ἐν τοῖς φίλοις ἔχειν, τολμῶ καὶ αὐτὸς ἐν τῷ μέρει τούτῳ τοῖς ἐκείνου θαύμασιν ἐμαυτὸν ἀντεπᾶραι, καὶ μοι προσήκει τὸν τοιοῦτον μᾶλλον λόγον εἰπεῖν, ὅτι [δὲ] πλουτῶ τῇ φιλίᾳ καὶ ὑπεραίρω τῷ τοιούτῳ κτήματι τάχα καὶ αὐτὸν ἐκείνον 8.2 τὸν ἐπὶ τούτῳ μεγαλαυχούμενον. τίς γὰρ ἐκείνῳ τοιοῦτος φίλος, οἷος ἐμοὶ σὺ, διὰ πάντων ἐν ἐκάστῳ τῆς ἀρετῆς εἶδει 8.3 πρὸς ἑαυτὸν ἀμιλλώμενος; πάντως γὰρ οὐκ ἂν τις ἐμοὶ ταῦτα λέγοντι κολακειᾶν ἐπικαλέσειε, πρὸς τε τὴν ἡλικίαν τὴν ἐμὴν καὶ πρὸς τὸν σὸν βίον βλέπων· ἔξωρός τε γὰρ ἤδη πρὸς κολακειᾶν ἢ πολιᾶ, καὶ τὸ γῆρας εἰς θωπείαν ἀνεπιτήδειον, σοὶ τε, καὶ εἰ ἐν ὥρᾳ τοῦ κολακεύειν ἤμην ποτέ, ὁ ἔπαινος πρὸς ὑπόληψιν κολακειᾶς οὐκ ἂν κατέπιπτε, τοῦ βίου πρὸ τῶν 8.4 λόγων δεικνύντος τὸν ἔπαινον. ἀλλ' ἐπειδὴ τῶν καλῶς πλουτούντων ἴδιον τὸ εἰδέναι κεχρηῆσθαι οἷς ἔχουσιν, ἀρίστη δὲ χρήσις τῶν παρόντων τὸ κοινὰ προτιθέναι τοῖς φίλοις ἃ ἔχουσι, φίλος δὲ μοι πάντων μάλιστα διὰ πάσης γνησιότητος συνηρμοσμένος ὁ ποθεινότατος υἱὸς Ἀλέξανδρος, παρακλήθητι δεῖξαι αὐτῷ τὸν ἐμὸν θησαυρὸν, καὶ μὴ δεῖξαι μόνον ἀλλὰ καὶ δαψιλῶς παρασχεῖν ἐμφορηθῆναι, τῷ προστῆναι 8.5 αὐτοῦ

ὕπερ ὧν ἦκει τῆς σῆς προστασίας δεόμενος. λέξει δὲ δι' ἑαυτοῦ τὰ πάντα· οὕτω γὰρ εὐπρεπέστερον ἢ τὰ καθ' ἕκαστον ἐμὲ διεξιέναι τῷ γράμματι.

9.τ Σταγειρίῳ

9.1 Τοιοῦτόν τι θέαμά φασιν ἐν τοῖς θεάτροις τοὺς θαυματοποιοῦντας τεχνάζεσθαι· μῦθον ἐξ ἱστορίας ἢ τινα τῶν ἀρχαίων διηγημάτων ὑπόθεσιν τῆς θαυματοποιίας λαβόντες ἔργω τοῖς θεαταῖς διηγοῦνται τὴν ἱστορίαν. διηγοῦνται δὲ οὕτως τὰ κατάλληλα τῶν ἱστορουμένων· ὑποδύντες σχήματά τε καὶ πρόσωπα καὶ πόλιν ἐκ παραπετασμάτων ἐπὶ τῆς ὀρχήστρας δι' ὁμοιότητός τινος σχηματίσαντες καὶ τὸν τέως ψιλὸν τόπον τῆ ἔναργεῖ μιμῆσει τῶν πραγμάτων οἰκειώσαντες, θαῦμα τοῖς θεωμένοις γίνονται αὐτοῖ τε οἱ μιμηταὶ τῶν ἐν τῇ ἱστορίᾳ πραγμάτων καὶ τὰ παραπετά9.2 σματα, ἢ πόλις δῆ. τί οὖν μοι τὸ διήγημα βούλεται; ἐπειδὴ χρεῖα ἡμῖν τὴν μὴ οὔσαν πόλιν ὡς οὔσαν δεῖξαι τοῖς συνιοῦσι, παρακλήθητι γενέσθαι τῆς πόλεως ἡμῶν οἰκιστῆς αὐτοσχέδιος, αὐτῷ τῷ φανῆναι μόνον τὸ πόλιν εἶναι δοκεῖν 9.3 τὸν ἔρημον χῶρον παρασκευάσας. ἔστι δέ σοι καὶ ἡ ὁδὸς οὐ πολλή καὶ ἡ χάρις, ἦν δώσεις, σφόδρα πολλή· βουλόμεθα γὰρ σεμνοτέρους ἑαυτοὺς δεῖξαι τοῖς συνιοῦσιν, ἀντ' ἄλλου τινὸς κόσμου τῆ φαιδρότητι ὑμῶν καλλωπιζόμενοι.

10.τ Ὀτρηίῳ ἐπισκόπῳ Μελιτηνῆς

10.1 Ποῖον τοιοῦτον ἄνθος ἐν ἔαρι, τίνες τοιαῦται τῶν ᾠδικῶν ὀρνίθων φωναί, ποῖα λεπταῖς καὶ προσηνέσι ταῖς αὔραις καταγλυκαίνεται γαληνιάζουσα θάλασσα, τίς ἄρουρα τοῖς γεηπόνιοις οὕτως ἠδεῖα, ἢ εὐθηνουμένη λῆϊσις ἢ τοῖς καρποῖς ἤδη τῶν ἀσταχύων ὑποκυμαίνουσα, τίς ἐξ ἀμπέλου τοσαύτη χάρις, ὅτε κομῶσα διὰ τοῦ ἀέρος * καὶ τοῖς φύλλοις κατασκιάζει τὴν κάμακα, ὅσον τὸ πνευματικὸν ἔαρ ἐκ τῆς εἰρηνικῆς σου ἀκτίνος διὰ τῆς ἐν τοῖς γράμμασι λαμπηδόνας τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐκ κατηφείας ἐφαίδρυνεν; 10.2 οὕτω γὰρ ἡμῖν τάχα τὸ προφητικὸν ἀρμόζει, ὅτι Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν τῶν ἐν τῇ καρδίᾳ αἰ τοῦ θεοῦ παρακλήσεις διὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος τὴν ψυχὴν ἡμῶν εὐφραναν, ἀκτίνων δίκην κεκακωμένην τῇ πάχνη τὴν ζωὴν ἡμῶν ἐπιθάλπουσαι· ἴση γὰρ ἔστιν ἐν ἀμφοτέροις ἢ ἀκρότης, τῆς τε τραχύτητος λέγω τῶν λυπηρῶν καὶ τῆς 10.3 γλυκύτητος τῶν σῶν ἀγαθῶν. καὶ εἰ μόνον εὐαγγελισάμενος ἡμῖν τὴν παρουσίαν σου τοσοῦτον ἐφαίδρυνας, ὥστε πάντα ἡμῖν ἐκ τῆς ἐσχάτης ἀλγηδόνας εἰς φαιδρὰν μεταβληθῆναι κατάστασιν, τί ποτε ἄρα ποιήσει καὶ ὀφθεῖσα μόνον ἢ τιμία σου καὶ ἀγαθὴ παρουσία; πόσῃ δὲ δώσει ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν παράκλησιν ἢ γλυκεῖα σου φωνὴ ταῖς 10.4 ἀκοαῖς ἐνηχίησας; ἀλλὰ γένοιτο ταῦτα διὰ τάχους κατὰ θεοῦ συνεργίαν τοῦ διδόντος ὀλιγοψύχοις ἄνεσιν καὶ τοῖς συντετριμμένοις ἀνάπαυσιν. ἡμᾶς δὲ γίνωσκε, ἐὰν μὲν εἰς τὸ ἡμέτερον βλέψωμεν, περιαλεῖν τοῖς παροῦσι καὶ δυσφοροῦντας μὴ παύεσθαι, ἐὰν δὲ πρὸς τὴν σὴν ἀπιδώμεν τιμιότητα, πολλὴν ὁμολογεῖν τῇ οἰκονομίᾳ τοῦ δεσπότη τὴν χάριν, ὅτι ἔξῃστιν ἡμῖν ἐκ γειτόνων ἀπολαύειν τῆς γλυκειᾶς σου καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως καὶ ἐμφορεῖσθαι κατ' ἐξουσίαν μέχρι κόρου τῆς τοιαύτης τροφῆς, εἰ δὴ τις κόρος τῶν τοιοῦτων ἐστίν.

11.τ Εὐπατρίῳ σχολαστικῷ

11.1 Ζητῶν τι προσφυές καὶ οἰκεῖον τῷ γράμματι δοῦναι προοίμιον, ἀπὸ μὲν τῶν ἐμοὶ συνήθων, λέγω δὲ τῶν γραφικῶν ἀναγνωσμάτων, οὐκ εἶχον ὅτω καὶ χρήσομαι, οὐ τῷ μὴ εὐρίσκειν τὸ συμβαῖνον, ἀλλὰ τῷ περιττὸν κρίνειν πρὸς οὐκ

εἰδότας τοιαῦτα γράφειν· ἡ γὰρ περὶ τοὺς ἕξωθεν λόγους σπουδὴ τοῦ μηδεμίαν τῶν θείων μαθημάτων ἐπιμέλειαν ἔχειν ἀπόδειξις ἡμῖν γέγονεν. οὐκοῦν ἐκεῖνα μὲν σιωπήσομαι, ἐκ δὲ τῶν σῶν πρὸς τὴν λογιότητά σου προ11.2 οἰμιάσομαι. πεποιήται τις παρὰ τῷ διδασκάλῳ τῆς ὑμετέρας παιδείσεως πρεσβυτικῶς εὐφραίνόμενος, μετὰ τὴν χρονίαν αὐτοῦ κακοπάθειαν ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχων τὸν ἑαυτοῦ παῖδα καὶ τοῦ παιδὸς ἅμα τὸν παῖδα· ὑπόθεσις δὲ αὐτῷ τῆς εὐφροσύνης ἡ περὶ τῶν πρωτείων τῆς ἀρετῆς Ὀδυσσεῖ 11.3 πρὸς τὸν Τηλέμαχον μάχη. [εἰς] τί οὖν ἡ μνήμη τῶν Κεφαλλήνων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ λόγου συμβάλλεται; ὅτι με διαλαβόντες μέσον ὑμεῖς, σύ τε καὶ ὁ τὰ πάντα θαυμάσιος ὁ πατήρ ὁ σός, ὡσπερ τὸν Λαέρτην ἐκεῖνοι, φιλοτίμως πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ πρὸς ἡμᾶς τιμῇ τε καὶ φιλοφροσύνη περὶ τῶν πρωτείων διαγωνίζεσθε, ὁ μὲν ἐκ τοῦ Πόντου, 11.4 σὺ δὲ ἀπὸ Καππαδοκίας τοῖς γράμμασι βάλλοντες. τί οὖν ὁ γέρων ἐγώ; μακαριστὴν τίθεμαι τὴν ἡμέραν, ἐν ἣ ἔβλεψα τοι11.5 αὐτὴν παιδί πρὸς πατέρα τὴν ἄμιλλαν. μή ποτε οὖν παύσαιο χρηστοῦ καὶ θαυμαστοῦ πατρὸς εὐχὴν δικαίαν ἀποπληρῶν καὶ τοῖς ἀγαθοῖς προτερήμασι τὴν πατρικὴν δόξαν ὑπερβαλλόμενος· οὕτω παρ' ἀμφοτέροις ὑμῖν ἔσομαι κεχαρισμένος κριτῆς, σοὶ μὲν τὰ πρωτεῖα πρὸς τὸν πατέρα νέμων, τῷ πατρὶ δὲ 11.6 πρὸς σέ. ἡμεῖς δὲ οἴσομεν τὴν τραχεῖαν Ἰθάκην, οὐ λίθοις τοσοῦτον ὅσον τοῖς ἦθεσι τῶν οἰκητόρων τραχυνομένην, ἐν ἣ πολλοὶ <οἱ> μνηστῆρες καὶ τῶν κτημάτων τῆς μνηστευομένης βρωτῆρες, οἱ καὶ αὐτῷ τούτῳ τὴν νύμφην ὑβρίζοντες, τῷ ἐπαπειλεῖν τὸν γάμον τῇ σωφρονούσῃ, Μελανθοῦς, οἶμαι, τινὸς ἢ ἄλλης τοιαύτης ἀξίως πράττοντες, οὐδαμοῦ δὲ ὁ σωφρονίζων 11.7 τῷ τόξῳ. ὄρας ὅσον πρεσβυτικῶς ἐπὶ τὰ μηδὲν προσήκοντα ἡμῖν παρεληρήσαμεν; ἀλλὰ μοι πρόχειρος ἔστω διὰ τὴν πολιὰν ἢ συγγνώμη· ἴδιον γὰρ αὐτῆς, ὡσπερ τὸ κορυζοῦσθαι τὰ ὄμματα καὶ τὰ μέλη πάντα ὑπὸ τῆς τοῦ γήρωσ ἀτονίας 11.8 βαρύνεσθαι, οὕτω καὶ τὸ ἀδολεσχεῖν ἐν τῷ λόγῳ. σὺ δὲ ἡμᾶς τοῖς τροχαλοῖς τε καὶ διεγυγερμένοις τῶν λόγων νεανικῶς δεξιούμενος ἀνανεώσῃ τὸ γῆρας, τῇ καλῇ καὶ πρεπούσῃ γηροκομίᾳ ταύτῃ τὸ κεκμηκὸς τῆς ἡλικίας ἐπανορθούμενος.

12.τ τῷ αὐτῷ

12.1 Οὐδὲ τοῦ ἕαρος ἡ χάρις διαλάμπειν κατὰ τὸ ἀθρόον πέφυκεν, ἀλλὰ προοίμια τῆς ὥρας γίνεται ἀκτίς τε προσηνῶς τὸ πεπηγὸς τῆς γῆς ἐπιθάλλουσα καὶ ἄνθος ἡμιφανῶς τῇ βῶλῳ ὑποκρυπτόμενον καὶ αὖραι τὴν γῆν ἐπιπνέουσαι, ὡς διὰ βάθους τὸ ἐκ τοῦ ἀέρος γόνιμόν τε καὶ ζώφυτον εἰς αὐτὴν διαδύεσθαι. ἔστι καὶ νεοθαλῆ πόαν θεάσασθαι καὶ ὀρνίθων ἐπάνοδον, οὓς ὁ χειμῶν ἀπεξένωσε, καὶ πολλὰ τοιαῦτα, ἃ σημεῖα μᾶλλον ἔστι τοῦ ἕαρος, οὐκ αὐτὸ τὸ ἕαρ· πλὴν ἀλλ' ἡδέα καὶ ταῦτα, διότι καὶ τῶν ἡδίστων 12.2 μηνύματα γίνεται. τί οὖν ὁ λόγος μοι βούλεται; ἐπειδὴ πρόδρομος τῶν ἐν σοὶ θησαυρῶν ἡ διὰ τῶν γραμμάτων σου φιλοφροσύνη πρὸς ἡμᾶς ἐλθοῦσα, καλῶ προοιμίῳ τὸ παρὰ σοῦ προσδοκώμενον ἡμῖν εὐαγγελίζεται, καὶ τὴν ἐν τούτοις χάριν δεχόμεθα ὡς τι πρωτοφανὲς ἄνθος τοῦ ἕαρος, καὶ ὅλης ἀπολαῦσαι τῆς ὥρας ἐν σοὶ διὰ τάχους εὐχόμεθα. 12.3 σφόδρα γάρ, εὖ ἴσθι, σφόδρα τῷ κρυμῷ καὶ τῇ πικρίᾳ τῶν ἐπιχωρίων ἡθῶν πεπονήκαμεν. καὶ ὡσπερ τοῖς δωματίοις ἐκ τῶν ἐπισηρομένων ὑδάτων ὑποτρέφεται κρύσταλλος (χρήσομαι γὰρ ἐκ τῶν ἡμετέρων τῷ ὑποδείγματι), καὶ ἡ καταρρέουσα νοτίς, εἰ τῷ πεπηγότη ἐπιπολάσειε, λιθοῦται περὶ τὸν κρύσταλλον καὶ προσθήκη τοῦ ὄγκου γίνεται, τοιοῦτόν τι βλέπω <ἐνὸν> τοῖς πολλοῖς τῶν κατὰ τὸν τόπον ἐπιχωριαζόντων τὸ ἦθος· αἰεὶ τι προσεπινοεῖται παρ' αὐτῶν εἰς πικρίαν καὶ ἐφευρίσκειται, καὶ τῷ προκατειργασμένῳ ἔτερον κακὸν ἐπιπήγνυται, κάκείνῳ ἄλλο, καὶ πάλιν ἔτερον καὶ τούτῳ συνεχῶς ὑπαντᾷ, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ὄρος τοῦ μίσους καὶ

τῆς τῶν κακῶν ἐπαυξήσεως· ὥστε πολλῶν ἡμῖν εὐχῶν εἶναι χρεῖαν, ἐπιπνεῦσαι διὰ τάχους τὴν χάριν τοῦ πνεύματος καὶ διαχέαι τὴν πικρίαν τοῦ μίσους καὶ διαθρύψαι 12.4 τὸν ἐκ τῆς πονηρίας αὐτοῖς πηγνύμενον κρύσταλλον. διὰ ταῦτα γλυκὺ τὸ ἔαρ καὶ κατὰ φύσιν ὑπάρχον, ἑαυτοῦ ποθεινότερον γίνεται τοῖς ἀπὸ τοιούτων σε προσδεχομένοις 12.5 χειμώνων. μὴ οὖν βραδυνέτω ἡ χάρις, ἄλλως τε καὶ <διότι> τῆς ἀγίας ἡμῖν ἡμέρας πλησιαζούσης εὐλογώτερον ἂν εἴη τὴν ἐνεγκοῦσαν τοῖς ἰδίους μᾶλλον ἢ τὸν Πόντον τοῖς ἡμετέροις σεμνύνεσθαι. ἐλθὲ οὖν, ὦ φίλη κεφαλή, φέρων ἡμῖν ἀγαθῶν πλῆθος, σαυτόν· τοῦτο γὰρ ἔσται τῶν ἀγαθῶν τῶν ἡμετέρων τὸ πλήρωμα.

13.τ Λιβανίω

13.1 Ἦκουσά τινος ἰατρικοῦ παράλογόν τι φύσεως πάθος διηγούμενου, τὸ δὲ διήγημα τοιοῦτον ἦν· κατείχετό τις, φησίν, ἀρρωστήματί τινη τῶν δυστροπωτέρων καὶ τὴν τέχνην διήλεγχεν ἔλαττον τῆς ἐπαγγελίας ἰσχύουσαν· πᾶν γὰρ τὸ ἐπινοούμενον εἰς θεραπείαν ἄπρακτον ἦν· εἶτά τινος ἀγγελίας τῶν καταθυμίων παρ' ἐλπίδας αὐτῷ μηνυθείσης, ἀντὶ τῆς τέχνης ἢ συντυχία γίνεται λύουσα τῷ ἀνθρώπῳ τὴν νόσον, εἴτε τῆς ψυχῆς τῷ περιόντι τῆς ἀνέσεως καὶ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν ἑαυτῇ συνδιαθείσης, εἴτε καὶ ἄλλως, οὐκ ἔχω λέγειν· οὔτε γὰρ ἐμοὶ σχολὴ τὰ τοιαῦτα φιλοσοφεῖν, καὶ τὴν αἰτίαν ὃ εἰπὼν οὐ προσέθηκεν. 13.2 ἐπὶ καιροῦ δὲ νῦν ἐμνήσθην, ὡς οἶμαι, τοῦ διηγήματος· διακείμενος γάρ, ὡς οὐκ ἂν ἐβουλόμην (τὰς δὲ αἰτίας οὐδὲν δέομαι νῦν ἀκριβῶς καταλέγειν τῶν ἀφ' οἷς γέγονα παρ' ὑμῖν καὶ μέχρι τοῦ νῦν συμπεπτωκότων μοι λυπηρῶν), μηνύσαντος ἀθρόως μοί τινος περὶ τῶν γραμμάτων τῆς μονογενοῦς σου παιδεύσεως, ἐπειδὴ τάχιστα τὴν ἐπιστολὴν ἐδεξάμην καὶ τοῖς γεγραμμένοις ἐπέδραμον, εὐθύς μὲν τὴν ψυχὴν διετέθην ὡς ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἐπὶ πάντων ἀνθρώπων ἀνακηρυσσόμενος· τοσοῦτον τὴν σὴν μαρτυρίαν ἐτιμησάμην, ἣν διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἡμῖν κεχάρισαι· ἔπειτα δὲ μοι καὶ ἡ τοῦ σώματος ἕξις εὐθύς πρὸς τὸ κρεῖττον μετεποιεῖτο, καὶ σοὶ τὸ ἴσον παράδοξον καὶ αὐτὸς διήγημα δίδωμι, ὅτι τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς τὰ μὲν ἀρρωστῶν 13.3 τὰ δὲ καθαρῶς ὑγιαίνων ἐπέδραμον. καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον· ἐπεὶ δὲ μοι τῆς χάριτος ταύτης ὃ υἱὸς Κυνήγιος ὑπόθεσις γέγονεν, οἷός <τ'> εἶ τῷ περιόντι τῆς εἰς τὸ εὐεργετεῖν ἐξουσίας οὐχ ἡμᾶς μόνον ἀλλὰ καὶ τοὺς εὐεργέτας ἡμῶν καλῶς ποιεῖν, εὐεργέτης δὲ ἡμῶν οὗτος, καθὼς εἴρηται, τῶν παρὰ σοῦ γραμμάτων ἀφορμὴ γενόμενος ἡμῖν καὶ 13.4 ὑπόθεσις, καὶ διὰ τοῦτο εὖ παθεῖν ἄξιος. διδασκάλους δὲ τοὺς ἡμετέρους, εἰ μὲν ὧν τι δοκοῦμεν μεμαθηκέναι ζητοίης, Παῦλον εὐρήσεις καὶ Ἰωάννην καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους τε καὶ προφήτας, εἴ γε μὴ τολμηρὸν ἡμῖν τὴν διδασκαλίαν οἰκειοῦσθαι τῶν τοιούτων ἀνδρῶν· εἰ δὲ περὶ τῆς ὑμετέρας λέγοις σοφίας, ἣν οἱ κρίνουν ἐπιστήμονές φασιν ἀπὸ σοῦ πηγάζουσιν ἐν μετοχῇ τοῖς λοιποῖς γίνεσθαι πᾶσιν οἷς τινος καὶ μέτεστι λόγου (ταῦτα γὰρ ἤκουσα πρὸς πάντας διεξιόντος τοῦ σοῦ μὲν μαθητοῦ, πατρὸς δὲ ἐμοῦ καὶ διδασκάλου τοῦ θαυμαστοῦ Βασιλείου), ἴσθι με μηδὲν ἔχειν λαμπρὸν ἐν τοῖς <περὶ> τῶν διδασκάλων διηγήμασιν, ἐπ' ὀλίγον τῷ ἀδελφῷ συγγεγονότα καὶ τοσοῦτον παρὰ τῆς θείας γλώττης ἐκκαθαρθέντα, ὅσον ἐπιγνῶναι μόνον τὴν ζημίαν τῶν ἀμυήτων τοῦ λόγου· ἔπειτα μέντοι τοῖς σοῖς, εἴ ποτε σχολὴν ἄγοιμι, κατὰ σπουδὴν πᾶσαν ἐνδιατρίβοντα ἐραστὴν γενέσθαι τοῦ ὑμετέρου κάλλους, τυχεῖν δὲ μηδέπω 13.5 τοῦ ἔρωτος. εἰ μὲν οὖν, ὡσπερ αὐτὸς ἐγὼ κρίνω, τὰ καθ' ἡμᾶς ἐστὶν οὐδέν, οὐδαμοῦ ὃ διδάσκαλος ἡμῶν· εἰ δὲ τὴν σὴν ὑπόληψιν, ἣν ἐφ' ἡμῖν ἔσχες, μὴ ἀληθεύειν οὐ θέμις, ἀλλὰ τινες ἐν τῷ λόγῳ [καὶ ὑμεῖς] καὶ ἡμεῖς οὐκ ἀπόβλητοι παρὰ σοὶ γε κριτῆ, δὸς τολμησαί σοι τῶν ἡμετέρων ἀνα13.6 θεῖναι τὴν αἰτίαν. εἰ γὰρ Βασίλειος μὲν τοῦ ἡμετέρου προστάτης

λόγου, ἐκείνῳ δὲ ὁ πλοῦτος ἐκ τῶν σῶν ἦν θησαυρῶν, τὰ σὰ κεκτήμεθα καὶ εἰ δι' ἐτέρων ὑπεδεξάμεθα· εἰ δὲ ὀλίγα ταῦτα, ὀλίγον ἐν τοῖς ἀμφορευσι τὸ ὕδωρ, ἀλλ' ἐκ τοῦ Νείλου ὄμως.

14.τ Λιβανίῳ σοφιστῆ

14.1 Ἐορτὴν ἄγειν σύνηθες τοῖς Ῥωμαίοις περὶ τὴν χειμέριον τροπὴν κατὰ τὴν πάτριον, ὅτε τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν ἄνω χώραν ἀναποδίζοντος, πλεονάζειν ἄρχεται τὸ ἡμερήσιον μέτρον· ἱερά δὲ νενόμισται τοῦ μηνὸς ἡ ἀρχή, καὶ διὰ ταύτης τῆς ἡμέρας τὸ πᾶν ἔτος οἰωνιζόμενοι δεξιὰς τινας 14.2 συντυχίας καὶ εὐφροσύνας καὶ πότους ἐπιτηδεύουσι. τί βουλόμενος ἐντεῦθεν τοῦ γράμματος ἄρχομαι; ὅτι καὶ αὐτὸς διήγαγον τὴν ἑορτὴν ταύτην παραπλησίως ἐκείνοις χρυσοφορήσας· ἦλθε γὰρ τότε καὶ εἰς τὰς ἐμὰς χεῖρας χρυσός, οὗτοι κατὰ τὸν πάνδημον τοῦτον χρυσόν, ὃ ἀγαπῶσιν οἱ ἄρχοντες καὶ δωροφοροῦσιν οἱ ἔχοντες, τὸ βαρὺ καὶ αἰσχρὸν καὶ ἄψυχον κτῆμα, ἀλλ' ὃ παντὸς πλούτου τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν ὑψηλότερόν ἐστι, τὸ κάλλιστον ὃν τως δεξίωμα κατὰ Πίνδαρον, τὰ σὰ φημί γράμματα καὶ 14.3 ὁ πολὺς ἐν ἐκείνοις πλοῦτος. οὕτω γὰρ συνέβη κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπιφοιτήσαντά με τῆ μητροπόλει τῶν Καππαδοκῶν ἐντυχεῖν τινι τῶν ἐπιτηδείων, ὅς μοι τὸ δῶρον τοῦτο, τὴν ἐπιστολήν, οἷόν τι σύμβολον ἑορτῆς προε14.4 τείνατο. ἐγὼ δὲ περιχαρῆς τῆ συντυχία γενόμενος κοινὸν προὔθηκα τοῖς παροῦσι τὸ κέρδος, καὶ πάντες μετείχον τὸ ὄλον ἕκαστος ἔχειν φιλονεικοῦντες, καὶ οὐκ ἠλαττούμην ἐγώ· διεξιούσα γὰρ τὰς πάντων χεῖρας ἡ ἐπιστολή ἴδιος ἐκάστου πλοῦτος ἐγίνετο, τῶν μὲν τῆ μνήμη διὰ τῆς συνεχοῦς ἀναγνώσεως τῶν δὲ δέλτοις ἐναπομαξαμένων τὰ ῥήματα, καὶ πάλιν ἐν ταῖς ἐμαῖς ἦν χερσί, πλέον εὐφραίνουσα 14.5 ἢ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πολυχρύσων ἢ ὕλη. ἐπειδὴ τοῖνυν καὶ τοῖς γεωργοῖς (χρήσομαι γὰρ ἐκ τῶν οἰκείων τῷ ὑποδείγματι) πολλὴν δίδωσι πρὸς τοὺς δευτέρους τῶν πόνων τὴν προθυμίαν τὸ τῶν πονηθέντων ἀπόνασθαι, σύγγνωθι καὶ ἡμῖν ἄπερ αὐτὸς δέδωκας καταβαλλομένοις καὶ διὰ τοῦτο γράφουσιν, ἵνα σε πάλιν πρὸς τὸ γράφειν ἐκκαλεσώμεθα. 14.6 Αἰτοῦμαι δὲ χάριν ὑπὲρ τοῦ βίου κοινήν, ὅσα δι' αἰνίγματος ἡμῖν τὰ τελευταῖα τῆς ἐπιστολῆς ὑπηπίλησας, μηκέτι διανοεῖσθαι· οὐδὲ γὰρ καλῶς ἔχειν φημί κρίσεως, εἴ τινες ἀμαρτάνουσι πρὸς τὴν βάρβαρον γλῶσσαν ἀπὸ τῆς Ἑλληνίδος αὐτομολοῦντες καὶ μισθοφόροι στρατιῶται γινόμενοι καὶ τὸ στρατιωτικὸν σιτηρέσιον ἀντὶ τῆς ἐν τῷ λέγειν δόξης αἰρούμενοι, διὰ τοῦτό σε καταδικάζειν τῶν λόγων καὶ ἀφωμίαν τοῦ βίου καταψηφίζεσθαι· τίς γὰρ ὁ φθειγόμενος, εἰ σὺ τὴν βαρεῖαν ταύτην ἀπειλήν κατὰ τῶν 14.7 λόγων κυρώσειας; ἀλλὰ καλῶς ἔχει τάχα μνημονεῦσαί τινος τῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας Γραφῆς· κελεύει γὰρ ὁ ἡμέτερος λόγος τοὺς δυναμένους εὔ τι ποιεῖν μὴ πρὸς τὰς γνώμας τῶν εὐεργετουμένων βλέπειν, ὡς φιλοτιμεῖσθαι μὲν τοῖς εὐαισθητοῖς, ἀποκλείειν δὲ τοῖς ἀχαρίστοις τὴν εὐποιίαν, ἀλλὰ μιμεῖσθαι τὸν τοῦ παντὸς οἰκονόμον, ὅς κοινήν προτίθησι τῶν ἐν τῇ κτίσει καλῶν τὴν μετουσίαν ἀγαθοῖς τε 14.8 καὶ μὴ τοιούτοις. πρὸς ταῦτα βλέπων, ὧ θαυμάσιε, δὸς αἰεὶ τοιοῦτον τῷ βίῳ σαυτόν, οἷος ὁ παρελθὼν ἔδειξε χρόνος· οὐ γὰρ τὸν ἥλιον οἱ μὴ βλέποντες κωλύουσιν ἥλιον εἶναι· οὐκοῦν οὐδὲ τὴν ἀκτίνα τῶν σῶν λόγων ἀμαυροῦσθαι καλῶς ἔχει διὰ τοὺς μεμυκότας τὰ τῆς ψυχῆς αἰσθητήρια. 14.9 Τὸν δὲ Κυνήγιον εὔχομαι μὲν ὡς μάλιστα μὲν πόρρω τῆς κοινῆς εἶναι νόσου, ἢ νῦν τοὺς νέους κατείληφε, προσέχειν δὲ κατὰ τὸ ἐκούσιον τῆ περὶ τοὺς λόγους σπουδῆ· εἰ δὲ ἄλλως ἔχοι, δίκαιόν ἐστι καὶ μὴ βουλόμενον αὐτὸν ἐκβιάζεσθαι, * ἐν ᾧ νῦν ὄντες οἱ πρὸ τούτου τῶν λόγων ἀποστατήσαντες ἐλεεινοὶ τινές εἰσιν ὑπ' αἰσχύνης καταδύομενοι.

15.τ Ἰωάννη καὶ Μαξιμιανῶ

15.1 Καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων μικροῦ δεῖν, ὅσα ποιεῖ τοὺς κεκτημένους εὐδαίμονας, πένητες οἱ Καππαδόκαι ἡμεῖς, 15.2 πλέον δὲ πάντων πένητες τῶν γράφειν δυναμένων. τοῦτό τοι καὶ τῆς πολλῆς τοῦ λόγου βραδυτήτος αἴτιον· πρὸ πλείονος γάρ μοι χρόνου πεπονημένης τῆς πρὸς τὴν αἴρεσιν ἀντιρρήσεως, ὁ μεταγράφων οὐκ ἦν, καὶ τῶν ὑπογραφῶν ἡ ἀπορία ῥαθυμίας ἡμῖν κατὰ τὸ εἶκος ἢ τῆς περὶ 15.3 τὸν λόγον ἀσθενείας προσετρίψατο ἂν ὑπόνοιαν. ἀλλ' ἐπειδὴ νῦν γοῦν κατὰ θεοῦ χάριν ὅ τε γράφων καὶ ὁ δοκιμάζων τὰ γεγραμμένα εὐρέθησαν, ἀπέσταλκα ὑμῖν οὐ, καθὼς φησιν ὁ Ἰσοκράτης, δῶρον τὸν λόγον (οὐδὲ γάρ τι τοιοῦτον ἐν τούτῳ λογίζομαι, ὡς ἀντὶ κτήματος τῷ δεξομένῳ γενέσθαι), ἀλλ' ὡς ἂν γένοιτο ὑμῖν προτροπή, ὥστε σφριγῶντας τῇ ἀκμῇ τῆς νεότητος καταθαρσῆσαι τῆς πρὸς τοὺς ἐναντίους μάχης, ἐν τῇ τοῦ γέροντος προθυμίᾳ τὸ τῆς 15.4 νεότητος εὐθαρσῆς ἀνεγείροντας. εἰ δὲ φανείη τι τῶν ἐκ τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀκοῆς τοῦ σοφιστοῦ ἄξια, δοκιμάσαντες μέρη τινά, τὰ πρὸ τῶν ἀγῶνων μάλιστα, ὅσα τῆς ἐπιλεκτικῆς ἐστὶν ἰδέας, ἀνενέγκατε· ἴσως δέ τινα καὶ τῶν δογματικῶν φανήσεται ὑμῖν οὐκ ἀχαρίστως ἡρμηνευμένα. ἄπερ δ' ἀναγινώσκοιτε, δῆλον ὅτι ὡς διδασκάλῳ καὶ διορθωτῇ ἀναγνώσεσθε.

16.τ Στρατηγίῳ

16.1 Οἷόν τι ποιῶσιν οἱ τῇ σφαίρᾳ παίζοντες, ὅταν τριχῇ διαστάντες ἀντιπέμπωσιν ἀλλήλοις ἐν εὐστοχίᾳ τὴν βολὴν ἄλλος παρ' ἄλλου διαδεχόμενοι, διαπαίζουσι δὲ τὸν ἐν τῷ μέσῳ πρὸς αὐτὴν ἀναπηδῶντα, τῇ ἐσχηματισμένῃ τοῦ προσώπου ὀρμῇ καὶ τῇ ποιᾷ τῆς χειρὸς ἐνδείξει κατὰ τὸ δεξιὸν ἢ εὐώνυμον τὴν βολὴν προδείξαντες, ἐφ' ὅπερ <δ'> ἂν ἴδωσιν αὐτὸν ὀρμῶντα, κατὰ τὸ ἐναντίον ἀποπεμπόμενοι καὶ τὴν ἐλπίδα δι' ἀπάτης ἐψεύσαντο· τοιαῦτα κατῶρθωται καὶ νῦν παρὰ τοῖς πολλοῖς ἡμῶν, οἱ τὸ σπουδάζειν ἀφέντες, ἐν εὐφυίᾳ τοὺς ἀνθρώπους σφαιρίζομεν, ἀντὶ τῆς δεξιᾶς ἐλπίδος, ἢν προῖσχομεθα, τῇ σκαιότητι τῶν γινομένων τὰς ψυχὰς τῶν ἐλπίζόντων 16.2 <ἐφ'> ἡμῖν παρακρουόμενοι. γράμματα καταλλακτήρια, φιλοφροσύνη, σύμβολα, δῶρα, ἀγαπητικὰ διὰ γραμμάτων περιπλοκαί, ταῦτά ἐστι τῆς σφαίρας ἢ ἐνδείξις ἢ κατὰ τὸ δεξιὸν προδεικνυμένη· ἀλλ' ἀντὶ τῆς ἐλπισθείσης διὰ τούτων εὐφροσύνης κατηγορίαι, συσκευαί, διαβολαί, μέμψεις, ἐγκλήματα, μονομερῶν ἀποφάσεων ὑφαρπαγαί. μακάριοι τῶν ἐλπίδων ὑμεῖς οἱ διὰ τῶν τοιούτων τὴν πρὸς τὸν θεὸν παρρησίαν πραγμ.3 ματευόμενοι. ἀλλὰ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς μὴ πρὸς τὰ ἡμέτερα βλέπειν, ἀλλὰ πρὸς τὴν δεσποτικὴν τοῦ εὐαγγελίου διδασκαλίαν (τίς γὰρ ἂν ἐτέρῳ τῶν ὀδυνῶν παραμυθία γένοιτο [ἂν ἄλλος] αὐτὸς ταῖς ὀδύναϊς ὑπερβαλλόμενος;), ὡς [δ'] ἂν τὴν ἰδίαν διέξοδον λάβῃ τὰ πράγματα, ὡς φησιν· Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ 16.4 ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. σὺ δέ μοι, ὦ ἄριστε, πράττειν σεαυτοῦ ἀξίως καὶ τῷ θεῷ ἐπελπίζειν καὶ μὴ ἐγκόπτεσθαι πρὸς τὸ καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς εἶναι διὰ τὰ παρ' ἡμῶν ὑποδείγματα, ἐπιτρέπειν δὲ τῷ θεῷ τῷ δικαιοκρίτῃ τὴν συμφέρουσάν τε καὶ δικαίαν τῶν πραγμάτων ἀπόβασιν, ταύτη τε ἄγειν, 16.5 ὅπηπερ ἂν ἡ θεία κατευθύνῃ σοφία. πάντως οὐδὲ ὁ Ἰωσήφ τῷ φθόνῳ τῶν ἀδελφῶν ἐδυσχέραине, διότι τῶν ὁμογενῶν ἢ κακία ὁδὸς αὐτῷ πρὸς τὴν βασιλείαν ἐγένετο.

17.τ Τοῖς ἐν Νικομηδείᾳ πρεσβυτέροις

17.1 Ὑμᾶς μὲν Ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ πάντα ἐν σοφίᾳ πρὸς τὸ συμφέρον οἰκονομῶν, διὰ τῆς ἰδίας ἐπισκοπήσεως χάριτος καὶ παρακαλέσειεν, ἑαυτῷ ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον, καὶ ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς ἡ χάρις

τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸ γενέσθαι ὑμῖν θεραπείαν μὲν πάσης θλίψεως καὶ δυσχερείας, εὐδοκίαν δὲ πρὸς πᾶν ἀγαθὸν εἰς καταρτισμὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ οἰκοδομὴν τῶν ὑμετέρων ψυχῶν καὶ εἰς προσθήκην τῆς δόξης τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. 17.2 ἡμεῖς δὲ ταύτην ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν ἀπολογία πρὸς τὴν ἀγάπην ὑμῶν ποιούμεθα, ὅτι οὐκ ἠμελήσαμεν πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τῆς κεχρεωστημένης ὑμῖν ἐπισκέψεως ἢ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἢ καὶ νῦν μετὰ τὴν γενομένην τοῦ μακαρίου Πατρικίου μετάστασιν, ἀλλ' ὅτι πολλὰ μὲν αἱ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν ἀσχολαίαι, πολλὴ δὲ καὶ ἡ τοῦ σώματος σαθρότης, ὡς εἰκὸς προΐοντι τῷ χρόνῳ συνεπιδοῦσα, πολλὴ δὲ καὶ ἡ τῆς ὑμετέρας ἀγαθότητος εἰς ἡμᾶς ῥαθυμία, ὅτι οὐδεὶς οὐδέποτε λόγος εἰς προτροπὴν ἐν γράμματι ἢ δηλωματικῆς σχέσις πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίαν, τοῦ μακαρίου Εὐφρασίου τοῦ ἐπισκόπου διὰ πάσης γνησιότητος ἑαυτῷ τε καὶ ὑμῖν οἷον σειραῖς τισι τῇ ἀγάπῃ τὴν βραχύτητα ἡμῶν 17.3 συνδήσαντος. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ πρότερον τὸ τῆς ἀγάπης χρέος ἢ παρ' ἡμῶν διὰ τῆς ἐπισκέψεως ἢ παρὰ τῆς ὑμετέρας εὐλαβείας διὰ τῆς προτροπῆς ἀπεπληρώθη, νῦν γοῦν εὐχόμεθα τῷ θεῷ, σύμμαχον πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν καὶ τὴν ὑμετέραν πρὸς θεὸν συμπαραλαβόντες εὐχήν, διὰ τάχους ὡς ἐστὶ δυνατόν, ἐπιδημησαί τε ὑμῖν καὶ συμπαρακληθῆναι καὶ συσπουδάσαι, ὡς ἂν ὑφηγηται ὁ κύριος, ὥστε καὶ τῶν ἤδη γεγεννημένων λυπηρῶν διόρθωσιν ἐξευρεῖν καὶ εἰς τὸν ἐφεξῆς χρόνον ἀσφάλειαν· ὥστε μηκέτι ὑμᾶς ἐν τῇ ἀσυμφωνίᾳ ταύτῃ διεσπασμένους, ἄλλου κατ' ἄλλην ὀρμὴν ἑαυτὸν τῆς ἐκκλησίας ἀπάγοντος, γέλωτα προκειῖσθαι τῷ διαβόλῳ, ᾧ βούλημα καὶ ἔργον ἐστὶν ἐξ ἐναντίου τῷ θεῷ θελήματι τὸ μηδένα σωθῆναι μηδὲ εἰς 17.4 ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν. πῶς γὰρ οἴεσθε ἡμᾶς, ἀδελφοί, θλίβεσθαι πρὸς τὴν ἀκοὴν τῶν διαγγειλάντων ἡμῖν τὰ ὑμέτερα, ὅτι οὐδεμία γέγονεν τῶν ἐφεστώτων ἐπιστροφή, ἀλλ' ἡ τῶν ἄπαξ ἀποκλινάντων προαίρεσις ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὀρμῆς ἀεὶ φέρεται, καὶ ὡσπερ ἐκ τοῦ ὄχετος ὕδωρ πολλάκις εἰς τὴν παρακειμένην ὄχθιν ὑπερεκχεῖται καὶ κατὰ τὸ πλάγιον διαδυνῶν ἀπορρέει, μὴ ἀπασφαλισθέντος δὲ τοῦ ὑπαιτίου τόπου δυσανάκλητον γίνεται κοιλανθέντος τοῦ ὑποκειμένου πρὸς τὴν τοῦ ρείθρου φοράν, οὕτως ἡ τῶν ἀποστάντων ὀρμὴ, ἄπαξ τῆς εὐθείας τε καὶ ὀρθῆς πίστεως ἐκ φιλονεικίας παραρρυεῖσα, ἐνεβάθυνεν ἤδη τῇ συνηθείᾳ 17.5 καὶ οὐκ εὐχερῶς ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν ἐπανέρχεται χάριν. διὸ σοφοῦ τινος καὶ μεγάλου χρήζει τὰ καθ' ὑμᾶς ἐπιστάτου καλῶς τὰ τοιαῦτα ὀχετηγεῖν ἐπισταμένου, ὥστε δυναθῆναι πάλιν τὴν ἄτακτον τοῦ ρεύματος τούτου παρατροπὴν εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀνακαλέσασθαι, ὡς ἂν πάλιν ὑμῖν τὰ τῆς εὐσεβείας ἀδρύνοιτο λήια τῇ τῆς εἰρήνης ἐπιρροῇ κατὰ 17.6 ἀρδόμενα. διὰ ταῦτα πολλὴ χρεωστεῖται τῷ πράγματι παρὰ πάντων ὑμῶν σπουδὴ τε καὶ προθυμία πρὸς τὸ ἀναδειχθῆναι προστάτην ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος τοιοῦτον ὃς ὄλω τῷ ὀφθαλμῷ τὰ τοῦ θεοῦ ὄψεται μόνα, πρὸς οὐδὲν 17.7 τῶν ἐν τῇ ζωῇ σπουδαζομένων μετεωρίζων τὸ ὄμμα. διὰ τοῦτο γὰρ οἶμαι τὸν λευιτικὸν νόμον ἀπόκληρον τῆς γῆϊνης κληρονομίας τὸν λευίτην ποιεῖν, ὡς ἂν μερίδα κτήσεως, καθὼς γέγραπται, τὸν θεὸν μόνον ἔχει καὶ τοῦτο περιέποι διὰ παντὸς ἐν ἑαυτῷ τὸ κτῆμα, πρὸς οὐδὲν ὑλῶδες τῆς 17.8 ψυχῆς καθελκομένης. εἰ δὲ τινὲς εἰσιν ἢ καὶ ἔσμεν ἀδιάφοροι, μηδεὶς πρὸς τοῦτο βλέπων ἐπὶ τῶν ἰδίων βλαπτέσθω· οὐ γὰρ νόμος ἐστὶ τοῖς ἄλλοις πρὸς τὸ μὴ τὰ δέοντα πράσσειν τὸ παρ' ἑτέροις μὴ δεόντως γινόμενον. ἀλλ' ὑμᾶς χρὴ τὰ ἑαυτῶν βλέπειν, ὅπως ἂν πρὸς τὸ κρεῖττον γένοιτο ἢ τῆς ἐκκλησίας ἐπίδοσις, τῶν διεσκορπισμένων πάλιν εἰς τὴν τοῦ ἐνὸς σώματος ἀρμονίαν ἐπανεληθόντων καὶ τῆς πνευματικῆς εἰρήνης ἐν τῷ πλήθει 17.9 τῶν εὐσεβῶς τὸν θεὸν δοξαζόντων εὐθηνουμένης. πρὸς τοῦτο καλῶς ἔχειν οἶμαι σκοπεῖν <τὸν> τὰ καλὰ τῇ ἐκκλησίᾳ βουλόμενον, ὅπως ἂν ὁ ἀναδεικνύμενος εἰς προστασίαν 17.10 ἐπιτηδείως ἔχοι. γένος δὲ καὶ πλοῦτον καὶ κοσμικὴν περιφάνειαν ζητεῖν ἐν τοῖς ἐπισκοπικοῖς κατορθώμασιν ὁ ἀποστολικὸς οὐκ

ἐνομοθέτησε λόγος· ἀλλ' εἰ μὲν τι τούτων κατὰ τὸ αὐτόματον ἔποιτο τοῖς προηγουμένοις, ὡς σκιὰν κατὰ τὸ συμβὰν ἀκολουθοῦσαν οὐκ ἀποβάλλομεν· εἰ δὲ μή, οὐδὲν ἦττον ἀγαπήσομεν τὰ προτιμότερα, κἂν χωρὶς 17.11 τούτων τύχη. αἰπόλος ἦν ὁ προφήτης Ἀμώς, ἀλιεὺς ὁ Πέτρος, καὶ τῆς αὐτῆς τέχνης ὁ τε τούτου ἀδελφὸς Ἀνδρέας καὶ ὁ ὑψηλὸς Ἰωάννης, σκηνογράφος ὁ Παῦλος, καὶ ὁ Ματθαῖος τελώνης, καὶ οἱ ἄλλοι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁμοίως ἅπαντες, οὐχ ὕπατοί τινες καὶ στρατηλάται καὶ ὕπαρχοι ἢ κατὰ ῥητορικὴν καὶ φιλοσοφίαν περίβλεπτοι, ἀλλὰ πένητες καὶ ἰδιῶται καὶ ἀπὸ τῶν ταπεινότερων ἐπιτηδευμάτων ὀρμώμενοι· καὶ ὅμως εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης 17.12 τὰ ῥήματα αὐτῶν. Βλέπετε, φησί, τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς· ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο 17.13 ὁ θεός. ἴσως τι μωρὸν καὶ νῦν ἐν τοῖς φαινομένοις τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρωπίνων νομίζεται, ὅταν ἀσθενὲς ὑπὸ πενίας ἢ ἄδοξον ἢ διὰ τὴν σωματικὴν δυσγένειαν· ἀλλὰ τίς οἶδεν εἰ μὴ τούτῳ τὸ κέρας τῆς κρίσεως παρὰ τῆς χάριτος ἐπικλίνεται, κἂν τῶν ὑψηλῶν τε καὶ ἐμφανεστέρων μικρό17.14 τερος ἢ; τί λυσιτελέστερον ἦν τῇ Ῥωμαίων πόλει, τὸ κατ' ἀρχὰς τῶν εὐπατριδῶν τινα καὶ ὑπερόγκων ἐκ τῆς ὑπάτου βουλῆς εἰς προστασίαν λαβεῖν, ἢ τὸν ἀλιεῖα Πέτρον, ᾧ μηδὲν ἦν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς εὐδοξίαν ἐφόλκιον; τίς οἰκία, τίνας οἰκέται, ποῖα κτῆσις διὰ προσόδων τρυφὴν χορηγοῦσα; ἀλλ' ὁ ξένος καὶ ἄστεγος καὶ ἀτρέπεζος τῶν τὰ πάντα ἐχόντων πλουσιώτερος ἦν, ὅτι διὰ τοῦ μηδὲν ἔχειν τὸν θεὸν εἶχεν ὄλον. 17.15 οὕτω καὶ οἱ Μεσοποταμίται βαρυπλούτους ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς σατράπας, πάντων ἐδοκίμασαν τὸν Θωμᾶν εἰς ἐπιστάσιαν ἑαυτῶν προτιμότερον, καὶ Τίτον Κρήτες καὶ Ἱεροσολυμίται Ἰάκωβον, καὶ ἡμεῖς οἱ Καππαδόκαι τὸν ἑκατόνταρχον τὸν ἐπὶ τοῦ πάθους τὴν θεότητα τοῦ κυρίου ὁμολογήσαντα, πολλῶν ὄντων κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον λαμπρῶν ἐν γένει καὶ ἵπποτρόφων καὶ τοῖς ἐν τῇ συγκλήτῳ πρωτείσις σεμνυνομένων· καὶ κατὰ πᾶσαν δὲ ἐκκλησίαν εὖροι τις ἂν τοὺς κατὰ θεὸν μεγάλους τῆς κοσμικῆς περιφανείας προτι17.16 μηθέντας. πρὸς ταῦτα βλέπειν ἐπὶ τοῦ παρόντος οἶμαι δεῖν καὶ ὑμᾶς, εἴ γε μέλλοιτε πάλιν τὸ ἀρχαῖον τῆς ἐκκλησίας ὑμῶν ἀνακαλεῖσθαι ἀξίωμα. 17.17 Οἴδατε γὰρ παντὸς μᾶλλον τὰ ὑμέτερα διηγήματα, ὅτι ἐξ ἀρχαίου, πρὶν τὴν γείτονα ὑμῶν ἐξανθῆσαι πόλιν, παρ' ὑμῖν ἦν τὰ βασιλεία, καὶ τὸ προέχον ἐν πόλεσιν ὑπὲρ τὴν ὑμέτεραν οὐκ ἦν· καὶ νῦν, εἰ καὶ ὁ τῶν οἰκοδομημάτων καλλωπισμὸς ἠφανίσθη, ἀλλ' ἢ ἐν τοῖς ἀνθρώποις πόλις ἐν πλήθει τε καὶ δοκιμότητι τῶν οἰκητόρων πρὸς 17.18 τὸ ἀρχαῖον ἐξισοῦται κάλλος. οὐκοῦν πρέπον ἂν εἴη μὴ ταπεινότερον τῶν προσόντων ὑμῖν ἀγαθῶν ἔχειν τὸ φρόνημα, ἀλλὰ συνεπαίρειν τῇ περιφανείᾳ τῆς πόλεως τὴν περὶ τῶν προκειμένων σπουδὴν, ὡς ἂν τοιοῦτον εὗρητε παρὰ τοῦ θεοῦ τὸν τοῦ λαοῦ καθηγούμενον, ὡς μὴ ἀνάξιον 17.19 ὑμῖν ἐπιδειχθῆναι. αἰσχρὸν γάρ, ἀδελφοί, καὶ παντάπασιν ἄτοπον νεῶς μὲν κυβερνήτην μὴ γίνεσθαι εἰ μὴ τῆς κυβερνητικῆς ἐπιστήμων εἴη, τὸν δὲ ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς ἐκκλησίας καθημένον ἀγνοεῖν ὅπως ἂν τὰς τῶν συμπλε 17.20 ὄντων ψυχὰς εἰς τὸν λιμένα τοῦ θεοῦ καθορμίσειε. πόσα γέγονε δι' ἀπειρίαν τῶν καθηγουμένων αὐτανδρα τῶν ἐκκλησιῶν ἤδη ναυάγια; τίς ἂν ἐξαριθμήσαιτο τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς κακὰ μὴ ἂν συμβάντα εἴ τις ἦν που ἐν τοῖς καθηγουμένοις 17.21 κυβερνητικῆ ἐμπειρία; ἀλλὰ καὶ τὸν σίδηρον οὐ τοῖς ἀτέχνους, τοῖς δὲ ἐπιστήμοσι τῆς χαλκευτικῆς εἰς τὴν τῶν σκευῶν ἀπεργασίαν καταπιστεύομεν· οὐκοῦν καὶ τὰς ψυχὰς τῶ καλῶς ἐπισταμένῳ τῇ τοῦ ἀγίου πνεύματος ζέσει καταμαλάσειν ἐγχειριστέον, ὃς διὰ τῆς τῶν λογικῶν ὀργάνων τυπώσεως σκεῦος ἐκλογῆς τε καὶ εὐχρηστίας ἕκαστον ὑμῶν 17.22 ἐπιτελέσειε. τοιαύτην ποιεῖσθαι τὴν πρόνοιαν ὁ θεῖος ἀπόστολος ἐγκελεύεται, διὰ τῆς πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς πᾶσι νομοθετῶν τοῖς ἀκούουσιν, ἐν οἷς φησι δεῖν τὸν ἐπίσκοπον 17.23 ἀνεπίληπτον εἶναι. ἄρ' οὖν τούτου

μόνου τῷ ἀποστόλῳ μέλει ὅπως ὁ τῆς ἱερωσύνης προεστηκὼς τοιοῦτος εἶη; καὶ τί 17.24 τοσοῦτον κέρδος, εἰ ἐν ἐνὶ τὸ ἀγαθὸν κατακλείοιτο; ἀλλ' οἶδεν ὅτι τῷ προέχοντι συμμορφοῦται τὸ ὑποχείριον, καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ καθηγουμένου τῶν ἐπομένων γίνεται· ὁ γὰρ ἔστιν ὁ διδάσκαλος, τοῦτο καὶ τὸν μαθητὴν ἀπεργάζεται· οὐ γὰρ ἔστι τὸν τῆ χαλκευτικῆ τέχνῃ μαθητευόμενον ὑφαντικὴν ἐξασκῆσαι, ἢ ἰστουργεῖν διδασκόμενον ῥήτορα ἢ γεωμέτρην γενέσθαι, ἀλλ' ὅπερ ἐν τῷ καθηγουμένῳ βλέπει ὁ μαθητής, τοῦτο καὶ εἰς ἑαυτὸν μετατίθησι. διὰ τοῦτο φησι· κατηρτισμένος ἔσται πᾶς μαθητής ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. 17.25 τί οὖν, ἀδελφοί; ἄρα δυνατὸν ταπεινόφρονα γενέσθαι καὶ κατεσταλμένον τῷ ἦθει καὶ μέτριον καὶ φιλοκερδείας κρείττονα καὶ τὰ θεῖα σοφὸν καὶ πεπαιδευμένον τὴν ἐν τοῖς τρόποις ἀρετὴν τε καὶ ἐπιείκειαν, ταῦτα ἐν τῷ διδάσκαλῳ μὴ βλέποντα; ἀλλ' οὐκ οἶδα πῶς οἶόν τε τὸν κοσμικῶ μαθητευθέντα πνευματικὸν γενέσθαι· πῶς γὰρ ἂν 17.27 μὴ κατ' ἐκεῖνον εἶεν οἱ πρὸς αὐτὸν ὁμοιούμενοι; τί κέρδος ἐστὶ τοῖς διψῶσι τῆς τοῦ ὕδρευίου μεγαουργίας, ὕδατος ἐν αὐτῷ μὴ ὄντος; κἂν ἐν ποικίλοις σχήμασιν ἢ τῶν κίωνων ἐπάλληλος θέσις ἐπὶ τοῦ ὕψους ἀνέχη τὸν πέτασον, τί μᾶλλον ἂν ὁ διψῶν ἔλοιτο πρὸς τὴν ἑαυτοῦ χρείαν, λίθους εὖ διακειμένους βλέπειν, ἢ κρουνὸν εὐρεῖν, κἂν ἀπὸ ξυλίνου σωλῆνος ῥέη, μόνον διειδὲς τε καὶ πότιμον τὸ νᾶμα 17.28 προχέοντα; οὕτως, ἀδελφοί, τοῖς πρὸς τὴν εὐσέβειαν βλέπουσιν ἀμελητέον ἂν εἶη τῆς ἕξω σκηνῆς· καὶ εἴ τις κομᾶ φίλους καὶ καταλόγους ἀξιωματῶν ἀβρύνεται καὶ πολλὰς ἐτησίους ἀπαριθμεῖται προσόδους καὶ πρὸς τὸ γένος ἑαυτοῦ βλέπων περιογοῦται καὶ πανταχόθεν τῷ τύφῳ περιουτίζεται, τὸν τοιοῦτον ἔαν ὡς ξηρὸν ὕδρευιον, εἶπερ μὴ ἔχοι ἐν τῷ βίῳ τὰ προηγούμενα, ἀναζητεῖν δὲ καθὼς ἂν ἦ δυνατὸν, τῷ λύχνῳ τοῦ πνεύματος πρὸς τὴν ἔρευναν κεχημένους, εἴ πού τις ἐστὶ Κῆπος κεκλεισμένος καὶ πηγὴ ἐσφραγισμένη, καθὼς φησιν ἡ γραφή, ἵνα διὰ τῆς χειροτονίας ἀνοιχθεῖσης ἡμῖν τῆς ἐν τῷ κήπῳ τρυφῆς καὶ ἀναστομωθέντος τοῦ τῆς πηγῆς ὕδατος κοινὸν γένηται κτῆμα τῆς 17.29 καθόλου ἐκκλησίας ἢ ἐν ἐκεῖνῳ χάρις. καὶ παράσχοι ὁ κύριος εὐρεθῆναι διὰ τάχους ἐν ὑμῖν τοιοῦτον ὃς ἔσται σκεῦος ἐκλογῆς, στῦλός τε καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας· πιστεύομεν δὲ τῷ κυρίῳ ἔσεσθαι ταῦτα, εἶπερ ὑμεῖς βουληθεῖτε διὰ τῆς ὁμονοητικῆς συμπνοίας πρὸς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν συμφώνως ἰδεῖν, προτιμήσαντες τῶν ἰδίων θελημάτων τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον, ἵνα κατορθούμενον ἐν ὑμῖν τοιοῦτον ἦ ὃ καὶ ἡμεῖς ἐγκαυχησόμεθα καὶ ὑμεῖς ἐντρυφήσετε καὶ ὁ θεὸς τῶν ὄλων ἐνδοξασθήσεται, ὃ πρέπει ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

18.τ Ὁτρηίῳ ἐπισκόπῳ Μελιτηνήσ

18.1 Ὡς καλὰ τῶν καλῶν ἐστὶ τὰ ὁμοιώματα, ὅταν ἐναργῆ τοῦ πρωτοτύπου κάλλους τὸν χαρακτήρα τῆς μορφῆς καὶ 18.2 ἐφ' ἑαυτῶν διασώζηται. τῆς γὰρ ψυχῆς σου τῆς ὄντως καλῆς εἶδον ἐναργεστάτην εἰκόνα ἐν τῇ τῶν γραμμάτων γλυκύτητι, οἷς ἡμᾶς, καθὼς φησὶ πού το εὐαγγέλιον, Ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας σου ἐμελίτωσας· καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν σε προσορᾶν καὶ τὴν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς εὐφροσύνην καρποῦσθαι καὶ διὰ τῆς ἐν τοῖς γράμμασι φιλοφροσύνης ἐνόμιζον, καὶ πολλάκις ὑφ' ἡδονῆς ἐπαναλαμβάνων τὰ γράμματα καὶ συνεχῶς ἐπιὼν πρὸς μείζονα τῆς ἀπολαύσεως ἐπιθυμίαν ἐξεκαίωμην, καὶ κόρος τῶν πινομένων οὐκ ἦν, ὡς οὐδὲ ἄλλου τινὸς τῶν κατὰ φύσιν καλῶν καὶ τιμίων τὴν 18.3 ἡδονὴν ὁ κόρος διαλυμαίνεται· οὔτε γὰρ τοῦ προσορᾶν τὸν ἥλιον ἢ συνεχῆς μετουσία τὴν ὄρεξιν ἡμβλυνεν, οὔτε τῆς ὑγείας ἢ διηνεκῆς ἀπόλαυσις τὴν ἐπιθυμίαν ἔστησεν, οὔτε τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἦν κατὰ πρόσωπον πολλάκις καὶ νῦν διὰ τοῦ γράμματος ἔγνωμεν, δυνατὸν εἶναι πεπεισμεθα μέχρι κόρου προελθεῖν τὴν ἀπόλαυσιν· ἀλλ' οἶόν τι

πάσχουσιν οἱ ἕκ τινος περιστάσεως διψῶντες ἀτέλεστα, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅσον ἐμφορούμεθα τῶν σῶν ἀγαθῶν, τοσοῦτω μᾶλλον διψῶδεις 18.4 γινόμεθα. εἰ δὲ μὴ θωπείαν τινὰ καὶ ψευδῆ κολακείαν τὸν ἡμέτερον λόγον ὑπολήψη (πάντως δὲ οὐχ ὑπολήψη, τά τε ἄλλα τοιοῦτος ὢν οἷος εἶ, καὶ περὶ ἡμᾶς διαφερόντως, εἰ καὶ τις ἄλλος, χρηστός τε καὶ γνήσιος), πάντως πιστεύσεις τοῖς λεγομένοις, ὅτι τὴν συνεχῆ τῶν δακρύων ἐπιρροὴν ἢ τῶν γραμμάτων χάρις, οἷόν τι φάρμακον ἱαματικὸν τοῖς ὀφθαλμοῖς γενομένη, ἀνέστειλε, καὶ προσδοκῶμεν τῇ τῶν ἀγίων εὐχῶν σου ἰατρεία ὀκλάζουσαν ἤδη τὴν ψυχὴν ἡμῶν ὑπὸ τῆς τῶν κακῶν συνεχείας ὑπεριδούση ὅτι τάχα καὶ καθ' ὄλου τὸ τοιοῦτον τῆς ψυχῆς ἡμῶν πάθος ἐξιαθήσεται· ἐπεὶ, τό γε νῦν ἔχον, ἐν τοιοῦτοις ἐσμὲν ὡς φεῖδεσθαι τῆς ἀγαπώσης ἡμᾶς ἀκοῆς καὶ ἐπικρύπτεσθαι σιωπῇ τὴν ἀλήθειαν, ἵνα μὴ πρὸς κοινωνίαν τῶν ἡμετέρων κακῶν 18.5 τοὺς γνησίως ἡμᾶς ἀγαπῶντας ἐφελκυσώμεθα. ὅταν γὰρ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι τῶν φιλάτων ἀπολειφθέντες ἐν πολέμοις ἀναστρεφόμεθα καί, ἃ μὲν καταλιπεῖν ἐβιάσθημεν, τέκνα ἐστὶν ἃ ταῖς πνευματικαῖς ἡμῶν ὠδίσι τῷ θεῷ γεννηῖσαι κατηξιώθημεν, σύμβιος νόμῳ συνηρμοσμένη, κινδύνῳ καὶ κακοπαθείαις ἐν τοῖς τῶν πειρασμῶν καιροῖς ἐπιδειξαμένη πρὸς ἡμᾶς τὸ φιλόστοργον, καὶ ἔτι πρὸς τούτοις οἶκος κεχαριτωμένος, ἀδελφοί, συγγενεῖς, οἰκεῖοι, συνήθεις, φίλοι, ἐστία, τράπεζα, ταμεῖον, στιβάς, τὸ βάθρον, ὁ σάκκος, ἡ γωνία, ἡ προσευχή, τὸ δάκρυον, ἃ ὡς ἐστὶ γλυκέα καὶ διὰ συνήθειαν ὅσον ἐράσματα, οὐδὲν δεήσομαι πρὸς εἰδότα σε γράφειν· τὰ δὲ ἀντ' ἐκείνων, ἵνα μὴ τι ἐπαχθὲς λέγειν 18.6 δόξω, πάντα ὡς ἄλλως ἔχει σκόπησον. πρὸς τῷ τέλει τῆς ἐμαυτοῦ ζωῆς ὢν, πάλιν τοῦ ζῆν ἄρχομαι· μανθάνειν ἀναγκάζομαι τὴν εὐδοκιμοῦσαν νῦν τῶν ἠθῶν ποικιλίαν, ὀψιμαθῆς κακοτροπίας καὶ τοιαύτης πανουργίας γινόμενος, 18.7 ὡς ἐνευθριᾶν ἀεὶ τῇ ἀφυΐᾳ τοῦ πράγματος. οἱ δὲ ἀντιτεταγμένοι διδάσκαλοι τῆς σοφίας ταύτης εἰσὶν ἱκανοὶ καὶ φυλάξαι ὃ ἔμαθον καὶ ἐφευρεῖν ὃ οὐκ ἔμαθον· συστάδην πολεμοῦσι, πόρρωθεν ἀκροβολίζονται, ἐπὶ παρατάξεως καταπυκνοῦσι τὴν φάλαγγα, κατὰ τὸ ἀφανὲς προλοχίζονται, ταῖς ὑπερβολαῖς προκατέχουσι, τοὺς συμμάχους ἑαυτοῖς 18.8 πανταχόθεν προσπεριβάλλονται. πολὺς δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ ἀκαταγώνιστος τῇ δυνάμει ὁ Μαμωνᾶς, εἰς στρατηγίαν προβεβλημένος ὥσπερ τις ἀγωνιστῆς περιδέξιος διπλῆ τῇ χειρὶ τοῦ ἰδίου στρατοῦ προμαχόμενος, πῆ μὲν δασμολογῶν τοὺς 18.9 ὑποχειρίους, πῆ δὲ βάλλων τοὺς προστυγχάνοντας. εἰ δὲ καὶ τὴν εἴσω ἡμῶν διαγωγὴν ἐξετάζεις, εὐρήσεις ἄλλα τοιαῦτα· οἰκίδιον πνιγερὸν κρυμῶ καὶ ζόφῳ καὶ στενοχωρία καὶ πᾶσι τοῖς τοιοῦτοις καλοῖς εὐθηνούμενον, βίον ὑπὸ πάντων μωμοσκοπούμενον, φωνὴν καὶ βλέμμα καὶ ἱματίου περιβολὴν χειρός τε κίνησιν καὶ ποδῶν ποιὰν στάσιν καὶ πάντα πολυπραγμονούμενα, καὶ εἰ μὴ δασὺ τὸ ἄσθμα καὶ διὰ πολλοῦ προχεόμενον καὶ εἰ μὴ συνεκδίδεται στεναγμὸς τις τῷ ἄσθματι, καὶ εἰ μὴ διεκπίπτει τῆς ζώνης ἡμῶν τὸ 18.10 χιτώνιον, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ μὴ κεχρῆσθαι τῇ ζώνῃ, καὶ εἰ μὴ περιρρέοι κατὰ τὸ πλάγιον ἡμῶν ἢ διπλοῖς μηδὲ τοῖς ὤμοις τῶν ὀφρῦων τὴν ἑτέραν ἐπισπάσαιμεν, ταῦτα πάντα μὴ γινόμενα πολεμούντων πρὸς ἡμᾶς ὑπόθεσις γίνεται, καὶ ἐπὶ τούτοις κατ' ἄνδρας καὶ δήμους καὶ ἐσχατίας πρὸς τὴν καθ' ἡμῶν μάχην συνίστανται. 18.11 Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔστι διὰ πάντων πράττειν καλῶς ἢ κακῶς μίμικται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ τῶν ἐναντίων πᾶσιν ὁ βίος, εἰ δὴ τὸ σὸν ἡμῖν κατὰ θεοῦ χάριν διηνεκῶς παρείη, ὑποίσομεν τῶν παρόντων ἀηδῶν τὴν δαψίλειαν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ τῆς σῆς ἀγαθότητος διὰ παντὸς μετέχειν. μὴ ποτε οὖν παύσαιο τοιαῦτα χαριζόμενος δι' ὧν καὶ ἡμᾶς ἀναπαύσεις καὶ σαυτῷ τὸν ἐπὶ ταῖς ἐντολαῖς μισθὸν πλείω παρασκευάσεις.

19.τ Πρὸς τινὰ Ἰωάννην περὶ τινῶν υποθέσεων καὶ περὶ τῆς διαγωγῆς καὶ καταστάσεως τῆς τοιαύτης ἀδελφῆς αὐτοῦ Μακρίνης

19.1 Οἷδά τινα τῶν ζωγράφων φιλοτιμίαν ἀνόνητον χαρίζεσθαι μὲν τι καὶ τοῖς εἰδεχθεστέροις τῶν φίλων ἐν τῷ μεταγράφειν τὴν μορφήν εἰς εἰκόνα προθυμωμένων, ἐναντίον δὲ τι ποιούντων ἢ βούλονται· ἐν οἷς γὰρ διορθοῦνται δῆθεν τῇ μιμήσει τὴν φύσιν τοῖς εὐανθεστέροις τῶν χρωμάτων τὸ τῆς μορφῆς ἀηδὲς ἐπὶ τοῦ πίνακος κρύψαντες, τὸν χαρακτήρα παραλλάττουσιν, καὶ ἢ πρόθεσις τοῦ τιμᾶν τὸν φίλον διὰ τῆς πρὸς τὸ κρεῖττον μιμήσεως ἀφορμὴ γίνεται τοῦ μηδ' ὄλως αὐτὸν ἐν τῇ εἰκόνι βλέπειν τὸν φίλον. 19.2 ὡς οὖν ἐπ' ἐκείνων κέρδος οὐκ ἔστιν οὐδὲν κόμη ξανθὴ καὶ βαθεῖα ἐπικυρτουμένη τῷ μετώπῳ καὶ περιστίλβουσα καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ χεῖλους ἄνθος καὶ τὸ ἐπὶ τῆς παρειᾶς ἐρύθημα βλεφάρων τε κύκλος καὶ ἀκτῖς ὀμμάτων καὶ ὄφρυες ἐν τῷ μέλανι στίλβουσαι καὶ ἐπιλάμπον τῇ ὄφρῳ τὸ μέτωπον, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο τὴν τῆς μορφῆς ὥραν συναπεργάζεται· εἰ μὴ παρὰ τῆς φύσεως ἔχη ταῦτα ὁ τῷ ζωγράφῳ προτεθεὶς εἰς τὴν μίμησιν, οὐδὲν ἀπώνατο τῆς τοιαύτης φιλανθρωπίας, ἀλλ' ὁ μὲν πίναξ ἡδύ τι καὶ περιηγηθισμένον τὸ διὰ τῆς ζωγραφίας πρόσωπον ἔδειξεν, ἐλέγχει δὲ τὸ περιττὸν τῆς φιλοτιμίας ἄλλο δεικνύμενον τοῦ φίλου τὸ πρόσωπον, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, δοκεῖ μοι, καὶ εἴ τις ὑπὸ φιλίας ἐπαίνων ὑπερβολὰς τῷ ἀγαπωμένῳ χαρίζοιτο καὶ ἀναπλάσσοι τῷ λόγῳ μὴ οἷός ἐστιν, ἀλλ' οἷον εἶναι προσήκει τὸν ἐν παντὶ τὸ τέλειον ἔχοντα, τῷ μὲν λόγῳ τὸν ὀρθὸν βίον ἀνετυπώσατο, τὸν δὲ φίλον οὐ μᾶλλον ἐσέμνυνε ταῖς τῶν ἐπαίνων ὑπερβολαῖς ἢ διήλεγξεν ἀντιφθεγγόμενον διὰ τοῦ βίου τῷ λόγῳ καὶ ἄλλον 19.3 δεικνύμενον ἢ οἷος νομίζεται. τί οὖν ὁ λόγος μοι βούλεται; εἶδον ἐν τοῖς γράμμασι τῆς ἀγάπης σου οἷον ἀνδριάντα τινὰ πρὸς τὸ ἀκρότατον ἀπηκριβωμένον, ὃ ὄνομα ἦν ἐγὼ, ἐμὲ γὰρ ἐδήλου τὸ γράμμα· ἀλλ' ἐπειδὴ ὡσπερ ἐν κατόπτρῳ τῷ βίῳ ἐγὼ τῷ ἑμαυτοῦ κατὰ πᾶσαν ἀκρίβειαν ἐνιδῶν, ἑμαυτὸν ἔγνω ἀμύητον κεχωρισμένον τῆς διὰ τοῦ λόγου γραφῆς, σὲ μὲν ἀπεδεξάμην καὶ διὰ τούτων τὸ φιλάγαθον δείξαντα· δι' ὧν γὰρ τοιοῦτον εἶναι νομίσας ἔπειτα τοσοῦτον ἠγάπησας, ἐναργεστάτην ἀπόδειξιν τῆς τῶν τρόπων σου πεποίθησιν δεξιότητος ὡς οὐδεμίαν ἄλλην <ἔχων> τοῦ ἀγαπᾶν ἀφορμὴν πλὴν τὴν ἀρετὴν μόνην, ἧς καὶ ἡμῖν τι μετεῖναι νομίζων ἐν τοῖς γνησιωτάτοις τῶν φίλων ἔσχε· *** δι' ὃ καλῶς ἔχειν ὠήθη δι' ἑμαυτοῦ μᾶλλον τὰ ἑμαυτοῦ γινώσκων ἢ ταῖς ἐτέρων μαρτυρίαις παράγεσθαι, κἂν ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἀληθεῖς ὦσιν οἱ μάρτυρες· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ παροιμιώδης λόγος παρεγγυᾷ, ἑαυτῶν ἐπιγνώμονας γίνεσθαι τοὺς μέλλοντας κατὰ τὸν ἔξωθεν λόγον ἑαυτοὺς γινώσκων. 19.4 Ἄλλὰ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον, ὡς ἂν μὴ δοκοῖν αὐτῷ τῷ παραιτεῖσθαι τὸν ἔπαινον τῶν ἐπαίνων κατειρωνεύεσθαι· ἐπειδὴ δὲ διεκελεύσω λόγους τινὰς περὶ τῶν ἐν ἡμῖν ζητουμένων πονήσαντα ὠφελῆσαί τι τὸ κοινὸν διὰ τῆς τοιαύτης σπουδῆς, γίνωσκε νῦν σχολῆς ἡμᾶς τοσοῦτον μετεσχηκέναι, ὅσον μικροῦ δεῖν ἐκεῖνος περὶ οὗ φησὶ τις τῶν προφητῶν ὅτι συμπλακεῖς λέοντι καὶ μόγις διεκδύς τὸ χάσμα καὶ τὴν τῶν ὀνύχων ἀκμὴν, καθ' ὃ μέρος ὤετο φεύγειν, ἔλαθε κατὰ στόμα τῆς ἄρκτου γινόμενος, εἶτα διαδράς σὺν ἀγῶνι πολλῷ καὶ τοῦτον τὸν κίνδυνον καὶ πρὸς τὸν τοῖχον ἑαυτὸν ἀναπαύων ἐνέδρα καὶ δῆγματι ὄφρα συνηνέχθη· τοιαύτη τις γέγονε τῶν συμπεπτωκότων ἡμῖν ἀνιαρῶν ἢ συνέχεια καὶ οὕτως ἐπάλληλοι τῶν λυπηρῶν αἱ διαδοχαί, αἰεὶ ταῖς ὑπερβολαῖς τῶν ἐπιγινωμένων μικρὰ τὰ 19.5 φθάσαντα δοκεῖν εἶναι παρασκευάζουσαι. εἰ δὲ μὴ φορτικόν ἐστι λύπην τοῖς ἀγαπῶσι χαρίσασθαι σκυθρωποῖς διηγήμασιν, ἐκθήσομαί σοι δι' ὀλίγου τὴν κακὴν ἱστορίαν. 19.6 Ἦν ἡμῖν ἀδελφὴ τοῦ βίου διδάσκαλος, ἢ μετὰ τὴν μητέρα μήτηρ, τοσαύτην ἔχουσα τὴν πρὸς τὸν θεὸν παρρησίαν ὥστε πύργον ἡμῖν ἰσχύος εἶναι καὶ ὄπλον εὐδοκίας, καθὼς φησιν ἢ γραφή, καὶ πόλιν περιοχῆς καὶ πᾶν ἀσφαλείας ὄνομα διὰ τὴν προσοῦσαν ἐκ τοῦ βίου αὐτῇ πρὸς τὸν θεὸν 19.7 παρρησίαν. ὥκει δὲ τοῦ Πόντου τὰ ἔσχατα, τοῦ βίου τῶν ἀνθρώπων ἑαυτὴν ἐξοικίσασα· χορὸς ἦν περὶ

αὐτὴν παρθένων πολὺς, ἅς αὐτὴ διὰ τῶν πνευματικῶν ὠδίνων γεννήσασα καὶ εἰς τελείωσιν διὰ πάσης ἐπιμελείας προάγουσα, τὴν τῶν 19.8 ἀγγέλων ἐμιμεῖτο ζῶην ἐν ἀνθρωπίνῳ τῷ σώματι. οὐκ ἦν διάκρισις ἐν αὐτῇ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ νύξ ἐνεργὸς ἐν τοῖς τοῦ φωτὸς ἔργοις ἐδείκνυτο καὶ ἡμέρα τὴν νυκτερινὴν ἡσυχίαν τῷ ἀταράχῳ τῆς ζωῆς ὑπεκρίνετο· φωνῆεν ἦν αὐτῇ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου τὸ οἶκημα νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταῖς 19.9 ψαλμῳδίαις περιηχούμενον. εἶδες ἂν πρᾶγμα καὶ ὀφθαλμοῖς ἀπιστούμενον, σάρκα μὴ ζητοῦσαν τὰ ἴδια, γαστέρα, καθάπερ ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως ὑποπτεύομεν, πρὸς τὰς οἰκείας ὁρμὰς κατηργημένην, δακρύων λιβάδας πρὸς τὸ τῆς πόσεως μέτρον ἐξησκημένας, στόμα μελετῶν δι' ὅλου τὸν νόμον, ἀκοὴν τοῖς θεοῖς σχολάζουσαν, χεῖρα πρὸς τὰς ἐντολὰς ἀεικίνητον· καὶ πῶς ἂν τις ὑπ' ὄψιν ἀγάγοι πρᾶγμα ὑπερβαῖνον τὴν διὰ τῶν λόγων γραφήν; 19.10 Ἐπειδὴ τοίνυν ἐπέστην παρ' ὑμῶν τοῖς Καππαδόκαις, εὐθύς τις ἡμᾶς ἀκοὴ περὶ αὐτῆς διετάραξε· δέκα δὲ ἦν ἡμερῶν ἢ διὰ τοῦ μέσου ὁδός, καὶ ταύτην πᾶσαν διὰ τῆς ἐνδεχομένης ἐπέιξεως διανύσας γίνομαι κατὰ τὸν Πόντον καὶ εἶδον καὶ ὥφθην· ἀλλ' ὥσπερ εἴ τις διὰ μεσημβρίας ὁδεύων καὶ καταφρυγεῖς τῷ ἡλίῳ τὸ σῶμα, ἐπὶ τινα κρήνην ἀναδραμών, πρὶν ἐπιψαῦσαι τοῦ ὕδατος, πρὶν καταψῦξαι τὴν γλῶσσαν, ἀθρόως αὐτῷ τῆς πηγῆς ὑποξηρανθείσης κόνιν εὐροὶ τὸ ὕδωρ γενόμενον, οὕτω καὶ αὐτός, ἐνιαυτῷ δεκάτῳ τὴν ἀντὶ μητρός μοι καὶ διδασκάλου καὶ παντὸς ἀγαθοῦ ποθουμένην ἰδὼν, πρὶν ἀποπληρῶσαι τὸν πόθον, ἡμέρα τρίτη κηδεύσας ὑπέστρεφον. ταῦτά μοι τῆς πατρίδος μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μου τὴν ἐξ Ἀντιοχείας τὰ 19.11 εἰσιτήρια. εἶτά μοι, πρὶν καταπεφθῆναι τὴν συμφορὰν, οἱ πρόσχωροι τῆς ἐμῆς ἐκκλησίας Γαλάται, τὸ σύνηθες αὐτοῖς περὶ τὰς αἰρέσεις ἀρρώστημα πολλαχοῦ τῆς ἐμῆς ἐκκλησίας κατὰ τὸ λεληθὸς ὑποσπείραντες, ἀγῶνα παρέσχον οὐ μικρόν, ὥστε πανταχοῦ διὰ θεὸν μόγις ἐξισχυσαίμεν 19.12 γενέσθαι τοῦ πάθους. εἶτα ἐπὶ τούτοις ἄλλα· Ἰβωρα πόλις ἐστὶν <ἐν> τοῖς ὁρίοις τοῦ Πόντου κατωκισμένη, ἔχουσα πρὸς ἡμᾶς ἐξ ἀρχαίου καὶ πρὸς τὴν ὑγιαίνουσαν πίστιν ἐπιρρεπῶς· καὶ τοῦ ἐπισκοποῦντος αὐτὴν προσφάτως ὑπεξεληθόντος τὸν βίον, πανδημεὶ πρὸς ἡμᾶς ἐπρεσβεύσαντο μὴ περιδεῖν αὐτὴν ἔκδοτον ταῖς χερσὶ τῶν ἐναντίων 19.13 σπαρασσομένην. δάκρυα, προσπτώσεις, οἰμωγαί, ἰκετηρία, πάντα τὰ τοιαῦτα, δι' ὧν ἐγένετο ἡμῖν ἢ τῶν παρόντων κακῶν ἀκολουθία. ἐπειδὴ γὰρ ἐγενόμεθα κατὰ τὸν Πόντον καὶ κατὰ τὸν προσήκοντα τύπον τῆς παρ' αὐτοῖς ἐκκλησίας ἐπεμελήθημεν συνεργία θεοῦ, εὐθύς ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ τόπου καταλαμβάνουσιν ὁμοιότροποι πρεσβεῖαι παρὰ τοῦ πλήθους τῶν Σεβαστηνῶν φθάσαι τὴν τῶν αἰρετικῶν ἐπιδρομὴν 19.14 ἀξιούντων. τὰ δὲ ἐπὶ τούτοις σιωπῆς ἄξια καὶ στεναγμῶν ἀλαλήτων καὶ κατηφείας διηνεκοῦς καὶ πένθους τὴν ἐκ τοῦ χρόνου λύσιν οὐκ ἀναμένοντος· τὰ μὲν γὰρ λοιπὰ τῶν κακῶν τῷ προσεθισμῷ ῥᾶον οἱ ἄνθρωποι φέρουσι, τὰ δὲ ἐνταῦθα προϊόντι τῷ χρόνῳ ταῖς ἐφευρέσει τῶν ἀηδεστέρων συναύξεται. 19.15 Ἀλλὰ γὰρ κατὰ τὴν ἀκολουθίαν γίνομαι μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων τῶν εἰς αὐτὸ τοῦτο συγκεκλημένων ὡς ψήφους ὑπὲρ χειροτονίας δεξόμενος, ἢ ψῆφος δὲ ἡμῖν ἐγὼ καὶ ἡγνόουν ὁ δεῖλαιος τοῖς ἑμαυτοῦ πτεροῖς ἀλισκόμενος. 19.16 στάσεις ἐπὶ τούτοις, ἀνάγκαι, δάκρυα, προσπτώσεις, φυλακαί, τάγμα στρατιωτικὸν καὶ αὐτὸς ὁ ἐπιτεταγμένος αὐτοῖς κόμης καθ' ἡμῶν στρατηγῶν καὶ τὴν τοῦ ἡγεμόνος δυναστείαν ἐφ' ἡμᾶς κινῶν καὶ πᾶσαν ἀφορμὴν πρὸς τὴν τυραννίδα τὴν καθ' ἡμῶν συναγείρων, ἕως ἐναφῆκεν ἡμᾶς τοῖς 19.17 Βαβυλωνίοις κακοῖς *** παρ' οἷς τοσαύτη τις γέγονεν ἢ περὶ τὴν πίστιν τῶν ἀνθρώπων ἐκ παλαιῶν χρόνων διαφορά, ὥστε αὐτοῖς ἐνσκιρωθῆναι τὴν νόσον καὶ δυσδιάλυτον εἶναι, καὶ μάχεσθαι πρὸς τοὺς θεραπεύειν ἐπιχειρῶντας τὸ πάθος. ἀμαθεῖς δὲ ἄλλως ὄντες καὶ τὴν γλῶσσαν πλέον ἢ βάρβαροι δασεῖς τε τὴν φωνὴν καὶ θηριώδεις τὴν δίαιταν, κατὰ τὰ δολερὰ τῶν θηρίων τὴν πρὸς τὸ κακὸν εὐμηχανίαν οὕτως ἐξήσκηται, ὡς μηδὲν αὐτοῖς εἶναι τὸν Ἀρχιμήδην, μᾶλλον δὲ

Σίσυφον ἢ Κερκυόνα ἢ Σκείρωνα ἢ εἴ τινας τοιούτους ἄλλους ἐν ταῖς ἱστορίαις ἀκούομεν, τὸ μὲν γὰρ ψεῦδος πάσης ἀληθείας ἐστὶν αὐτοῖς ἐτοιμότερον· οὕτω δὲ ἐπιθαρσοῦσιν ὑπ' ἀναισχυντίας τῷ ψεύδεσθαι ὡς οὐδὲ τῷ ἀληθεύειν οἱ περὶ τοῦτο σφοδροί, καὶ τὸ ἐλεγχθῆναι παρ' αὐτοῖς ἐπὶ τοῖς μεγίστοις κακοῖς ἀφορμὴ τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμήσεως γίνεται, ὕβρις τε καὶ τραχύτης καὶ ἀναισθησία καὶ ἡ τῶν λεγομένων δυσωδία πολιτισμὸς εἶναι καὶ τις τοιαύτη φιλοκαλία νομίζεται. 19.19 Ταῦτά σοι ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα, φεύγοντες τὴν ἀμετρίαν τῆς ἐπιστολῆς, ἐξεθέμεθα, ὡς ἂν μὴ ῥαθυμίαν ἡμῶν καταγινώσκεις τὸ λογογραφεῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος παραιτουμένων· τὸν γὰρ ἐν τούτοις ὄντα πῶς ἐστὶ δυνατόν καὶ 19.20 τὸ ἴδιον ὄνομα διὰ στόματος ἐν εὐκολίᾳ φέρειν; ἀλλ' εἴ σοι πάντως καταθύμιόν ἐστὶν ἐν τούτοις ἡμᾶς ἀσχοληθῆναι ποτε, χρῆσον ἡμῖν σεαυτὸν μάλιστα καὶ τοῦ συναγαγεῖν χρόνον, ἐὰν μὴ σε πλέον τῆς ἡμετέρας ἀγάπης ὁ λωτὸς καταγλυκαίνῃ τῆς πόλεως· εἰ δὲ σε κρατοίῃ τὰ καθ' ὑμᾶς (ἀκούω γὰρ ἔχουσαί σου πᾶσαν ἐκκλησίαν), ἱκανῶς ἡμῖν συμμαχήσεις λύσιν τινὰ τῶν κακῶν παρὰ τοῦ θεοῦ γενέσθαι ἡμῖν ἐπευξάμενος· καὶ τάχα, θεοῦ διδόντος, εἴποτε τύχοιμεν τοιαύτης σχολῆς, οὐκ ἀσυντελεῖς τῷ κοινῷ λογισόμεθα.

20.τ Πρὸς Ἀδέλφιον σχολαστικόν

20.1 Ἐκ τῶν ἱερῶν Οὐανώτων, εἴ γε μὴ ἀδικῶ καλῶν ἐπιχωρίως τὸν τόπον, ταύτην σοι τὴν ἐπιστολὴν διεχάραξα· ἀδικεῖν δὲ φημι τὸν χῶρον, ὅτι μηδὲν ἔχει γλαφυρὸν ἢ ἐπωνυμία, καὶ ἡ τοσαύτη τοῦ τόπου χάρις οὐ συνεμφαίνεται τῷ Γαλατικῷ τούτῳ προσρήματι, ἀλλ' ὀφθαλμῶν ἐστὶ 20.2 χρεῖα τῶν ἐρμηνευόντων τὴν χάριν. πολλὰ γὰρ ἐγὼ καὶ παρὰ πολλοῖς ἤδη τεθεαμένος, πολλὰ δὲ καὶ διὰ τῆς τῶν λόγων ὑπογραφῆς ἐν τοῖς διηγήμασι τῶν ἀρχαίων κατανοήσας, λῆρον ἠγοῦμαι τὰ πάντα ὅσα τε εἶδον καὶ ὅσα 20.3 ἤκουσα συγκρίσει τῶν τῆδε καλῶν. οὐδὲν ἐκεῖνος ὁ Ἑλικῶν· μῦθος τῶν μακάρων αἰ νῆσοι· μικρόν τι χρῆμα τὸ πέδον τὸ Σικυώνιον· κόμπος τις ἄλλως ποιητικὸς τὰ κατὰ τὸν Πηνειὸν διηγήματα, ὃν φασὶ πλουσίῳ τῷ ρεῖθρῳ τὰς ἐκ πλαγίων ὄχθας ὑπερχεόμενον τὰ πολυύμνητα πεδία 20.4 τοῖς Θετταλοῖς ἀπεργάζεσθαι. τί γὰρ τοιοῦτόν ἐστὶν παρ' ἐκάστῳ τῶν εἰρημένων, οἷον ἡμῖν ἢ Οὐάνωτα τοῖς οἰκείοις ἐπεδείξατο κάλλεσιν; εἴτε γὰρ τις τὴν φυσικὴν ἐπιζητοῖ τὸ τοῦ τόπου χάριν, ἀπροσδεῆς ἐστὶ τῶν ἐκ τῆς τέχνης καλῶν, εἴτε τὰ ἐκ τῆς ἐπιτεχνήσεως προσγιόμενα βλέποι, τοιαῦτα καὶ τοσαῦτά ἐστὶν ὡς καὶ φύσεως δύνασθαι δυσκληρίαν 20.5 νικῆσαι. ἃ μὲν γὰρ ἡ φύσις τῷ τόπῳ χαρίζεται τῇ ἀκατασκεύῳ χάριτι τὴν γῆν ὠραίζουσα, τοιαῦτά ἐστι· κάτωθεν μὲν ποταμὸς Ἄλυς ταῖς ὄχθαις καλλωπίζων τὸν τόπον, οἷον τισνία χρυσοῦ δια βραθείας ἀλουργίδος ὑποστίλβει, 20.6 διὰ τῆς ἰλύος ἐρυθραίνων τὸ ρεῖθρον· ἐκ δὲ τοῦ ἄνωθεν μέρος ὄρος ἀμφιλαφές τε καὶ λάσιον μακρᾶ τῇ ῥαχίᾳ παρατείνεται δρυσὶν ἀπανταχόθεν κατάκομον, ἄξιον Ὀμήρου τινὸς ἐπιτυχεῖν ἐπαινέτου μᾶλλον ἢ τὸ Νήριτον ἐκεῖνο τὸ Ἴθακήσιον, ὃ φησὶν ὁ ποιητὴς ἀριπρεπές τε εἶναι καὶ 20.7 εἰνοσίφυλλον. ἐπικατιοῦσα δὲ πρὸς τὸ πρᾶνές ἢ αὐτόματος ὕλη τοῖς ἀπὸ τῆς γεωργίας κατὰ τὴν ὑπώρειαν συνάπτεται· εὐθὺς γὰρ ἄμπελοι διηπλωμένοι κατὰ τὰ πλάγιά τε καὶ ὕπτια καὶ κοῖλα τῆς ὑπωρείας, οἷον ἱμάτιόν τι χλοερὸν τὴν βαφήν, πάντα τὸν ὑποκείμενον χῶρον ἀπολαμβάνουσι· προσετίθετο δὲ τῇ ὥρᾳ καὶ ὁ καιρὸς θεσπέσιόν τι χρῆμα τῶν βοτρύων ὑποδεικνύς, ὃ δὴ καὶ μᾶλλον εἰς ἔκπληξιν ἤγαγεν, ὅτι τῆς γείτονος χώρας ἐν ὄμφακι τὸν καρπὸν δεικνυούσης, ἐνταῦθα κατατρυφᾶν ἐξῆν τῶν βοτρύων καὶ κατ' ἐξουσίαν ἐμφο20.8 ρεῖσθαι τῆς ὥρας. εἴτα πόρρωθεν ἡμῖν οἷόν τις πυρρὸς ἐκ φρυκτωρίας μεγάλης ἢ τῶν οἰκοδομημάτων χάρις ἐπέλαμπεν, <ἐν> ἀριστερᾶ μὲν εἰσιόντων ὁ εὐκτήριος οἶκος τοῖς μάρτυσιν ἠτοιμασμένος, οὕτω μὲν τὸ τέλειον τῆς

δομήσεως ἔχων ἄλλ' 20.9 ἔτι τῷ ὀρόφῳ λειπόμενος, λάμπων δὲ ὄμως· κατ' εὐθὺ δὲ ἦν τῆς ὁδοῦ τὰ τῆς οἰκίσεως κάλλη, ἄλλο πρὸς ἄλλο τι τῶν κατὰ τρυφήν ἐπινενοημένων μεμερισμένα, πύργων προβολαὶ καὶ συμποσίων παρασκευαί ἐν εὐρυχώροις τε καὶ ὑψορόφοις πλατάνων στίχοις πρὸ τῶν θυρῶν στεφανοῦντες τὴν εἴσο20.10 δον, εἶτα περὶ τοὺς οἴκους οἱ Φαιάκιοι κῆποι. μᾶλλον δὲ μὴ ὑβρίζεσθω τῇ πρὸς ἐκεῖνα συγκρίσει τὰ Οὐανώτων κάλλη· οὐκ εἶδεν Ὅμηρος τὴν ἐνταῦθα μηλέαν τὴν ἀγλαόκαρπον πρὸς τὴν τοῦ ἰδίου ἄνθους χροιάν τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς εὐχροίας ἐπανιοῦσαν, οὐκ εἶδε τὴν ὄγχνην λευ20.11 κοτέραν τοῦ νεοξέστου ἐλέφαντος. τί δ' ἂν τις εἴποι τῆς Περσικῆς ὀπώρας τὸ ποικίλον τε καὶ πολυειδὲς καὶ ἐξ ἑτερογενῶν συμμεμιγμένον καὶ σύνθετον; ὥσπερ γὰρ οἱ τοὺς τραγελάφους καὶ ἵπποκενταύρους καὶ τὰ τοιαῦτα μιγνύντες ἐκ διαφόρων καὶ τὴν φύσιν παρασοφίζόμενοι γράφουσιν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ὀπώρας ταύτης τὸ μὲν πρὸς ἀμυγδαλῆν, τὸ δὲ πρὸς κάρυον, ἕτερον δὲ πρὸς τὸ δωράκινον κατὰ τε τὸ ὄνομα καὶ τὴν γεῦσιν μεμιγμένον τυραννηθεῖσα παρὰ τῆς τέχνης ἢ φύσις ἐποίησε· καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὸ ἐφ' ἐκάστῳ πλήθος ὑπὲρ τὸ κάλλος ἐδεί20.12 κνυτο. ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῇ φυτεία διάθεσιν καὶ τὴν εὐρυθμον ζωγραφίαν ἐκείνην (ἀληθῶς γὰρ γραφέως μᾶλλον ἢ γεωπόνου τὸ θαῦμα, οὕτω τῇ ἐπιθυμίᾳ τῶν ταῦτα διατιθέντων ἢ φύσις εὐκόλως ἐπηκολούθησεν) οὐκ οἶμαι 20.13 δυνατὸν εἶναι διὰ λόγων ἐνδείξασθαι. τὴν δὲ ὑπὸ τὰς ἀναδενδράδας ὁδὸν καὶ τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην ἐκ τῶν βοτρύων σκιὰν καὶ τὴν καινὴν ἐκ πλαγίων τειχοποιῖαν, ῥόδων ὄρηξι καὶ κληματίσιν ἀμπέλων ἀλλήλαις συνδιαπλεκομένων καὶ ἀντὶ τοίχων διατειχιζόντων τὴν ἐπὶ τὰ πλάγια πάροδον, τὴν τε κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ τοιοῦτου δρόμου κολυμβήθραν τοῦ ὕδατος καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ τρεφομένους ἰχθύας 20.14 τίς ἂν ἐνδείξαιτο πρὸς ἀξίαν τῷ λόγῳ; ἐν γὰρ τούτοις πᾶσι μετὰ τινος ἐλευθερίου φιλοφροσύνης οἱ τὴν οἰκίαν ἐπιτροπεύοντες τῆς εὐγενείας σου κατὰ σπουδὴν περιηγοῦντο, καὶ ὑπεδείκνυον τὰ καθ' ἕκαστον τῶν σοι πεπονημένων, ἐπιδεικνύμενοι ὡς ἂν αὐτῷ σοι δι' ἡμῶν χαρίζο20.15 μενοι. ἔνθα καὶ τις τῶν νεανίσκων, καθάπερ τις θαυματοποιός, ἐπεδείξατο ἡμῖν θέαμα μὴ λίαν ἐπιχωριάζον τῇ φύσει· καταβάς γὰρ ἐπὶ τὸ βάθος, κατ' ἐξουσίαν ἀνηρεῖτο τῶν ἰχθύων τοὺς κατὰ γνώμην, κάκεῖνοι πρὸς τὴν ἐπαφὴν τοῦ ἀλιέως οὐκ ἐξενίζοντο, οἷόν τινες χειροῆθεις σκύλακες 20.16 τιθασοὶ ὄντες τῇ χειρὶ τοῦ τεχνίτου καὶ ὑποχείριοι. εἶτά με παρήγον ἐπὶ τινὰ οἶκον, δῆθεν ὡς ἀναπαυσόμενον· οἶκον γὰρ ἐνεδείκνυτο ἡμῖν ἢ εἴσοδος, ἀλλ' ἐντὸς τῆς θύρας γενομένους ἡμᾶς οὐχὶ οἶκος ἀλλὰ στοὰ διεδέξατο· ἢ δὲ στοὰ μετέωρος ἦν λίμνη βαθεῖα ἐκ πολλοῦ τοῦ ὕψους ἐπηρωρημένη. προσεκλύζετο δὲ τῷ ὕδατι ἢ κρηπὶς ἢ τὴν στοὰν ἀνέχουσα τριγώνῳ τῷ σχήματι, οἷόν τι προπύλαιον 20.17 τῆς ἔνδον τρυφῆς. κατ' εὐθειᾶν γὰρ ἐπὶ τὰ ἐντὸς οἶκός τις τὴν τοῦ τριγώνου προβολὴν διεδέχετο ὑψηλὸς τὸν ὄροφον, πανταχόθεν ταῖς τοῦ ἡλίου ἀκτίσι περιλαμπόμενος, γραφαῖς ποικίλαις διηριθισμένος· ὥστε ἡμᾶς περὶ τὸν τόπον τοῦτον λήθην μικροῦ δεῖν τῶν προλαβόντων 20.18 ποιήσασθαι· ὁ οἶκος πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο, ἢ στοὰ πάλιν <ἢ> ἐπὶ λίμνη ἴδιόν τι θέαμα ἦν· οἱ γὰρ βέλτιστοι ἰχθύες, ὥσπερ ἐξεπίτηδες τοὺς χερσαίους ἡμᾶς διαπαίζοντες, ἐκ τῶν βυθῶν ἐπὶ τὴν ἐπιφάνειαν ἀνενήχοντο, οἷόν τινες πτηνοὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀέρος κατασκιρτώντες· ἡμιφανεῖς γὰρ γινόμενοι καὶ διακυβιστώντες τὸν ἀέρα, 20.19 πάλιν εἰς τὸν βυθὸν κατεδύοντο. ἄλλοι δὲ κατ' ἀγέλας στοιχηδὸν ἀλλήλοις ἐπόμενοι θέαμα τοῖς ἀήθεσιν ἦσαν· ἦν δὲ ἰδεῖν ἐτέρωθι ἄλλην ἰχθύων ἀγέλην βοτρυδὸν περὶ τρύφος ἄρτου πεπυκνωμένους καὶ ἄλλον ὑπ' ἄλλου παρωθουμένους καὶ ἕτερον ἐφαλλόμενον καὶ ἄλλον ὑποδύο20.20 μενον. ἀλλὰ καὶ τούτων ἐποίει λήθην ἐν κληματίσι καὶ ταλάροις ὁ βότρυς ἡμῖν εἰσκομιζόμενος καὶ ἡ ποικίλη τῆς ὀπώρας φιλοτιμία καὶ ἡ τοῦ ἀρίστου παρασκευὴ καὶ τὰ ποικίλα ὄψα καὶ καρυκεῖαι καὶ πέμματα καὶ φιλοτησίαι καὶ κύλικες. 20.21 Ἐπεὶ οὖν ἤδη μετὰ τὸν κόρον πρὸς ὕπνον κατεφερόμην,

παραστησάμενος τὸν ὑπογράφοντα, ταύτην σου τῆ λογιότητι καθάπερ ἐνύπνιον τὴν ἐπιστολὴν ἀπελήρησα· εὐχομαι δὲ μὴ διὰ χάρτου καὶ μέλανος, ἀλλὰ δι' αὐτῆς τῆς ἑμαυτοῦ φωνῆς τε καὶ γλώττης τὰ παρὰ σοὶ καλά σοὶ τε αὐτῶ καὶ τοῖς ἀγαπῶσί σε διὰ παντὸς διηγείσθαι.

21.τ Ἀβλαβίῳ [ἐπισκόπῳ]

21.1 Τέχνη τίς ἐστι περιστερῶν θηρευτικῆ τοιαύτη· ὅταν τῆς μιᾶς ἐγκρατεῖς γένωνται οἱ τὰ τοιαῦτα σπουδάζοντες χειροήθη τε ταύτην καὶ ὁμόσιτον ἑαυτοῖς ἀπεργάσωνται, τότε μύρω τὰς πτέρυγας αὐτῆς ὑποχρίσαντες ἕωσι συναγελασθῆναι ταῖς ἔξωθεν· ἡ δὲ τοῦ μύρου τῆ εὐωδία τὴν αὐτόνομον ταύτην ἀγέλην τιθασὸν ποιεῖται τῷ προεμένῳ· πρὸς γὰρ τὰς εὐπνοούσας καὶ αἱ λοιπαὶ συνεφέπονται τε 21.2 καὶ εἰσοικίζονται. τί δὲ βουλόμενος ἐντεῦθεν προοιμιάζομαι; ὅτι τὸν υἱὸν Βασίλειον τὸν ποτε Διογένην τῷ θεῖῳ μύρω τὰς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ πτέρυγας διαχρίσας ἐξέπεμψα πρὸς τὴν σὴν σεμνοπρέπειαν, ὥστε καὶ σὲ αὐτῶ συναναπτῆναι καὶ καταλαβεῖν τὴν καλιάν, ἣν παρ' ἡμῖν ὁ 21.3 προειρημένος ἐπήξατο. εἰ ταῦτα γένοιτο καὶ ἴδοιμι ἐπὶ τῆς ἐμῆς ζωῆς καὶ τὴν σὴν εὐγένειαν πρὸς τὸν ὑψηλότερον βίον μεταθεμένην, τὴν χρεωστουμένην παρ' ἐμοῦ τῷ θεῶ εὐχαριστίαν <ἄν> ἀποπληρώσοιμι.

22.τ Τοῖς ἐπισκόποις

22.1 Τρεῖς ἦσαν ἡμέραι αἱ τὸν προφήτην ἐν τῷ κήτει κατέχουσαι, ἀλλ' ὅμως ὁ Ἰωνᾶς ἠκηδίασεν· ἐγὼ δὲ τοσοῦτον χρόνον ἔχω ἐν τοῖς ἀμετανοήτοις Νινευίταις, ἐν τοῖς σπλάγχχνις τοῦ θηρίου κρατούμενος, καὶ οὐπω ἐξεμηθῆναι 22.2 τῆς ἀχανοῦς ταύτης φάρυγγος ἠδυνήθην. εὐξασθε οὖν τῷ κυρίῳ τελειωθῆναι τὴν χάριν, ἵνα ἔλθῃ τὸ πρόσταγμα τὸ τῆς συνοχῆς ταύτης ῥυόμενον καὶ καταλάβω τὴν ἑμαυτοῦ σκηνὴν καὶ ὑπ' αὐτὴν ἀναπαύσωμαι.

23.τ Ἀνεπίγραφος

23.1 Φείδομαι πολλῶν λόγων, ἐπειδὴ φείδομαι τῶν σῶν καμάτων. ὑπομνήσθητι τῶν σεαυτοῦ, καὶ πάντα ἔξει τῷ Φαιδίμῳ καλῶς. τάχους χρεῖα τῆς χάριτι· μέχρι τούτου ἡμῶν ἢ παράκλησις.

24.τ Ἡρακλειανῶ αἰρετικῶ

24.1 Ὁ τῆς ὑγιαινούσης πίστεως λόγος τοῖς εὐγνωμόνως τὰς θεοπνεύστους φωνὰς παραδεχομένοις ἐν τῇ ἀπλότητι τὴν ἰσχὺν ἔχει καὶ οὐδεμιᾶς λόγου περινοίας εἰς παράστασιν τῆς ἀληθείας προσδεῖται, αὐτόθεν ὦν ληπτὸς καὶ σαφὴς ἐκ τῆς πρώτης παραδόσεως, ἣν ἐκ τῆς τοῦ κυρίου φωνῆς παρελάβομεν ἐν τῷ λουτρῷ τῆς παλιγγενεσίας τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον παραδόντος· Πορευθέντες γάρ, φησί, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· 24.2 διαιρῶν γὰρ εἰς δύο τὴν τῶν Χριστιανῶν πολιτείαν, εἷς τε τὸ ἠθικὸν μέρος καὶ εἰς τὴν <τῶν> δογμάτων ἀκρίβειαν, τὸ μὲν σωτήριον δόγμα ἐν τῇ τοῦ βαπτίσματος παραδόσει κατησφαλίσατο, τὸν δὲ βίον ἡμῶν διὰ τῆς τηρήσεως τῶν ἐντολῶν 24.3 τῶν αὐτοῦ κατορθοῦσθαι κελεύει. ἀλλὰ τὸ μὲν κατὰ τὰς ἐντολὰς μέρος, ὡς μικροτέραν φέρον τῆς ψυχῆς τὴν ζημίαν, ἠφείθη παρὰ τοῦ διαβόλου ἀπαρεγχείρητον· ἐπὶ δὲ τοῦ κυριωτέρου καὶ μείζονος ἢ πᾶσα γέγονε τοῦ ἀντικειμένου σπουδῆ, τοῦ

παρατραπήναι τῶν πολλῶν τὰς ψυχὰς εἰς τό, μηδὲ εἴ τι διὰ τῶν ἐντολῶν κατορθωθῆ, κέρδος εἶναι, τῆς μεγάλης καὶ πρώτης ἐλπίδος ἐν τῇ περὶ τὸ δόγμα πλάνη τοῖς 24.4 ἀπατηθεῖσι μὴ συμπαρούσης. διὰ τοῦτο συμβουλευόμεν τῆς ἀπλότητος τῶν πρώτων ῥημάτων τῆς πίστεως μὴ ἀποχωρεῖν τοὺς ἀντιποιουμένους τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας, ἀλλὰ παραδεχομένους ἐν τῇ ψυχῇ πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον, μὴ μίαν ὑπόστασιν πολυώνυμον εἶναι νομίζειν· οὔτε γὰρ δυνατόν ἐστὶ τὸν πατέρα ἑαυτοῦ πατέρα λέγεσθαι, μὴ ἀληθῶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ τῷ πατρὶ τὴν κλήσιν ἐπαληθεύοντος, οὔτε τὸ πνεῦμα ἐν τῶν εἰρημένων εἶναι νομίζειν, ὥστε εἰς πατρὸς ἢ υἱοῦ ἔννοιαν διὰ τῆς τοῦ πνεύματος προσηγορίας ἐνάγεσθαι τὸν ἀκούοντα· ἀλλ' ἰδίως καὶ ἀποτεταγμένως ἐν ἑκάστῳ τῶν ὀνομάτων συνυπακούεται ἡ ἐνσημαινομένη ταῖς προσηγορίαις ὑπόστασις, καὶ τὸν πατέρα ἀκούσαντες τὴν τοῦ παντὸς αἰτίαν ἠκούσαμεν, τὸν δὲ υἱὸν μαθόντες τὴν ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας ἀναλάμψασαν δύναμιν εἰς τὴν τοῦ παντὸς σύστασιν ἐδιδάχθημεν, τὸ δὲ πνεῦμα γνόντες τὴν τελειωτικὴν δύναμιν τῶν διὰ κτίσεως εἰς τὸ εἶναι παραγομένων ἐκ τοῦ 24.5 πατρὸς διὰ τοῦ υἱοῦ ἐνόησαμεν. αἱ μὲν οὖν ὑποστάσεις κατὰ τὸν εἰρημένον τρόπον ἀσυγχύτως ἀπ' ἀλλήλων διακεχωρισμένοι εἰσὶ, πατρὸς λέγω καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος· ἡ δὲ οὐσία αὐτῶν, ἣτις ποτὲ αὕτη ἐστὶν ἄφραστος γὰρ ἐστὶ λόγῳ καὶ νοήματι ἄληπτος εἰς ἑτερότητα τινὰ φύσεως οὐ διαμερίζεται· διότι τὸ ἀκατάληπτον καὶ ἀπερινόητον καὶ λογισμοῖς ἀπερίδρακτον ἴσον ἐστὶν ἐφ' ἑκάστου τῶν ἐν τῇ 24.6 τριάδι πεπιστευμένων προσώπων. ὁ γὰρ ἐρωτηθεὶς τί κατ' οὐσίαν ἐστὶν ὁ πατήρ, εὐγνωμόνως καὶ ἀληθῶς ὁμολογήσει τὸ ὑπὲρ γνῶσιν εἶναι τὸ ζητούμενον· ὡσαύτως καὶ περὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ οὐδενὶ λόγῳ τὴν οὐσίαν καταληφθῆναι δυνατόν εἶναι συνθήσεται· τὴν γὰρ γενεὰν αὐτοῦ, φησί, τίς διηγῆσεται; ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου τὸ ἴσον τῆς κατὰ τὴν κατάληψιν ἀμηχανίας ὁ τοῦ κυρίου λόγος ἐνδείκνυται λέγων ὅτι τῆς μὲν φωνῆς αὐτοῦ ἀκούεις, οὐκ οἶδας δὲ πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει. 24.7 Ἐπειδὴ τοίνυν οὐδεμίαν ἐν τῷ ἀκατάληπτῳ τῶν τριῶν προσώπων διαφορὰν ἐννοοῦμεν (οὐ γὰρ τὸ μὲν μᾶλλον ἀκατάληπτον τὸ δὲ ἦτον, ἀλλ' εἷς ἐπὶ τῆς τριάδος ὁ τῆς ἀκαταληψίας λόγος), διὰ τοῦτο φαμεν, αὐτῷ τῷ ἀλήπτῳ καὶ ἀκατανοήτῳ χειραγωγούμενοι, μηδεμίαν τῆς οὐσίας ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος διαφορὰν ἐξευρίσκειν ἐκτὸς τῆς τάξεως τῶν προσώπων καὶ τῆς τῶν ὑποστάσεων ὁμολογίας· τάξις μὲν γὰρ ἐστὶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παραδοθεῖσα, καθ' ἣν ἐκ πατρὸς ἢ πίστις ἀρχομένη διὰ μέσου τοῦ υἱοῦ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καταλήγει· ἡ δὲ διαφορὰ τῶν προσώπων <ἐν> αὐτῇ τῇ τάξει τῆς τῶν ὑποστάσεων παραδόσεως φαινομένη οὐδεμίαν σύγχυσιν ἐμποιεῖ τοῖς δυναμένοις ἐπακολουθεῖν ταῖς σημασίαις τοῦ λόγου, ἰδίαν ἔννοιαν τῆς τοῦ πατρὸς προσηγορίας ἐμφανούσης καὶ τοῦ υἱοῦ πάλιν καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἰδίαν, κατ' οὐδένα τρόπον τῶν σημαινομένων ἐν ἀλλήλοις συγχεομένων. βαπτίζομεθα τοίνυν, ὡς παρελάβομεν, εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον· πιστεύομεν δὲ ὡς βαπτίζομεθα σύμφωνον γὰρ εἶναι προσήκει τῇ ὁμολογίᾳ τὴν πίστιν. δοξάζομεν δὲ ὡς πιστεύομεν οὐδὲ γὰρ ἔχει φύσιν μάχεσθαι τῇ πίστει τὴν δόξαν, ἀλλ' εἰς ἃ πιστεύομεν, ταῦτα καὶ δοξάζομεν. 24.9 Ἐπειδὴ τοίνυν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα ἅγιον ἡ πίστις ἐστὶν, ἀκολουθεῖ δὲ ἀλλήλοις ἡ πίστις ἢ δόξα τὸ βάπτισμα, διὰ τοῦτο καὶ ἡ δόξα οὐ διακρίνεται ἢ πατρὸς 24.10 καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος. αὕτη δὲ ἡ δόξα ἦν ἀναπέμπομεν τῇ ἰδίᾳ φύσει, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἀλλ' ἡ τῶν προσόντων τῇ μεγαλειότητι τῆς θείας φύσεως ἀγαθῶν ὁμολογία· οὐ γὰρ ἐξ ἡμετέρας δυνάμεως τιμὴν προστίθεμεν τῇ ἀτιμῆτῳ φύσει, ἀλλὰ τὰ προσόντα ὁμολογήσαντες τὴν 24.11 τιμὴν ἐπληρώσαμεν. ἐπεὶ οὖν πρόσεστιν ἑκάστῳ τῶν ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι πιστευομένων προσώπων ἀφθαρσία ἀιδιότης ἀθανασία ἀγαθότης δύναμις ἁγιασμός σοφία, πᾶν νόημα μεγαλοπρεπὲς τε καὶ ὑψηλόν, ἐν τῷ λέγειν τὰ προσόντα ἀγαθὰ

τούτω τῆς δόξης ποιούμεθα τὴν ἀπόδοσιν. 24.12 καὶ ἐπεὶ πάντα μὲν τὰ τοῦ πατρὸς ὁ υἱὸς ἔχει, πάντα δὲ τὰ τοῦ υἱοῦ ἀγαθὰ ἐνθεωρεῖται τῷ πνεύματι, οὐδεμίαν εὐρίσκομεν ἐν τῇ ἀγίᾳ τριάδι κατὰ τὸ ὕψος τῆς δόξης πρὸς ἑαυτὴν διαφορὰν· οὔτε γὰρ κατὰ τινὰ σωματικὴν σύγκρισιν τὸ μὲν ὑψηλότερόν ἐστι τὸ δὲ ταπεινότερον τὸ γὰρ ἀόρατον καὶ ἀσχημάτιστον μέτρῳ οὐ καταλαμβάνεται, οὔτε κατὰ δυνάμιν ἢ ἀγαθότητα τὸ διάφορον συγκριτικῶς ἐπὶ τῆς ἀγίας τριάδος εὐρίσκεται, ὡς εἰπεῖν παρὰ τὸ πλεῖον καὶ ἕλαττον εἶναι ἐν τούτοις παραλλαγῇ· ὁ γὰρ ἰσχυρότερον τὸ ἐν τοῦ ἐτέρου εἰπὼν κατὰ τὸ σιωπώμενον ὡμολόγησε τὸ ἐλαττούμενον ἐν τῇ δυνάμει ἀσθενέστερον εἶναι τοῦ δυνατωτέρου, τοῦτο δὲ τῆς ἐσχάτης ἀσεβείας ἐστὶν ἔμφρασιν τινὰ ἀσθενείας ἢ ἀδυναμίας εἶτε ἐν ὀλίγῳ εἶτε ἐν πλείονι περὶ τὸν μονογενῆ θεὸν καὶ περὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ ἐννοεῖν· τέλειον γὰρ ἐν δυνάμει καὶ ἀγαθότητι καὶ ἀφθαρσίᾳ καὶ πᾶσι τοῖς ὑψηλοῖς νοήμασι καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸ πνεῦμα ὁ τῆς ἀληθείας παραδίδωσι λόγος. 24.13 εἰ οὖν παντὸς ἀγαθοῦ ἢ τελειότης <ἐφ'> ἐκάστου τῶν ἐν τῇ ἀγίᾳ τριάδι πιστευομένων προσώπων εὐσεβῶς ὁμολογεῖται, οὐκ ἔχει φύσιν τὸ αὐτὸ καὶ τέλειον λέγειν καὶ πάλιν διὰ συγκρίσεως ἀτελὲς ὀνομάζειν· τὸ γὰρ ἕλαττον <λέγειν> κατὰ τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως ἦτοι τῆς ἀγαθότητος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἀτελὲς εἶναι κατὰ τοῦτο δισχυρίζεσθαι. εἰ οὖν τέλειος ὁ υἱός, τέλειον καὶ τὸ πνεῦμα, τελείου τέλειον οὔτε ἀτελέστερον οὔτε τελειότερον ἐπινοεῖ ὁ λόγος. 24.14 Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τὸ ἀδιαίρετον τῆς δόξης καταμανθάνομεν. ζωοποιεῖ ὁ πατήρ, καθὼς ἔφη τὸ εὐαγγέλιον· ζωοποιεῖ καὶ ὁ υἱός· ζωοποιεῖ δὲ καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τὴν τοῦ κυρίου μαρτυρίαν τοῦ εἰπόντος ὅτι 24.15 Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν. προσήκει οὖν δυνάμιν ἐκ πατρὸς ἀρχομένην καὶ δι' υἱοῦ προϊούσαν καὶ ἐν πνεύματι ἀγίῳ τελειομένην νοεῖν· ἐμάθομεν γὰρ πάντα ἐκ θεοῦ εἶναι, καὶ πάντα διὰ τοῦ μονογενοῦς καὶ ἐν αὐτῷ συνεστάναι, καὶ διὰ πάντων διήκειν τὴν τοῦ πνεύματος δυνάμιν, πάντα ἐν πᾶσι καθὼς βούλεται ἐνεργοῦσαν, ὡς φησιν ὁ ἀπόστολος.

25.τ Ἀμφιλοχίῳ

25.1 Ἦδη μοι πέπεισμαι κατορθώσασθαι κατὰ θεοῦ χάριν τὴν ἐπὶ τῷ μαρτυρίῳ σπουδῆν. θελήσειας· πέρας τὸ σπουδαζόμενον ἔξει τῇ δυνάμει τοῦ θεοῦ ἔργον ποιῆσαι δυναμένου τὸν λόγον ἢ ἂν εἴπη. ἐπειδὴ, καθὼς φησιν ὁ ἀπόστολος, Ὁ ἐναρξάμενος ἔργον ἀγαθὸν καὶ ἐπιτελέσει, παρακλήθητι καὶ ἐν τούτῳ μιμητῆς γενέσθαι τοῦ μεγάλου Παύλου καὶ εἰς ἔργον ἡμῖν προαγαγεῖν τὰς ἐλπίδας καὶ τεχνίτας ἡμῖν 25.2 τοσοῦτους πέμψαι, ὥστε ἱκανοὺς πρὸς τὸ ἔργον εἶναι. γένοιτο δ' ἂν ἐκ συλλογισμοῦ τῇ τελειότητί σου γνώριμον εἰς ὅσον μέτρον ἅπαν τὸ ἔργον συλλογισθήσεται· οὗ χάριν φανεράν σοι ποιῆσαι πειράσομαι πᾶσαν τὴν κατασκευὴν διὰ τῆς τοῦ λόγου γραφῆς. 25.3 Σταυρός ἐστὶ τοῦ εὐκτηρίου τὸ σχῆμα τέσσαρσιν, ὡς εἰκός, οἴκοις ἀπανταχόθεν ἀναπληρούμενος· ἀλλὰ καταλαμβάνουσιν ἀλλήλας αἱ συμβολαὶ τῶν οἴκων, ὥσπερ ὀρῶμεν πανταχοῦ ἐν τῷ σταυροειδεῖ τύπῳ γινόμενον. ἀλλ' ἔγκειται τῷ σταυρῷ κύκλος ὀκτῶ γωνίαις διειλημμένος· κύκλον δὲ διὰ τὸ περιφερὲς ὠνόμασα τὸ ὀκτάγωνον σχῆμα, ὥστε τὰς τέσσαρας τοῦ ὀκταγώνου πλευρὰς τὰς ἐκ διαμέτρων ἀλλήλαις ἀντικειμένας δι' ἀψίδων τοῖς τετραχῆ παρακειμένοις 25.4 οἴκοις τὸν ἐν τῷ μέσῳ συνάπτειν κύκλον. αἱ δὲ ἄλλαι τέσσαρες τοῦ ὀκταγώνου πλευραὶ αἱ μεταξὺ τῶν τετραγώνων οἴκων διήκουσαι, οὐδὲ αὐταὶ κατὰ τὸ συνεχὲς εἰς οἴκους ἀποταθήσονται, ἀλλ' ἐκάστη τούτων ἡμικύκλιον περικεῖσται κοχλοειδῶς κατὰ τὸ ἄνω ἐπὶ ἀψίδος ἀναπαυόμενον· ὥστε ὀκτῶ γενέσθαι ἀψίδας τὰς πάσας, δι' ὧν ἐκ παραλλήλου τὰ τετράγωνά τε καὶ ἡμικύκλια πρὸς τὸ μέσον 25.5 τὴν συνάφειαν ἔξει. ἔσωθεν δὲ τῶν διαγωνίων πεσσῶν ἰσάριθμοι παραστήσονται κίονες εὐκοσμίας τε καὶ ἰσχύος χάριν· ἀνέξουσι δὲ καὶ οὔτοι ὑπὲρ

ἑαυτῶν ἀψίδας ταῖς 25.6 ἔξωθεν δι' ἴσου συγκατεσκευασμένας. ἄνω δὲ τῶν ὀκτώ τούτων ἀψίδων διὰ τὴν συμμετρίαν τῶν ὑπερκειμένων θυρίδων ὁ ὀκτάγωνος οἶκος ἐπὶ τέσσαρας ἀυξηθήσεται πῆχεις. τὸ δὲ ἀπ' ἐκείνου στρόβιλος ἔσται κωνοειδῆς, τῆς εἰλήσεως τὸ σχῆμα τοῦ ὀρόφου ἐκ πλατέος εἰς ὀξύν σφῆνα κατακλειούσης. διάστημα δὲ κατὰ τὸ πλάτος ἐκάστου τῶν 25.7 τετραγώνων οἴκων ὀκτὼ πῆχεις ἔσται, ἡμιολίω δὲ πλέον εἰς τὸ μῆκος, ὕψος δὲ ὅσον ἢ ἀναλογία τοῦ πλάτους βού25.8 λεται. τοσοῦτον ἔσται καὶ ἐπὶ <τῶν> ἡμικυκλίων· ὡσαύτως ὅλον μὲν εἰς ὀκτὼ πῆχεις τὸ μεταξὺ τῶν πεσσῶν διαμε τρεῖται· ὅσον δὲ δώσει ἢ τοῦ διαβήτου περιγραφή, ἐν τῷ μέσῳ τῆς πλευρᾶς πηγνυμένου τοῦ κέντρου καὶ ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς διαβαίνοντος, τοσοῦτον πλάτος ἔξει· τὸ δὲ ὕψος ἢ 25.9 ἀναλογία τοῦ πλάτους καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσει. τὸ δὲ τοῦ τοίχου βάθος ἔξωθεν τῶν κατὰ τὸ ἐντὸς μεμετρημένων διαστημάτων, <ὄν> τριῶν ποδῶν, ὅλον περιδραμεῖται τὸ ἔργον. 25.10 Ταῦτά σου τῆς ἀγαθότητος μετὰ σπουδῆς κατελήρησα τοῦτον ἔχων σκοπόν, ὥστε σε διὰ τε τοῦ βάθους τῶν τοίχων καὶ διὰ τῶν ἐν μέσῳ διαστημάτων ἐπιγνῶναι δι' ἀκριβείας εἰς ὅ τι κεφαλαιοῦται μέτρον ὁ τῶν ποδῶν ἀριθμός· διότι περιδέξιός ἐστί σοι πάντως ἢ φρόνησις, ὅπουπερ ἂν θέλῃς, ἐν ἐκείνῳ κατὰ θεοῦ χάριν εὐοδομένη, καὶ δυνατὸν ἔσται σοι διὰ τῆς κατὰ λεπτόν συναριθμήσεως ἐπιγνῶναι τὸ συναθροιζόμενον ἐκ πάντων κεφάλαιον, ὡς μήτε πλείονας μήτε ἐνδέοντας τῆς χρείας ἡμῖν τοὺς οἰκοδόμους 25.11 ἐκπέμψαι. τούτου δὲ μάλιστα παρακλήθητι πολλὴν ποιήσασθαι τὴν φροντίδα, ὡς εἶναι τινὰς ἐξ αὐτῶν καὶ τὴν ἀνυπόσκευον εἴλησιν ἐπισταμένους· ἔμαθον γὰρ ὅτι τοιοῦτο γινόμενον μονιμώτερόν ἐστι τοῦ ἐπαναπαυομένου τοῖς ὑπερείδουσιν· ἢ γὰρ τῶν ξύλων σπάνις εἰς ταύτην ἄγει ἡμᾶς τὴν ἐπίνοιαν, ὥστε λίθοις ἐρέψαι τὸ οἰκοδόμημα ὅλον διὰ τὸ 25.12 μὴ παρῆναι τοῖς τόποις ἐρέψιμον ὕλην. πεπεῖσθω δὲ ἢ ἀψευδῆς σου ψυχῇ ὅτι τῶν ἐνταῦθα τινες τριάκοντά μοι τεχνίτας συνέθεντο εἰς τὸν χρῆσιν ἐπὶ τῷ τετραπεδικῷ ἔργῳ, δηλαδὴ καὶ τῆς τετυπωμένης τροφῆς τῷ χρυσίνῳ ἀκολουθούσης· ἡμῖν δὲ ἢ τοιαύτη τῶν λίθων οὐ πάρεστιν, ἀλλ' ὄστρακινὴ πλίνθος ὕλη τοῦ οἰκοδομήματος ἔσται καὶ οἱ ἐπιτυχόντες λίθοι, ὡς μὴ εἶναι αὐτοῖς ἀνάγκην τρίβειν τὸν χρόνον ἐν τῷ τὰ μέτωπα τῶν λίθων συγγέειν ἐναρμονίως πρὸς ἄλληλα. ἐγὼ δὲ κατὰ τὴν τέχνην καὶ τὴν περὶ τὸν μισθὸν εὐγνωμοσύνην ἐπίσταμαι τοὺς αὐτόθεν κρείττους εἶναι τῶν 25.13 ἐνταῦθα κατεμπορευομένων τῆς χρείας ἡμῶν. τὸ δὲ τῶν λαοζῶν ἔργον οὐ μόνον ἐν τοῖς κίοσιν ἐστί τοῖς ὀκτῶ, οὐς χρὴ αὐτοὺς τῷ καλλωπισμῷ βελτιῶσαι, ἀλλὰ βωμοειδεῖς σπείρας ἀπαιτεῖ τὸ ἔργον καὶ κεφαλίδας διαγλύφους κατὰ τὸ 25.14 Κορίνθιον εἶδος, καὶ εἴσοδος ἐκ μαρμάρων τῷ καθήκοντι κόσμῳ κατειργασμένων, <καὶ> καθυπερκείμενα τούτων θυρώματα τοιαύταις γραφαῖς τισι, καθὼς ἔθος ἐστίν, εἰς κάλλος κατὰ τὴν τοῦ γεισίου προβολὴν ἐξησκημέναῶν πάντων αἱ μὲν ὕλαι δῆλον ὅτι παρ' ἡμῶν πορισθήσονται, τὸ δὲ ἐπὶ τῇ ὕλῃ εἶδος ἢ τέχνη δώσει, πρὸς τούτοις δὲ καὶ κατὰ τὸ περίστωον κίονες, οὐχ ἦττους ὄντες τῶν τεσσαράκοντα, λαοζικὸν ἔργον καὶ οὗτοι πάντως εἰσίν. 25.15 Εἰ τοῖνυν ἐνέφηνεν ὁ λόγος δι' ἀκριβείας τὸ ἔργον, δυνατὸν ἂν γένοιτό σου τῇ ὀσιότητι κατιδούση τὴν χρεῖαν διὰ πάντων ἡμῖν παρασχεῖν τὸ ἐπὶ τοῖς τεχνίταις ἀμέριμνον. εἰ δὲ μέλλοι τὸ πρὸς ἡμῶν ὁ τεχνίτης συντίθεσθαι, προσκείσθω, εἴπερ οἶόν τε, φανερόν μέτρον τοῦ ἔργου τῇ ἡμέρᾳ, ἵνα μὴ, ἄπρακτος παρελθὼν τὸν χρόνον, μετὰ ταῦτα μὴ ἔχων ἐπιδείξει τὸ ἔργον, ὡς τοσαύταις ἡμέραις 25.16 ἡμῖν ἐργασάμενος τὸν ὑπὲρ αὐτῶν μισθὸν ἀπαιτῇ. οἶδα δ' ὅτι μικρολόγοι τινὲς τοῖς πολλοῖς δόξομεν, οὕτω περὶ τὰς συνθήκας διακριβούμενοι· ἀλλὰ παρακλήθητι συγγνώμην ἔχειν· ὁ γὰρ Μαμωνᾶς ἐκεῖνος, πολλὰ πολλάκις παρ' ἡμῶν ἀκούσας κακῶς, τέλος ἀπώκισεν ἑαυτὸν ἡμῶν ὡς πορρωτάτω, μισήσας οἶμαι τὴν αἰεὶ γινομένην κατ' αὐτοῦ φλυαρίαν, καὶ τινι χάσματι ἀδιαβάτω, τῇ πενίᾳ λέγω, ἑαυτὸν ἡμῶν διετείχισεν, ὡς μήτε ἐκεῖνον πρὸς ἡμᾶς ἔλθειν μήτε ἡμᾶς πρὸς ἐκεῖνον

διαπερᾶσαι. τούτου χάριν περι πολλοῦ ποιοῦμαι τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν τεχνιτῶν, ὥστε δυνηθῆναι πρὸς τὴν προκειμένην ἡμᾶς ἐξαρκέσαι σπουδὴν μὴ κωλυθέντας τῆ πενία, τῷ ἐπαινετῷ καὶ εὐκταίῳ 25.17 κακῷ. ἀλλὰ τούτοις μὲν τι καὶ παιδιᾶς καταμέμικται· σὺ δέ μοι, ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ὅπως ἂν δυνατὸν καὶ νενομισμένον ἦ, οὕτω τοῖς ἀνθρώποις συνθέμενος θαρρῶν ἐπάγγελται πᾶσιν αὐτοῖς τὴν παρ' ἡμῶν εὐγνωμοσύνην καὶ τὴν τῶν μισθῶν ἀποπλήρωσιν· δώσομεν γὰρ ἀνελλιπῶς τὰ πάντα, τοῦ θεοῦ διὰ τῶν σῶν εὐχῶν καὶ ἡμῖν τὴν χεῖρα τῆς εὐλογίας ἀνοίγοντος.

26.τ τοῦ σοφιστοῦ Σταγειρίου πρὸς Γρηγόριον ἐπίσκοπον

26.1 Πᾶς μὲν ἐπίσκοπος πρᾶγμα δυσγρίπιστον· σὺ δὲ ὅσω παρελήλυθας τοὺς ἄλλους λογιότητι, τοσοῦτῳ μοι καὶ φόβον παρέχεις μὴ ἄρα ἰσχυρῶς ἐνστής πρὸς τὴν αἴτησιν. 26.2 ἀλλὰ ἀποθέμενος τὴν εἰς ἀντιλογίαν σοφίαν τὸν μεταδοτικόν, ὦ θαυμάσιε, ζήλωσον τρόπον, κάπειδὴ στρωτήρων δεόμεθα πρὸς <τὸ> τὸν οἶκον ἐρέψαι (κάμακας δ' ἂν εἶπεν ἄλλος σοφιστῆς [μᾶλλον] ἢ χάρακας, ἐγκαλλωπιζόμενος τοῖς ῥηματίοις μᾶλλον ἢπερ τῆς χρείας γινόμενος), νεῦσον πολλῶν ἑκατοντάδων δόσιν. σὺ μὲν γὰρ κἂν ἐκ τοῦ παραδείσου τεμῆν βουληθῆς, δύναμιν ἔχεις· ἐγὼ δέ, εἰ μὴ σὺ δοίης, ὕπαιθρος διαχειμάσω. μεγαλοψύχησον οὖν, ὦ θαυμάσιε, γράμμα ἐπιθείς πρὸς τὸν Ὀσηνῶν πρεσβύτερον τὴν δόσιν κελεύων.

27.τ ἀντίγραφον τοῦ ἁγίου Γρηγορίου πρὸς τὸν σοφιστὴν

27.1 Εἰ τὸ κερδαίνειν γριπίζειν λέγεται καὶ ταύτην ἔχει τὴν σημασίαν ἢ λέξις ἦν ἐκ τῶν Πλάτωνος ἀδύτων ἢ σοφιστικῆ σου ἡμῖν προεχειρίσατο δύναμις, σκόπησον, ὦ θαυμάσιε, τίς ἐστὶ μᾶλλον ἀγρίπιστος, ἡμεῖς οἱ οὕτως εὐκόλως ἀποχαρακούμενοι δι' ἐπιστολιμαίας δυνάμεως, ἢ τὸ τῶν σοφιστῶν γένος, οἷς τέχνη τὸ τελωνεῖν τοὺς λόγους 27.2 ἐστὶ. τίς γὰρ τῶν ἐπισκόπων τοὺς λόγους ἐφορολόγησε; τίς τοὺς μαθητευομένους μισθοφόρους ἐποίησε; τούτῳ δὲ οἱ σοφισταὶ καλλωπίζονται, ὥνιον προτιθέντες τὴν ἑαυτῶν 27.3 σοφίαν ὥσπερ οἱ τοῦ μέλιτος ἐψηταὶ τὰ μελίπηκτα. ὄρας ὅσα ποιεῖς τῆ ἀπορρήτῳ σου καὶ μουσικῇ τῶν λόγων δυνάμει, ὅς γε κάμῃ τὸν γέροντα ὑποσκιρτᾶν παρεκίνησας καὶ τοὺς ἀπείρους τῆς ὀρχήσεως ὑποκινεῖς πρὸς τὴν ὀρχησιν; 27.4 Ἐγὼ δὲ σοὶ τῷ κατὰ τὰς μελέτας τοῖς Μηδικοῖς ἐμπομπεύοντι ἰσαρίθμους τοῖς ἐν Θερμοπύλαις ἀγωνιζομένοις στρατιώταις στρωτήρας δοθῆναι προσέταξα, πάντας εὐμήκεις καὶ κατὰ τὸν σὸν Ὅμηρον δολιχοσκίουσοῦς μοι σώους ὁ ἱερός δεῖνα ἀποκαταστήσειν κατεπηγγεῖλατο, λέγων μὴ μυρίους μηδὲ δισμυρίους στρωτήρας, ἀλλὰ τοσοῦτους ὅσους τῷ τε αἰτηθέντι χρῆσθαι καὶ τῷ λαβόντι εὐχερὲς ἀποδοῦναι.

28.1 Οἱ πρὸς τὸ ρόδον ἔχοντες ὡς τοὺς φιλοκάλους εἰκός, οὐδὲ τὰς ἀκάνθας ὧν τὸ ἄνθος ἐκφύεται δυσχεραίνουσιν· καὶ τινος ἤκουσα τοιοῦτό τι περὶ αὐτῶν παίζοντος ἢ τάχα που καὶ σπουδάζοντος, ὅτι καθάπερ ἐρωτικά τινα κνίσματα τοῖς ἐρασταῖς τοῦ ἄνθους ἢ φύσις τὰς λεπτὰς ἐκείνας ἀκάνθας προσέφυσεν, εἰς μείζονα πόθον τοῖς ἀπλήκτοις 28.2 κέντροις τοὺς δρεπομένους ὑπερεθίζουσα. ἀλλὰ τί μοι βούλεται τοῖς γράμμασι τὸ ρόδον ἐπεισαγόμενον; πάντως οὐδὲν δεῖ σε παρ' ἡμῶν διδαχθῆναι τῆς ἐπιστολῆς μεμνημένον τῆς σῆς, ἢ τὸ μὲν ἄνθος εἶχε τοῦ λόγου τοῦ σοῦ, ὅλον ἡμῖν τὸ ἔαρ τῆς εὐγλωττίας διαπετάσασα, μέμψεσι 28.3 δέ τισι καὶ ἐγκλήμασι καθ' ἡμῶν ἐξηκάνθωτο. ἀλλ' ἐμοὶ τῶν σῶν λόγων καθ' ἡδονὴν ἐστὶ καὶ ἡ ἄκανθα πρὸς μείζονα πόθον τῆς φιλίας ἐκκαίουσα· ὥστε γράφε καὶ συνεχῶς γράφε, ὅπως ἂν ἦ σοὶ φίλον τοῦτο ποιεῖν, εἴτε σεμνύνων, καθὼς ἐστὶ σοὶ σύννητες, εἴτε καὶ ὑποκνίζων διὰ τῶν μέμψεων. 28.4 Μελήσει δὲ πάντως ἡμῖν τοῦ μηδέποτε σοὶ τῆς

εὐλόγου μέμψεως τὰς ἀφορμὰς παρασχεῖν, ὥσπερ οὐδὲ νῦν παρεσχῆκαμεν, πρὸ τῆς ἐπὶ τὴν Ἑῶν ἀποδημίας πάντα καταπραξάμενοι ὅσα σοί τε καταθύμια ἦν καὶ παρ' ἡμῶν ὠφείλετο τῷ δικαίῳ· καὶ τούτου μάρτυς ὁ αἰδεσιμώτατος καὶ κοινὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Εὐάγριος (ὃς ὁμοῦ τε τὴν ἐπιστολὴν ὥρεξε ταύτην καὶ πάντα παρὰ τῶν σῶν ἐδιδάχθη· παρόντες γὰρ ἔτυχον), τῆς τε ἡμετέρας ὑπὲρ τοῦ δικαίου σπουδῆς τῶν τε οἰκονομούντων τὰ σὰ τῆς ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις εὐχαριστίας.

29.τ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Πέτρῳ ἐπισκόπῳ Σεβαστείας

29.1 Μόλις ἐπιτυχῶν βραχείας σχολῆς τῇ τε τοῦ σώματος θεραπείᾳ προσσχεῖν ἡδυνήθην μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἀρμενίας ἐπάνοδον καὶ συναγαγεῖν τὰ σχιδάρια τὰ πρὸς Εὐνόμιον κατὰ συμβουλήν τῆς σῆς συνέσεως ὑπηγορευμένα· ὥστε μοι λοιπὸν εἰς λόγου σύνταξιν ἐναρμοσθῆναι τὸν πόνον καὶ πυκτίον 29.2 ἤδη γεγενῆσθαι τὸν λόγον. γέγραπται δέ μοι οὐ πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς λόγους· οὐδὲ γὰρ ἐπέτυχον τοσαύτης σχολῆς, τοῦ χρίσαντός μοι τὸ τῆς αἰρέσεως βιβλίον κατὰ πολλὴν ἀπειροκαλίαν εὐθὺς ἀνακαλεσαμένου πρὸς ἑαυτὸν καὶ οὔτε μεταγράψασθαι οὔτε κατὰ σχολὴν ἐνδιατρίψαι ποιήσαντος· ἐν ἡμέραις γὰρ ἑπτακαίδεκα μόναις σχολάσας, οὐχ οἷός τε ἦμην ἐν οὕτως ὀλίγῳ τῷ χρόνῳ πρὸς ἀμφο29.3 τέρους ἀρκέσαι τοὺς λόγους. πολλάκις δὲ παρὰ πολλῶν ἐνοχληθεὶς ἀνθρώπων τῶν τινα ζῆλον ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐχόντων διὰ τὸ περιτεθρυλῆσθαι οὐκ οἶδα ὅπως τὸ πεπονησθαι ἡμῖν πρὸς τὴν βλασφημίαν ἀντίρρησην, καλῶς ἔχειν ὤθηται πρὸ πάντων τῇ σῇ συνέσει περὶ τούτων συμβούλῳ χρήσασθαι, εἴτε χρῆ καταπιστεῦσαι ταῖς τῶν πολλῶν 29.4 ἀκοαῖς, εἴτε τι καὶ ἄλλο βουλευσάσθαι. ὃ δέ μοι τὴν ἀμφιβολίαν ποιεῖ, τοῦτό ἐστιν· ἐπειδὴ κατ' αὐτὴν τοῦ ἀγίου Βασιλείου τὴν κοίμησιν τὸν τοῦ Εὐνομίου λόγον ὑπεδεξάμην, ἔτι τῆς καρδίας περιζεύσεως τῷ πάθει καὶ πρὸς τὴν κοινήν τῶν ἐκκλησιῶν συμφορὰν ὑπεραλγούσης, γέγραπτο δὲ τῷ Εὐνομίῳ οὐχ ὅσα μόνον τοῦ καθ' ἑαυτὸν δόγματος ἔχειν ἐδόκει τὴν σύστασιν, ἀλλ' ἡ πλείων αὐτοῦ σπουδὴ περὶ τὰς λοιδορίας ἦν, ἃς κατὰ τοῦ πατρὸς ἡμῶν φιλοπόνως συνέγραψεν, τούτου ἔνεκεν ὑποτραχυνθεὶς ἐκ τῶν ἐφ' ὕβρει παρ' αὐτοῦ ῥηθέντων ἔστιν ὅπου θυμὸν τινα κατὰ τοῦ συγγραφέως καὶ φλεγμονὴν καρδίας ἐνεδει29.5 ξάμην. ἐπεὶ οὖν ἄλλα ἴσως ἡμῖν οἱ πολλοὶ συνεγνώκασιν, ὅτι πρὸς τὸ ὑπομένειν τοὺς ἀτάκτως κατ' ἡμῶν θρασυνομένους ἐπιτηδείως ἔχομεν, ὡς ἔστι δυνατόν ἐκ τῆς τοῦ ἀγίου ἐκείνου διδασκαλίας ἀσκήσαντες ἐν τῷ ἤθει τὸ μέτριον, δέδοικα μὴ ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀντίπαλον ἡμῖν γεγραμμένων νεοφανεῖς τινες τοῖς ἐντυγχάνουσι δόξωμεν, ὡς εὐκόλως πρὸς τὰς τῶν ὑβριστῶν λοιδορίας ἐκτραχυνόμενοι. 29.6 ἢ τάχα παραιτήσεται ἡμᾶς πρὸς τὸ μὴ δοκεῖν εἶναι τοιοῦτους τὸ μὴ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἀλλ' ὑπὲρ τῶν κατὰ τοῦ πατρὸς εἰρημένων ὀργίζεσθαι· ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις τάχα τὸ μετριάζειν τοῦ χαλεπαίνειν ἔστιν ἀσυγγνωστότερον. 29.7 Εἰ δὲ τὰ πρῶτα τοῦ λόγου ἐξαγώνιά πῶς εἶναι δοκεῖ, λογιζομαι τὸν κρίνειν ἐπεσκεμμένον ἀποδέξασθαι ἂν τὴν τοιαύτην περὶ τὸν λόγον οἰκονομίαν. οὔτε γὰρ ἀσυνηγόρητον ἔδει παρεθῆναι τὴν τοῦ μεγάλου ὑπόληψιν ταῖς τοῦ ἀντιδίκου βλασφημίαις σπαρασσομένην, οὔτε πάντη καταμιγνύειν τῷ λόγῳ σποράδην παρενείροντα τὴν περὶ 29.8 τούτου μάχην. ἄλλως δὲ τῷ ἀκριβῶς λογιζομένῳ καὶ ταῦτα μέρη τῶν ἀγώνων ἔστιν· ἐπειδὴ γὰρ εἰς δύο σκοποὺς καὶ ὁ τοῦ ἐναντίου λόγος μεμέρισται, εἰς τε τὰς κατ' ἡμῶν διαβολὰς καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν τοῦ ὑγιαίνοντος δόγματος, ἔδει πρὸς ἑκάτερα καὶ τὸν ἡμέτερον ἀντιταχθῆναι λόγον. σαφηνείας δὲ χάριν καὶ τοῦ μὴ διακοπῆναι τὸν εἰρμὸν τῶν κατὰ τὸ δόγμα ζητουμένων ταῖς παρενθήκαις τῶν πρὸς τὰς παρ' αὐτοῦ διαβολὰς λεγομένων, ἀναγκαίως εἰς δύο τεμόντες τὴν πραγματείαν κατ' ἀρχὰς μὲν περὶ τὴν ἀπολογίαν τῶν ἐπιφερομένων ἡμῖν ἡσχολήθημεν, μετὰ ταῦτα δὲ τοῖς κατὰ τοῦ δόγματος

εἰρημένοις 29.9 κατὰ τὸ δυνατὸν συνεπλάκημεν. ἔχει δὲ ὁ λόγος οὐ μόνον ἀνατροπὴν τῶν αἰρετικῶν ὑπολήψεων, ἀλλὰ καὶ διδασκαλίαν καὶ ἔκθεσιν τῶν ἡμετέρων δογμάτων· αἰσχρὸν γὰρ εἶναι καὶ παντάπασιν ἀγεννὲς ὑπελάβομεν, τῶν ἐχθρῶν οὐκ ἐπικρυπτομένων τὴν ἀτοπίαν, ἡμᾶς μὴ ἐμπαρρησιάσθαι 29.10 ζεσθαι τῇ ἀληθείᾳ. ἔρρωμένον σε ψυχῇ καὶ σώματι φυλάσσοι ὁ κύριος τῇ ἐκκλησίᾳ.

30.τ Πέτρου ἐπισκόπου Σεβαστείας πρὸς Γρηγόριον Νύσσης τὸν αὐτοῦ ἀδελφόν

30.1 Τῷ θεοσεβεστάτῳ ἀδελφῷ Γρηγορίῳ Πέτρος ἐν κυρίῳ χαίρειν. Ἐντυχὼν τοῖς γράμμασι τῆς ὁσιότητός σου καὶ κατανοήσας ἐν τῷ κατὰ τῆς αἰρέσεως λόγῳ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν ζῆλον, οὐ τῆς σῆς δυνάμεως ἔργον εἶναι τὸν λόγον ᾧ ἤθην, ἀλλὰ τοῦ 30.2 τὴν ἀλήθειαν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις λαλεῖσθαι οἰκονομῆσαντος· ὡσπερ δὲ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας συνηγορίαν αὐτῷ τῷ πνεύματι τῆς ἀληθείας ἀναθεῖναι καλῶς ἔχειν φημί, οὕτω μοι δοκεῖ δεῖν καὶ τὴν κατὰ τῆς ὑγιαινούσης πίστεως σπουδὴν οὐκ εἰς Εὐνόμιον ἀλλ' εἰς αὐτὸν ἀναφέρειν τὸν πατέρα 30.3 τοῦ ψεύδους. καὶ ἔοικεν ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος ὁ ἐν ἐκείνῳ φθεγξάμενος καθ' ἑαυτοῦ σπουδαίως ἠκονηκέναι τὸ ζῆφος· εἰ γὰρ μὴ ἐκεῖνος τοσοῦτον κατὰ τῆς ἀληθείας ἀπεθρασύνετο, οὐδεὶς ἂν σε πρὸς συνηγορίαν τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων ἐκίνησεν· Ὁ οὖν δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν ἔδωκεν αὐτοῖς, ὡς ἂν μάλιστα τὸ σαθρὸν τε καὶ ἀσύστατον τοῦ δόγματος αὐτῶν διελεγχθεῖν, καὶ φρυάξασθαι κατὰ τῆς ἀληθείας καὶ τὰ κενὰ μελετῆσαι 30.4 διὰ τῆς κενῆς ταύτης λογογραφίας. ἐπειδὴ τοίνυν Ὁ ἐναρξάμενος ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει, μὴ ἀποκάμης ὑπηρετῶν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος, μηδὲ ἡμιτελῆ ποιήσης τὴν ἀριστείαν τῶν κατὰ τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ στρατευομένων, ἀλλὰ μίμησαι τὸν γνήσιόν σου πατέρα, ὃς κατὰ τὸν ζηλωτὴν Φινεὲς τῇ μιᾷ πληγῇ τοῦ ἐλέγχου τὸν μαθητὴν τῷ διδασκάλῳ συναπεκέντησεν· οὕτως καὶ σὺ εὐτόνως τῇ χειρὶ τοῦ λόγου δι' ἀμφοτέρων τῶν αἰρετικῶν βιβλίων ὥσον τὴν τοῦ πνεύματος μάχαιραν, ἵνα μὴ τὴν κεφαλὴν συντεθλασμένος ὁ ὄφις κατὰ τὴν οὐρὰν περισπαίρων τοὺς ἀκεραιότερους φοβῆ· τῶν γὰρ πρώτων τοῦ λόγου ἀναιρεθέντων, ἐὰν τὸ τελευταῖον ἀνεξέταστον ἀφεθῆ, ἰσχύν τινα κατὰ 30.5 τῆς ἀληθείας ἔχειν παρὰ τοῖς πολλοῖς νομισθῆσεται. ὁ δὲ ἐμφαινόμενος τῷ λόγῳ θυμὸς τὴν τοῦ ἄλατος χάριν τοῖς τῆς ψυχῆς αἰσθητηρίοις παρέχεται· ὡς γὰρ οὐ βρωθήσεται κατὰ τὸν Ἰὼβ ἄρτος ἄνευ ἀλός, οὕτως ἄπληκτος ἂν ἦν καὶ ἀκίνητος εἰς ἐπιθυμίαν ὁ λόγος μὴ τοῖς ἀμυκτικωτέροις 30.6 τῶν τοῦ θεοῦ ῥημάτων ἐφηδυνόμενος. θάρσει τοίνυν ὡς καλὸν ὑπόδειγμα τῷ μετὰ ταῦτα βίῳ γενόμενος, διδάσκων ὅπως χρῆ τοὺς εὐγνώμονας παῖδας πρὸς τοὺς ἀγαθοὺς ἔχειν πατέρας. εἰ μὲν γὰρ περιόντος ἔτι τῇ ἀνθρωπίνῃ ζωῇ τοῦ ἀγίου τὴν τοιαύτην ἐπεδείκνυσο κατὰ τῶν ἀποθρασσυνομένων εἰς τὴν ὑπόληψιν ἐκείνου σπουδὴν, οὐκ ἂν ἴσως διέφυγες τὴν τοῦ δοκεῖν κόλαξ τις εἶναι διαβολὴν· νυνὶ δὲ τὸ γνήσιον καὶ ἀληθὲς τῆς ψυχῆς, ὅπως ἔχεις εὐνοίας περὶ ἐκεῖνον τὸν διὰ τῶν πνευματικῶν σε ὠδίνων εἰς φῶς ἀγαγόντα, ἢ περὶ τὸν κατοιχόμενον σπουδὴ καὶ ἢ κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἀγανάκτησις σαφῶς ἐπιδείκνυσιν. ἔρρωσο. 5βις.τ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἀπιστοῦντας τῇ ὀρθοδόξῳ <αὐτοῦ πίστει, παρὰ τῶν> κατὰ Σεβάστειαν αἰτηθεῖσα 5βις.1 Ἐγνώρισαν ἡμῖν τινες τῶν ὁμοψύχων ἀδελφῶν περὶ τῆς κατασκευαζομένης καθ' ἡμῶν δυσφημίας παρὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην καὶ καταλαλούντων λάθρα τῶν πλησίον αὐτῶν καὶ μὴ φοβουμένων τὸ φοβερόν καὶ μέγα κριτήριον τοῦ ἐπαγγειλαμένου καὶ περὶ τῶν ἀργῶν ῥημάτων ἀπαιτήσιν τὸν λόγον ἐν τῇ προσδοκωμένῃ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐξετάσει, λέγοντες τὰ περιθρυλούμενα καθ' ἡμῶν ἐγκλήματα εἶναι τοιαῦτα, ὅτι ἡμεῖς ὑπεναντία φρονοῦμεν τοῖς κατὰ

Νίκαιαν ἐκθεμένοις τὴν ὀρθὴν καὶ ὑγιαίνουσαν πίστιν καὶ ὅτι τοὺς ἐν Ἀγκύρα ἐπ' ὀνόματι Μαρκέλλου ποτὲ τὴν σύναξιν ἔχοντας ἀκρίτως καὶ ἀνεξετάστως εἰς τὴν κοινωσίαν 5βις.2 τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας παρεδεξάμεθα. ἵνα οὖν μὴ κατακρατῆ τῆς ἀληθείας τὸ ψεῦδος, δι' ἐτέρων γραμμάτων αὐτάρκη ἐποιησάμεθα τὴν ὑπὲρ τῶν ἐπενεχθέντων ἡμῖν ἐγκλημάτων ἀπολογία, καὶ ἐπὶ τοῦ κυρίου διεβεβαιωσάμεθα μήτε τῆς πίστεως τῶν ἁγίων πατέρων ἐκβεβηκέναι μήτε περὶ τῶν προσθεμένων ἐκ τῆς Μαρκέλλου συνάξεως εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν κοινωσίαν ἀκρίτως καὶ ἀνεξετάστως τι πεποιηκέναι· ἀλλὰ τῶν κατὰ <τὴν> Ἀνατολήν ὀρθοδόξων <ἀδελφῶν> καὶ συλλειτουργῶν ἐπιτρεψάντων βουλευσασθαι τὰ περὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῖς γεγενημένοις συναινεσάντων, πάντα 5βις.3 ἐπράξαμεν. ἐπειδὴ δὲ τὴν ἀπολογία ἐκείνην ἔγγραφον ἡμῶν ποιησαμένων, πάλιν τινὲς τῶν ὁμοψύχων ἀδελφῶν ἰδίως ἐκ τῆς ἡμετέρας φωνῆς ἐπεζήτησαν γενέσθαι τὴν τῆς πίστεως ἔκθεσιν καθ' ἣν πεπληροφορήμεθα, ταῖς θεοπνεύστοις φωναῖς καὶ τῇ παραδόσει τῶν πατέρων ἀκολουθοῦντες ἀναγκαῖον ἐλογισάμεθα καὶ περὶ τούτων βραχέα διαλεχθῆναι. 5βις.4 Ἡμεῖς τὴν τοῦ κυρίου διδασκαλίαν, ἣν πρὸς τοὺς μαθητὰς ἐποιήσατο παραδιδούς αὐτοῖς τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, θεμέλιον εἶναι καὶ ρίζαν τῆς ὀρθῆς καὶ ὑγιαίνουσας πίστεως ὁμολογοῦμεν, καὶ οὔτε ὑψηλότερον τῆς παραδόσεως ἐκείνης οὔτε ἀσφαλέστερον ἄλλο τι εἶναι πιστεύομεν. ἡ δὲ τοῦ κυρίου διδασκαλία ἐστὶν αὕτη· Πορευθέντες, φησί, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου 5βις.5 πνεύματος. ἐπειδὴ τοίνυν ἡ ζωοποιὸς δύναμις ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ θανάτου πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀναγεννωμένων διὰ τῆς ἁγίας τριάδος παραγίνεται τοῖς μετὰ πίστεως καταξιουμένοις τῆς χάριτος, καὶ ὁμοίως ἀτελής ἡ χάρις ἑνὸς τινος οἴου δήποτε τῶν ἐκ τῆς ἁγίας τριάδος ὀνομάτων παραλειφθέντος ἐν τῷ σωτηρίῳ βαπτίσματι γὰρ χωρὶς πατρὸς ἐν μόνῳ υἱῷ καὶ πνεύματι τὸ μυστήριον τελεῖται τῆς ἀναγεννήσεως, οὔτε υἱοῦ σιωπηθέντος ἐν πατρὶ καὶ πνεύματι τὸ τέλειον τῆς ζωῆς παραγίνεται τῷ βαπτίσματι, οὔτε ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ παρεθέντος τοῦ πνεύματος ἐκτελεῖται ἡ τῆς ἀναστάσεως χάρις, διὰ τοῦτο πᾶσαν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν πεποίθησιν τῆς τῶν ψυχῶν ἡμῶν σωτηρίας ἐν ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσιν ἔχομεν διὰ τῶν ὀνομάτων τούτων γνωριζομένην· καὶ πιστεύομεν εἰς τε τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, καὶ εἰς τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ πατρὸς, ὅς ἐστιν <ὁ> ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς, καθὼς φησὶν ὁ ἀπόστολος, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, περὶ οὗ εἶπεν ὁ κύριος ὅτι Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ 5βις.6 ζωοποιῶν. καὶ ἐπειδὴ τοῖς λυτρωθεῖσιν ἡμῖν ἀπὸ τοῦ θανάτου ἡ χάρις τῆς ἀφθαρσίας διὰ τῆς εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα πίστεως ἐν τῷ σωτηρίῳ βαπτίσματι, καθὼς εἰρήκαμεν, παραγίνεται, ἐκ τούτων ὀδηγούμενοι οὐδὲν δοῦλον οὐδὲ κτιστὸν οὐδὲ τῆς μεγαλειότητος τοῦ πατρὸς ἀνάξιον τῇ ἁγίᾳ τριάδι συναριθμεῖσθαι πιστεύομεν, ἐπειδὴ μία ἐστὶν ἡ ζωὴ ἡμῶν ἢ διὰ τῆς εἰς τὴν ἁγίαν τριάδα πίστεως εἰς ἡμᾶς παραγενομένη, ἐκ μὲν τοῦ θεοῦ τῶν ὄλων πηγάζουσα, διὰ δὲ τοῦ υἱοῦ προϊοῦσα, ἐν δὲ τῷ ἁγίῳ πνεύματι ἐνεργουμένη. 5βις.7 ταύτην οὖν ἔχοντες τὴν πληροφορίαν βαπτίζομεθα μὲν ὡς προσετάχθημεν, πιστεύομεν δὲ ὡς βαπτίζομεθα, δοξάζομεν δὲ ὡς πιστεύομεν, ὥστε ὁμοφώνως τὸ βάπτισμα καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν δόξαν εἰς πατέρα εἶναι καὶ υἱὸν καὶ πνεῦμα 5βις.8 ἅγιον. εἰ δὲ τις δύο ἢ τρεῖς θεοὺς ἢ τρεῖς θεότητας λέγει, ἀνάθεμα ἔστω· καὶ εἴ τις κατὰ τὴν Ἀρείου διαστροφὴν ἐκ μὴ ὄντων λέγει τὸν υἱὸν ἢ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον γεγενῆσθαι, ἀνάθεμα ἔστω. ὅσοι δὲ τῷ κανόνι τῆς ἀληθείας 5βις.9 στοιχήσουσι καὶ τὰς τρεῖς ὁμολογοῦσιν ὑποστάσεις εὐσεβῶς ἐν τοῖς ἑαυτῶν ἰδιώμασι γνωριζομένας καὶ μίαν πιστεύουσιν εἶναι θεότητα μίαν ἀγαθότητα μίαν ἀρχὴν καὶ ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, καὶ οὕτως τὸ τῆς μοναρχίας οὐκ ἀθετοῦσι κράτος καὶ οὔτε εἰς πολυθεΐαν ἐκπίπτουσιν οὔτε τὰς ὑποστάσεις συγχέουσιν οὔτε ἐξ ἑτερογενῶν καὶ

ἀνομοίων τὴν ἀγίαν τριάδα συντίθενται, ἀλλ' ἐν ἀπλότητι δέχονται τὸ τῆς πίστεως δόγμα πᾶσαν τὴν ἐλπίδα τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι καταπιστεύοντες, οὗτοι κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν τὰ αὐτὰ φρονοῦσι, μεθ' ὧν καὶ ἡμεῖς ἔχειν ἐν κυρίῳ μέρος εὐχόμεθα.